

งานวิจัยเรื่อง

ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกของประเทศไทย กรณีศึกษา :
อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรและอุทยาน
ประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

โดย

ดร.จิราνού ไสภา

ผศ.จิราพร สุวรรณเกษม

ผศ.ดร.รัฐจวน ประวัตินเมือง

นางสาวพิมพ์วี ทหารแก้ว

นางสาวณัฐปรีญา โพธิ์พันธุ์

นางสาวชุตินา จักรจรัส

นางสาวกาญจนรัตน์ รัตนสนธิ

ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก กรณีศึกษาอุทยาน
ประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยาและสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร

โดย ผศ.ดร.รัฐจวน ประวัตินเมือง

(ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

งานวิจัยเรื่อง

ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกของประเทศไทย
กรณีศึกษา : อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชรและ
อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
อย่างยั่งยืน

โดย

ดร.จิรานุช ไสภา

(ปรด.) (การจัดการมรดกทางสถาปัตยกรรมกับการท่องเที่ยว)

ผศ.จิราพร สุวรรณเกษม

(M.Ag.) (Economics)

ผศ.ดร.รัญจวน ประวัตินเมือง

(กจ.ด.) (การจัดการธุรกิจ)

นางสาวพิมพ์วี ทหารแก้ว

(ศศ.ม.) (การจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยวนานาชาติ)

นางสาวณัฐปริยา โพธิ์พันธุ์

(ศศ.ม.) (การจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยวนานาชาติ)

นางสาวชุตติมา จักรจรัส

(ศศ.ม.) (การจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยวนานาชาติ)

นางสาวกาญจนรัตน์ รัตนสนธิ

(ศศ.ม.) (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว)

(งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสภาวิจัยแห่งชาติ ปีการศึกษา 2554)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

พ.ศ.2554

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ไม่อาจสำเร็จลุล่วงไปได้หากปราศจากผู้มีพระคุณในการเอื้อเฟื้อทูล นวัตกรรม และข้อเสนอแนะ รวมถึงโอกาสให้แก่คณะวิจัยได้ดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.ศิริโรจน์ ผลพันธิน อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่ให้การสนับสนุนและผลักดันให้โครงการวิจัยนี้สำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ทุกท่านในคณะวิทยาการจัดการและโรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการที่เป็นแรงใจในการทำวิจัยเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง และรศ.ดร.โยธิน แสงวดี เป็นอย่างสูง ที่ท่านทั้งสองได้เสียสละเวลาอันมีค่าของท่านเพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ และปรับปรุงแก้ไขในการทำวิจัยครั้งนี้ด้วยความเมตตาและเอื้ออาทรจนงานวิจัยสำเร็จลงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.โสมยง ไต่ทะทอง ซึ่งท่านเป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะและแนวคิดจนงานวิจัยสำเร็จลงด้วยดี

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับสำนักวิจัยแห่งชาติ(วช.) ที่ให้ทุนอุดหนุนงานวิจัยครั้งนี้ และ ให้โอกาสแก่นักวิจัยรุ่นใหม่ได้ทำงานวิจัย

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ไม่ได้เอ่ยนาม ที่ได้มีส่วนร่วมช่วยให้งานวิจัยชิ้นนี้เสร็จสิ้น สมบูรณ์ไปด้วยดี

คณะวิจัย

สิงหาคม 2554

หัวข้อวิจัย	ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกของประเทศไทย กรณีศึกษา : อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรและ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างยั่งยืน
ผู้ดำเนินการวิจัย	ดร.จิรานุช ไสภา, ผศ.จิราพร สุวรรณเกษม, ผศ.ดร.รัญจวน ประวัติเมือง, นางสาวพิมพ์วี ทหารแก้ว, นางสาวณัฐปรีญา ไพธิพันธ์, นางสาวชุตินา จักรจรัส, นางสาวกาญจนรัตน์ รัตนสนธิ
ที่ปรึกษา	ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง
หน่วยงาน	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก
กรณีศึกษา : อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และสุโขทัย- ศรีสัชนาลัย- กำแพงเพชร
เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาศักยภาพของการ
จัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก ศึกษาจุดเด่น จุดด้อย ประเด็นปัญหาที่ประสบ เพื่อ
เสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการเมืองมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสุโขทัย
และจังหวัดกำแพงเพชร เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการ
สัมภาษณ์เจาะลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก และการวิจัยเชิงสำรวจจากการ
สอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก ร่วมกับการวิจัยจากเอกสารและการ
วิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ การวิเคราะห์ข้อมูลเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตรรกตามหลักเหตุและผลที่
ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก โดยใช้สถิติร้อยละ
และนำมาสังเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก อุทยาน ประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา และสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร ถือเป็นแหล่งโบราณสถานที่มีความดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นแหล่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมระดับโลก ซึ่งภาพรวมในการบริหาร จัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก หน่วยงานภาครัฐ ยังคงมีบทบาทมากกว่าชุมชนในท้องถิ่น ทั้งนี้อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร มีความแตกต่างกันในด้านพื้นที่ตั้ง ทำให้ พบปัญหาในการจัดการพื้นที่ที่แตกต่างกัน เนื่องจาก อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ในเขตเมือง ซึ่งมีการขยายตัว ทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดปัญหาการ รุกล้ำพื้นที่มรดกโลก ส่วนอุทยาน ประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร มีพื้นที่ตั้งแยกไปจากชุมชน แต่ก็ยังคงประสบปัญหาด้านพื้นที่ทับซ้อนกับที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน

ข้อเสนอแนะ ด้านนโยบาย ควรมีมาตรการในการอนุรักษ์ พื้นที่ แผนการอนุรักษ์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิต ควบคู่กันไป ทางด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนควรจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกผ่านสื่ออย่างต่อเนื่อง ควรมีการสำรวจและปรับปรุงปัจจัยพื้นฐาน ที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องสุขา สถานที่จอดรถ ป้าย ยบออกทาง หรือป้ายสื่อความหมายที่เหมาะสม ที่รองรับขยะและสิ่งปฏิกูล เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว และทางด้าน บริหารจัดการ พัฒนาทรัพยากรบุคคล อบรมให้ผู้ประกอบการมีจิตบริการและความสามารถด้านภาษาต่างประเทศเพื่อสื่อสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวได้

Research Title	The study of management potential of world's heritage tourism site-case study: Ayutthaya historical park and Sukhothai - Sri Satchanalai -Kamphaeng Phet.
Researcher	Ms Chiranut Sopha, Asst.Professor Chiraporn suwarnakasem Asst.Professor Runjuan Prawatmeung, Ms Pimrawee Tahanklaew, MsNattapreya Phopun Ms.Chutima Jakjarus, Ms Kanchanarat Rattanasonthi
Research Consultants	Mr.Terdchai Chuaybumrung
Academic Year	2011

Abstract

The research topic "The study of management potential of world's heritage tourism site- case study: Ayutthaya historical park and Sukhothai - Sri Satchanalai - Kamphaeng Phet." The purpose is for sustainable cultural tourism. It is the depict research, utilizing qualitative research methodology by in-depth interviews with those involved in the particular World's heritage tourism sites and research survey on the tourists' opinions, along with the documental research and analysis of secondary data. The data analysis emphasizes on logical analysis of data according to the interview and field observations, by percentage statistics. The purpose of the research study is to identify the management potential of world's heritage tourism sites, its' strengths, weaknesses and challenged issues to be able to propose the suitable guidelines in the managing of the world's heritage tourism site in Ayutthaya, Sukhothai and Kamphaeng Phet province.

The results reveal that the world's heritage tourism site, the Ayutthaya historical park and the Sukhothai - Sri Satchanalai - Kamphaeng Phet are considered to be the attractive archaeological sites for tourists because they are world-class valuable historical and cultural sources. The overall image in the management of these world's

heritage tourism sites is that the governmental authorities play stronger role than the local community. Furthermore, the Ayutthaya historical park and the Sukhothai - Sri Satchanalai - Kamphaeng Phet are different from each other in location, which results in different challenges in area management. The Ayutthaya historical park is located within the city, which undergoes the rapid economic growth, such as stores establishment, intruding the area of world's heritage site, whereas the Sukhothai - Sri Satchanalai - Kamphaeng Phet Historical Park was set up separately from the community area. Nevertheless, it is still facing issues of overlapping land with the villagers' housing and cultivating area.

The recommendation for policy making is that there should be area conservation measures, conservation plan in environmental, as well as way of life management simultaneously. The recommendation for tourism sites development is that both public and private sectors should consecutively develop promotional documents about the travel routes of the world's heritage tourism sites through all media. The fundamental infrastructures for tourist should be surveyed and improved, such as restrooms, parking, signs, or proper explanatory signs, and garbage to accommodate the tourists' demand. Furthermore, for Human resource management side, there should be proper training for the entrepreneurs to be aware of the service-mind and improve their foreign languages ability to be able to communicate with the tourists and offer the information related to the tourism sites.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(1)
บทคัดย่อภาษาไทย	(2)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(4)
สารบัญ	(6)
สารบัญตาราง	(8)
สารบัญรูปภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
กรอบแนวความคิด	6
ขอบเขตการวิจัย	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	11
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
แนวคิดทางด้านการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	12
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	26
แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก	41
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก	46
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศักยภาพ	49
แนวคิดด้านการจัดการการรองรับของพื้นที่	51
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	54
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	63
ข้อมูลและแหล่งข้อมูล	63
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	63
เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	65
การเก็บรวบรวมข้อมูล	68
การตรวจสอบข้อมูล	70

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การจัดการข้อมูล	70
การวิเคราะห์ข้อมูล	71
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	72
บริบทและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่โดยทั่วไป	73
ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก	97
การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย	136
ปัญหาในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก	138
แนวทางในการจัดการแหล่งสู่ความยั่งยืน	151
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	157
สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล	157
ข้อเสนอแนะสำหรับนางงานวิจัยไปใช้ประโยชน์	163
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	164
ข้อเสนอแนะอื่น ๆ	165
บรรณานุกรม	168
ภาคผนวก	173
ภาคผนวก ก	174
ภาคผนวก ข	186
ภาคผนวก ค	192
ภาคผนวก ง	197
ภาคผนวก จ	215

สารบัญญัตราสาร

ตารางที่		หน้า
4.1	ความเป็นมาของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย	81
4.2	ตารางแสดงโบราณสำคัญๆ ของศรีสัชนาลัย	88
4.3	แสดงศักยภาพด้านการดึงดูดใจแหล่งของอุทยานสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย	100
4.4	แสดงศักยภาพการจัดการเพื่อการดึงดูดใจของอุทยานพระนครศรีอยุธยา และกำแพงเพชร	103
4.5	แสดงศักยภาพการจัดการเพื่อการอำนวยความสะดวกของอุทยานฯ สุโขทัย ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร	108
4.6	แสดงศักยภาพการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกของอุทยานฯ อยุธยา	110
4.7	แสดงประเภทยานพาหนะและเส้นทางการเข้าถึงแหล่งอุทยานฯ ประวัติศาสตร์กำแพงเพชร	112
4.8	แสดงประเภทยานพาหนะและเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย	113
4.9	แสดงศักยภาพการจัดการเพื่อการเข้าถึงแหล่งของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร	116
4.10	แสดงศักยภาพการจัดการด้านการเข้าถึงแหล่งของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา	119
4.11	ประเภทเส้นทางและยานพาหนะในการเข้าถึงแหล่งอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา	120
4.12	แสดงศักยภาพการจัดการด้านกิจกรรมของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย	125
4.13	แสดงศักยภาพการจัดการเพื่อกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของอุทยานพระนครศรีอยุธยาและกำแพงเพชร	126
4.14	แสดงศักยภาพการจัดการด้านที่พักของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย - ศรีสัชนาลัย	128
4.15	แสดงศักยภาพการจัดการด้านที่พักของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา – กำแพงเพชร	129
4.16	จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยว จำแนกตามจุดประสงค์ในการท่องเที่ยว	131

สารบัญญัตราสาร (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.17	แสดงลักษณะการเดินทางของนักท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลก	132
4.18	แสดงสื่อในการรับรู้ข้อมูลของนักท่องเที่ยว	133
4.19	ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการของแหล่งในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่	134
4.20	แสดงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการในการปกป้องรักษา	135
4.21	แสดงจุดเด่น การดำเนินงานแหล่งมรดกโลก	136
4.22	แสดงจุดด้อย การดำเนินงานแหล่งมรดกโลก	137

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่		หน้า
4.1	แผนผังอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร	79
4.2	วัดพระนอน อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร	81
4.3	วัดช้างรอบ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร	81
4.4	วัดพระแก้ว อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร	82
4.5	แผนที่ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย	86
4.6	วัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย	88
4.7	วัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย	88
4.8	วัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย	89
4.9	แผนผังอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยแสดงโครงสร้างเมืองโบราณ	93
4.10	วัดชนะสงคราม – ศรีสัชนาลัย	93
4.11	แผนที่ นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา	94
4.12	แสดงศักยภาพการจัดการแหล่งมรดกโลก	132

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของอุตสาหกรรมไทย ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลใช้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์หลักในการพัฒนาประเทศ โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่สำคัญสองประการ คือ การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศที่มีส่วนช่วยกระตุ้นการเติบโตของเศรษฐกิจ ประการที่สอง คือ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นการใช้แรงงานเป็นหลัก การส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ภาคแรงงาน และช่วยลดความยากจนในหมู่ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมระดับต้นๆที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนจากการมีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้ประเทศไทยผ่านพ้นวิกฤตทางเศรษฐกิจของอาเซียนนับตั้งแต่ปี 2540 ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งของโลกที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวหลากหลายประเภท ทั้งที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความงามหรือความโดดเด่น ทั้งทางบกและชายฝั่งทะเล รวมทั้งทรัพยากรที่มีความวิจิตรของศิลปะและความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ทำให้ประเทศไทยมีภาพลักษณ์โดยรวมเป็นที่ชื่นชอบและกล่าวถึงของชาวโลกมาเป็นเวลาช้านาน

อย่างไรก็ตามแม้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะให้ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจเป็นมูลค่าสูง และให้ประโยชน์แก่สังคมในหลาย ๆ ด้าน แต่ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็วมุ่งเน้นแต่ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจในระยะสั้นขาดการควบคุม และการกำหนดทิศทางการพัฒนา นั้น เป็นสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว เพราะการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม จึงพบว่าแหล่งท่องเที่ยวหลาย ๆ แห่งในประเทศไทยมีสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง ความ

โดดเด่นหรือเอกลักษณ์ถูกเปลี่ยนแปลง ยิ่งมีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจนเกินขีดความสามารถ การรองรับได้ของสิ่งแวดลอม ปัญหาความเสื่อมโทรมและ ผลกระทบต่างๆก็ ยิ่งมีมากขึ้น วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต เดิมก็ยิ่งมีการเปลี่ยนแปลงไป จนทำให้ทรัพยากรท่องเที่ยวด้วยคุณค่าลง ไม่อาจสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาเยี่ยมเยียนเหมือนเดิมได้อีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างเช่นอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร และอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) การขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทำให้สถานที่ดังกล่าวเกิดความน่าสนใจและคุณค่าที่โดดเด่น ในประชาคมโลก รวมทั้งหากมีการเพิ่มการจัด กิจกรรมต่างๆ และการบริการทั้งที่เป็นส่วนประกอบและส่วนสนับสนุน ในสถานที่ดังกล่าว จำนวนนักท่องเที่ยวก็จะเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว และหากระบบการบริหารจัดการไม่มีประสิทธิภาพมากพอเป็น สิ่งที่จะนำมาซึ่งความเสียหาย และมีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาวโดยรวม ดังนั้นในปัจจุบัน แนวคิดในการจัดการการท่องเที่ยวได้มีรูปแบบที่เปลี่ยนไปจากแนวคิดเดิมๆกล่าวคือการบริหารจัดการ จะเน้นของการท่องเที่ยวที่มีความสมดุลระหว่างแหล่งการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว และ มีการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรต่างๆทางการท่องเที่ยวมีความยั่งยืนตลอดไป หากการดำเนินงานมีการวางแผน และมีระบบการบริหารจัดการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ดีในการรองรับโดยเคารพกฎเกณฑ์ ของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สถานที่เหล่านี้ก็สามารถดึงดูดเงินรายได้จากการท่องเที่ยวและการสนับสนุน ในรูปแบบอื่นๆ มาสู่พื้นที่และเศรษฐกิจของท้องถิ่น ด้วยความมั่นคง ที่สำคัญแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น จะเป็นสถานที่ ที่สามารถใช้เป็นทรัพยากรในการท่องเที่ยวได้นานเท่าานานที่นำมาซึ่งคุณค่า ให้กับ ประเทศอย่างมหาศาลที่ยั่งยืน และทรงคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในระดับโลกตลอดไป

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาได้จดทะเบียนเป็นมรดกโลกจาก องค์การยูเนสโก ภายใต้ชื่อ "นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร " ในการประชุมคณะกรรมการมรดก โลกสมัยสามัญครั้งที่ 15 เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ .ศ.2534ที่เมือง คาร์เทจ ประเทศตูนีเซีย ด้วย

ข้อกำหนดและหลักเกณฑ์พิจารณา ให้เป็นมรดกโลก คือ เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน หรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว โดยอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มีพื้นที่ทั้งหมด 1,810 ไร่ ตั้งอยู่ที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จัดตั้งเป็นอุทยานประวัติศาสตร์มา ตั้งแต่ปี พ .ศ. 2519 ทั้งนี้กรุงศรีอยุธยา เป็นอดีตราชธานีของราชอาณาจักรไทย ในระหว่าง พุทธศตวรรษที่ 19-23 เป็นระยะเวลาอันยาวนานถึง 417 ปี ช่วงเวลาอันยาวนานนี้กรุงศรีอยุธยาได้สร้างสรรค์ผลงานทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและหล่อหลอมขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ความเป็นไทยตกทอดมาจวบจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นต้นแบบของกรุงเทพมหานครอีกด้วย ก่อด้วย องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) จึงประกาศให้อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเป็นมรดกโลก

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย- กำแพงเพชร นับเป็นอีกแห่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นภาพถึงวัฒนธรรมของชนชาติไทยได้วิวัฒนาการถึงขั้นสูงสุด จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของโลก ได้รับการจัดตั้งให้เป็นมรดกโลกโดยองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ 15 เมื่อปี พ.ศ. 2534 ที่เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย ได้จดทะเบียนเป็นมรดกโลกภายใต้ชื่อ "นครประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร" โดยผ่านข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้เป็นแหล่งมรดกโลกตามเกณฑ์ข้อที่ 1 คือ เป็นตัวแทนซึ่งแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันฉลาด และเกณฑ์ข้อที่ 3 คือ เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว

สถานที่ที่เป็นมรดกโลก ถึงแม้จะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก แต่ก็อาจถูกถอดถอนได้ หากการบริหารจัดการไม่ดีทำให้มีสถานะ เสื่อมโทรม- แปรเปลี่ยนไปจากเกณฑ์ ที่วางไว้ โดยสถานที่เหล่านี้จะถูกติดตามประเมินทุกๆ 3 ปี หากผลการประเมินพบว่าการบริหารจัดการพื้นที่และทรัพยากรอันทรงคุณค่าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ของการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ก็เป็นสิ่งที่คณะกรรมการสามารถดำเนินการถอดถอนได้ จากสถานะการดำเนินงานดังกล่าว ปัจจุบันจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กำลัง

ประสบปัญหาจากการมีร้านค้าและผู้คนที่เข้ามาถูกล้ำ พื้นที่บริเวณเมืองมรดกโลก ดังนั้นจึงเกิดปัญหาที่ว่าองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) อาจจะถอดถอนอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาออกจากเมืองมรดกโลก ซึ่งปัญหานี้ นายเมธาตล วิจักขณะ ผู้อำนวยการอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาได้กล่าวว่า

“ เหตุผลแรกที่ยูเนสโก ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกให้ นั่นคือ อยุธยาเป็นเมืองน้ำ เป็นศูนย์กลาง การติดต่อค้าขาย ดังนั้นอยุธยามีความสำคัญพอแน่นอนควรค่าแก่การเป็นมรดกโลก แต่มันมีปัญหาปรากฏให้เห็น อยุธยาเปรียบเป็นเมืองหลวงที่ตายแล้ว เพราะโดนเผาทำลาย ซึ่งแตกต่างจากหลวงพระบางของลาวที่ยังมีมหายใจอยู่ ดังนั้นแนวทางการอนุรักษ์และวิถีชีวิตของผู้คนก็ต่างกัน แล้วตอนนี้เราพยายามควบคุมได้เต็มที่แค่ 1,810 ไร่ ที่ถูกจำกัดเป็นพื้นที่มรดกโลกตามในอนุสัญญาแต่นอกพื้นที่นั้นท้องถิ่นเป็นคนจัดการเราก็ดูแลไม่ได้แล้ว”

จากข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยาเกิดปัญหาการดำเนินงานส่วนหนึ่งเป็นเพราะระบบการบริหารจัดการในภาพรวมที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อนำมาพิจารณาหาแนวทางในการแก้ไข

ในขณะที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชรไม่ค่อยประสบปัญหา เช่นอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้อาจเนื่องจากพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชรกับพื้นที่ซึ่งชุมชนพักอาศัยมีการแยกพื้นที่กันค่อนข้างชัดเจน จึงทำให้ไม่ประสบปัญหาระหว่างชุมชนกับพื้นที่มรดกโลก อย่างไรก็ตามในการบริหารจัดการพื้นที่อันเป็นแหล่งมรดกโลกที่เป็นปัญหาซึ่งค้นพบทั้งในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชรคือการลักลอบขโมยโบราณวัตถุจากแหล่งต่างๆ ดังนั้นทั้งทางราชการและท้องถิ่นจึงเป็นส่วนสำคัญที่ต้องเข้ามาช่วยกันดูแล ยังมีมรดกโลกอยู่ในถิ่นฐานของตนเอง ควรจะต้องภาคภูมิใจและไม่ปล่อยให้ใครมาหยิบฉวยหรือสร้างความเสียหายแก่มรดกโลกได้ ดังที่ มานิตย์ ศิริวรรณ ผู้ทรงคุณวุฒิคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกกล่าวเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับแหล่งมรดกโลกว่า

“ข้อมูล ณ เดือน กรกฎาคม 2550 มีแหล่งมรดกโลกจำนวน 31 แหล่ง ที่คณะกรรมการมรดกโลก ให้ขึ้นบัญชีเป็นแหล่งมรดกโลกที่อยู่ในภาวะอันตราย แม้ในจำนวนนั้นจะไม่มีแหล่งมรดกโลกในไทยรวมอยู่ด้วย แต่เราก็ต้องไม่ประมาท ถ้าสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นได้ พวกเขาจะรู้จักอนุรักษ์เองและจะเกิดความภูมิใจที่มีสมบัติของโลกอยู่ในบ้านเขา”(http://www.bn84.com/main/index.php)

จากคำกล่าวดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทั้งสิ้นโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการยอมรับในระดับโลกยิ่งมีความสำคัญเป็นทวีคูณที่ควรบริหารจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนและทรงคุณค่าตลอดไป

ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษา ค้นคว้าศักยภาพและ ลักษณะการจัดการแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นทรัพยากร การท่องเที่ยว ที่เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ทั้งสองแห่งของประเทศไทย เพื่อให้เกิดศักยภาพต่อการจัดการด้าน การท่องเที่ยวในเมืองที่เป็นมรดกโลกของประเทศไทยเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อ

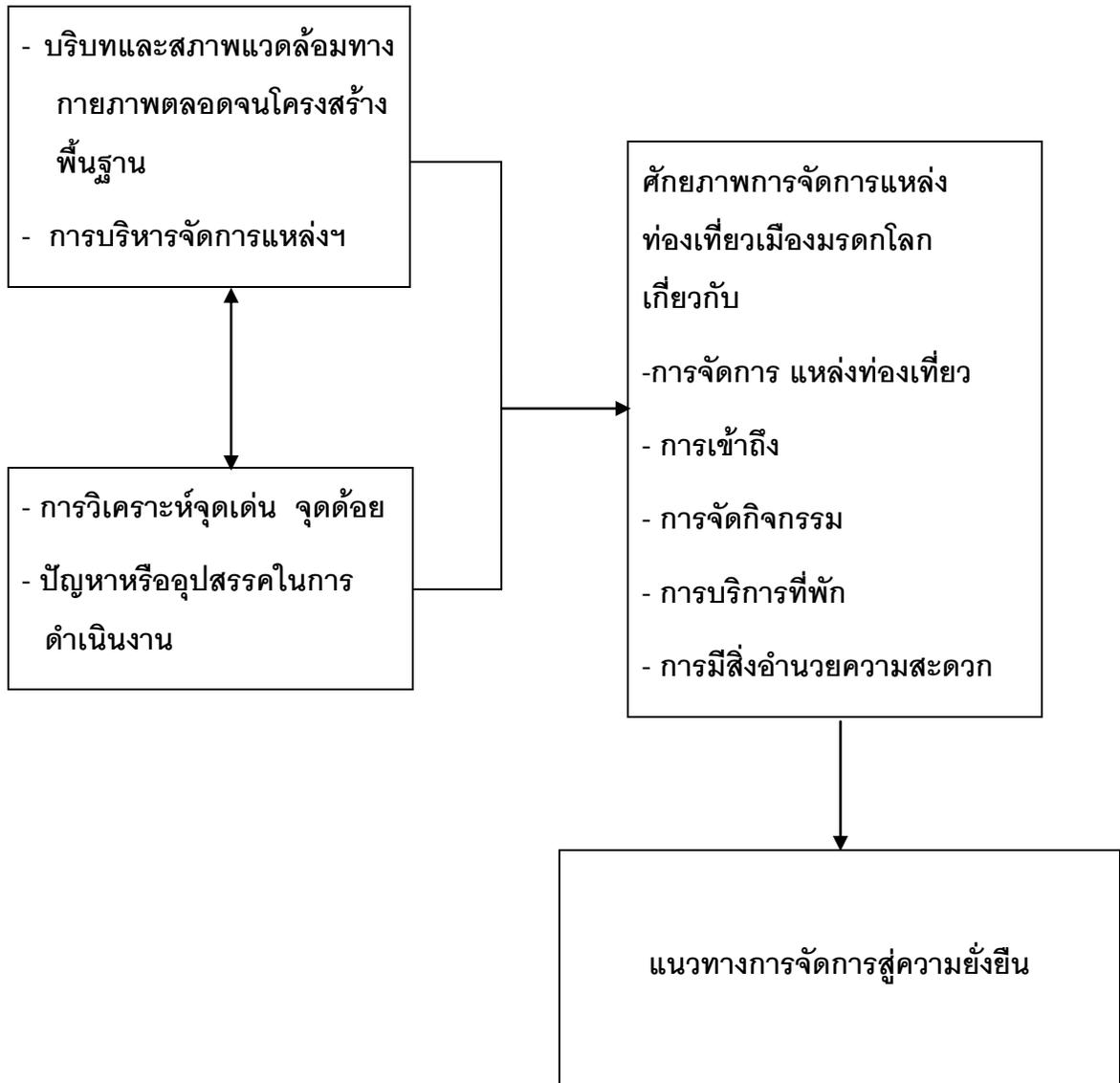
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในเมือง มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์จุดเด่น จุด ด้อยของแหล่งท่องเที่ยวทั้งใน อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย- ศรีสัชนาลัย- กำแพงเพชรในมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อศึกษาประเด็นปัญหาที่ประสบในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทั้งในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยาน นประวัติศาสตร์สุโขทัย- ศรีสัชนาลัย- กำแพงเพชรในมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้อง

4. เพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรที่ส่งเสริมการจัดการมรดกโลกด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกของประเทศไทย
กรณีศึกษา : อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย- กำแพงเพชรและอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนนั้น คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและกำหนดกรอบแนวคิดดังภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก กรณีศึกษา : อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และสุโขทัย- ศรีสัชนาลัย- กำแพงเพชร เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informance) ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกโลกในบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันของหน่วยงานที่มีความสำคัญในการจัดการแหล่งมรดกโลกทั้งที่เป็นหน่วยงานในภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนอื่นได้แก่

- จากหน่วยงานของรัฐในระดับจังหวัดได้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือตัวแทน
- จากเทศบาล ได้แก่ประธานเทศบาล รองประธานเทศบาล หรือตัวแทน
- จากสภาวัฒนธรรมจังหวัดได้แก่ ประธานสภาวัฒนธรรม
- จากสำนักการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่การศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่การศึกษา
- จากกองอุทยานประวัติศาสตร์ พื้นที่การศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการกองอุทยานประวัติศาสตร์
- จากกองโบราณคดี ในเขตพื้นที่การศึกษา ได้แก่ผู้อำนวยการกองโบราณคดี
- จากสำนักงานตำรวจท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ศึกษา ได้แก่ สารวัตรตำรวจท่องเที่ยว
- จากองค์การตัวแทนภาคประชาชน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถาบันการเรียนรู้ภาคประชาชน
- จากบริษัทนำเที่ยว ได้แก่ มัคคุเทศน์นำเที่ยว

- จากองค์การให้บริการในการพักผ่อน ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายการตลาดของโรงแรมในพื้นที่
- จากองค์การประกอบการธุรกิจเพื่อ อการจำหน่ายของที่ระลึก ได้แก่ตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจ ในบริเวณใกล้เคียงโบราณสถาน และอุทยานประวัติศาสตร์
- จากสถาบันการศึกษาในเขตพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการหรือคณาจารย์ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่
- จากตัวแทนนักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่การศึกษาทั้งสองจังหวัด

2. ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึง ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกกรณีศึกษา: อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรีอยุธยา และสุโขทัย- ศรีสัชานาลัย- กำแพงเพชร เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยมีประเด็นเนื้อหาที่ศึกษา ประกอบด้วย

- บริบทและสภาพแวดล้อมในการบริหารจัดการ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานการดำเนินงานใน เขตพื้นที่มรดกโลก
- การบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกในปัจจุบัน
- การศึกษาวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานถึงจุดเด่น จุดด้อยของการบริหารงานจัดการแหล่ง
- ประเด็นปัญหาหรืออุปสรรคในการบริหารจัดการดำเนินงานในด้านต่างๆ

3. ขอบเขตพื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาค้นคว้าวิจัยได้กำหนดขอบเขตของพื้นที่การศึกษาจากพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชานาลัย-กำแพงเพชร

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศักยภาพ คือความสามารถสูงสุดที่เป็นไปได้และได้รับการบำรุงส่งเสริมอย่างเต็มที่

การบริหารจัดการ คือ การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานภาคเอกชน หมายถึงของหน่วยงาน และ/หรือ บุคคล ที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่างๆ

แหล่งท่องเที่ยว คือ สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และหลักฐานทางโบราณคดีหรือร่องรอยของสิ่งมีชีวิตในยุคต่างๆ ซึ่งมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและประกอบกิจกรรมนันทนาการ อันนำมาซึ่งความพึงพอใจและความสุขในรูปแบบต่างๆได้

มรดกโลก คือ คือสถานที่ อันได้แก่ ป่าไม้ ภูเขา ทะเลสาบ ทะเลทราย อนุสาวรีย์ สิ่งก่อสร้างต่างๆ รวมไปถึงเมือง ซึ่งคัดเลือกโดยองค์การยูเนสโกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงคุณค่าของสิ่งที่มีมนุษยชาติ หรือธรรมชาติได้สร้างขึ้นมา และควรปกป้องสิ่งเหล่านั้นได้อย่างไร เพื่อให้ได้ตกทอดไปถึงอนาคต (www.unesco.org) ในที่นี้หมายถึงอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดบริการอื่นๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดย (1) ต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ชนบธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว (2) ต้องตระหนักดีต่อการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ชนบธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อ ขบวนการท่องเที่ยว (3) ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน (4) ต้องชี้้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้นๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (จุลสารการท่องเที่ยว 2538 หน้า 14.)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการมรดกโลกด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต
2. ได้กรอบการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน โดยไม่เน้นการใช้ประโยชน์จากมรดกโลกในลักษณะของการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว
3. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดกโลกด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมได้รับรู้ถึงปัญหาและอุปสรรคของเมืองมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดสุโขทัย ณ ปัจจุบัน
4. นำเสนอบทความทางวิชาการต่อหน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต เพื่อเผยแพร่ในวารสารทางวิชาการ
5. ผลการวิจัยของโครงการนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาประจำหลักสูตรอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
6. ผลการวิจัยของโครงการนี้สามารถนำไปต่อยอดในการทำวิจัยด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลก
7. ประชาชนในท้องถิ่นและประเทศไทยจะมีความภาคภูมิใจที่สามารถอนุรักษ์สถานที่อาคาร สิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นมรดกแก่ประชาชนชาวไทยและชาวโลกสืบต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกของประเทศไทย กรณีศึกษา : อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย –ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรและ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดทางด้านการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. แนวคิดเกี่ยวกับ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
3. แหล่งมรดกโลก
4. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก
5. แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพ
6. แนวคิดด้านการจัดการการรองรับของพื้นที่
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทางด้านการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก อันประกอบด้วยธุรกิจหลายๆ ประเภททั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อนักท่องเที่ยว เช่นธุรกิจโรงแรม ภัตตาคารอาหาร ตัวแทนการท่องเที่ยว และธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อมต่อนักท่องเที่ยว ซึ่งทำหน้าที่สนับสนุนในด้านต่างๆ เช่นธุรกิจการผลิตสิ่งตีพิมพ์ ธุรกิจอาหารตามสัญญา สถาบันการเงิน ฯลฯ

การซื้อบริการทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ถือได้ว่าการท่องเที่ยวเปรียบเสมือนสินค้าส่งออกอย่างหนึ่ง ดังนั้นจะเห็นว่าการท่องเที่ยวมีศักยภาพในการเข้าไปมีบทบาทและเกี่ยวพันในหลายๆประเด็นที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมโดยรวม การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดงาน เกิดอาชีพ และการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้มีส่วนต่อสังคมที่ก่อให้เกิดการรับรู้ เรียนรู้ เข้าใจวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีความแตกต่าง ทำให้เกิดความผ่อนคลายความตึงเครียด เป็นการพักผ่อนอย่างหนึ่ง ทำให้เกิดการใช้จ่ายที่มีอยู่ในการสร้างรายได้ที่มีความสำคัญของประเทศ และพื้นที่ต่างๆมากมาย ที่เกิดขึ้นทั้งในแง่บวก และแง่ลบ จำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนจะต้องดำเนินการด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ทุกๆส่วนที่เกี่ยวข้องเกิดประสิทธิภาพ การพิจารณาถึงผลได้ผลเสียที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และมีความหมายโดยรวมต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการที่จะทำจุดแข็งและโอกาสมาใช้ประโยชน์ในการบริหารเพื่อเกิดผลบวกในการดำเนินงานมากสุด ในขณะที่เดียวกันก็เป็นเรื่องสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการจะต้องหาทางในการลดจุดอ่อน รวมทั้งอุปสรรคที่อาจทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานที่ขาดประสิทธิภาพออกไป

ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว(Tourism) โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า การท่องเที่ยวถือเป็นการเดินทาง จากจุดหนึ่งไปยังจุดหมายปลายทางที่ตนเองไม่ได้พักอยู่อาศัย เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ สนุกสนาน เริงรมย์ หรือเพื่อการประชุมสัมมนา หาความรู้ เพื่อการกีฬา และการติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อการหารายได้ ด้ ซึ่งผู้ที่เดินทางจะมี 2 ลักษณะคือ 1) ผู้เดินทาง หรือ นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน (Tourists) ซึ่งจะเป็นคนเดินทางและพักอยู่ในสถานที่ที่ปลายทาง 24 ชม.ขึ้นไป 2) ผู้เดินทางหรือท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (Excursionists) ได้แก่ ผู้ที่เดินทางที่มาเยือนชั่วคราวและอยู่ในประเทศ แหล่ง หรือพื้นที่ สถานที่ปลายทางน้อยกว่า 24 ชม.

รูปแบบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในปัจจุบันที่มีการพัฒนารูปแบบไปในลักษณะต่างๆ ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นมุมมองรูปแบบของการท่องเที่ยว อาจมีความแตกต่างออกไปได้ในหลายๆลักษณะ เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ฯลฯ แล้วแต่ประเด็นการมองลักษณะย่อยๆว่ามีลักษณะใด ในที่นี้ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourism) การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Tourism)

การท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเดินทางภายในประเทศ เพื่อการแลกเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อเยี่ยมชมญาติ เพื่อนๆ ตามเมืองต่างๆ หรือ เพื่อการพักผ่อนเป็นรางวัลชีวิตก็แล้วแต่ แต่ เป็นการเดินทางภายในประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐบาลเกือบทุกประเทศได้มีการรณรงค์สนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวในลักษณะนี้ เพราะเป็นการควบคุมเงินปริมาณเงินตราในระบบเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง ทำให้เกิดการหมุนเวียนทางการเงินในประเทศ และก่อให้เกิดการได้เปรียบดุลทางการค้า (Balance of Trade) เงินไม่ไหลออกนอกประเทศ

การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Tourism) การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ เป็นการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังปลายทางที่ซึ่งเป็นสถานที่เป้าหมายนั้น ในลักษณะการเดินทางข้ามประเทศ จะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ การเดินทางเข้าประเทศ หมายถึงประเทศเราเป็นพื้นที่เป้าหมายให้คนต่างชาติเดินที่เข้ามาทางเข้ามายังประเทศของเราหรือเรียกว่า Inbound อีกลักษณะหนึ่งคือการเดินทางออกนอกประเทศ หมายถึงประเทศเราเป็นจุดต้นทางในการเดินทางไปยังประเทศอื่นซึ่งเป็นเป้าหมาย การเดินทางลักษณะนี้เรียกว่า Outbound

การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องซึ่งพยายามดึงคนจากประเทศอื่นเข้ามาใช้บริการการท่องเที่ยวในประเทศของเรา เพื่อการได้เปรียบทางการค้า และได้ดุลทางด้านการท่องเที่ยว เป็นการได้เปรียบทางด้านการเงินตรา และดุลภาพชำระเงิน การ ที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติ

เข้ามาในประเทศเป็นการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามา เปรียบได้เหมือนการขายสินค้ากับต่างประเทศ หรือการส่งออก (Export) อย่างหนึ่ง

การท่องเที่ยวจะเป็นการเดินทางภายในประเทศหรือการเดินทางระหว่างประเทศก็ตาม ปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวโดยตรง ได้แก่

- อำนาจซื้อ หรือรายได้
 - ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับพื้นที่เป้าหมาย
 - ระบบการขนส่ง
 - ระบบการอำนวยความสะดวกระหว่างการเดินทาง (เช่น การบริการตรวจคนเข้าเมือง บ่ายบอกทาง ฯลฯ)
 - ที่พัก
 - อาหาร
 - แหล่งท่องเที่ยว
 - คนหรือชุมชน ณ พื้นที่เป้าหมาย
- ฯลฯ

ดังแสดงในภาพที่ชี้ให้เห็นปัจจัยหลักที่จำเป็นในการท่องเที่ยว

อำนาจการซื้อ	การขนส่ง	ที่พัก
มีข้อมูลพื้นที่ปลายทาง		อาหาร
มี AH ต่อการท่องเที่ยว	การบริการในการอำนวยความสะดวก	แหล่งท่องเที่ยว
		บุคลากรและ/หรือชุมชน

จากปัจจัยที่จำเป็นในการท่องเที่ยวซึ่งนักท่องเที่ยวจะต้องใช้นั้น นำไปสู่กิจกรรมของการสร้าง การจัดหา การพัฒนาเพื่อให้มีปัจจัยเหล่านี้ขององค์การต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน หรือผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องในด้านในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นหน้าที่หลักๆ ในการดำเนินงานของธุรกิจทั้งในแง่ของ

- Marketing - การบริหารตลาด ท่องเที่ยว
- Production - การบริหารจัดการแหล่งหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว
- Personal - การบริหารคน/ คุณภาพ ในการมีส่วนร่วม
- Finance - การบริหารการเงิน เพื่อก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มหรือรายได้ กับพื้นที่ด้วยการบริหารจัดการที่มีระบบและเกิดประสิทธิภาพโดยรวม

การจัดการกิจกรรมต่างๆทางการท่องเที่ยวให้บรรลุเป้าหมาย เป็นสิ่งที่ต้องมีการบูรณาการ ส่วนที่เกี่ยวข้องทุกๆด้านให้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคโลกา วิวัฒน์ การท่องเที่ยวไปยังจุดใดก็ตามเป็นสิ่งนี้นักท่องเที่ยวจะมีทัศนคติและค่านิยมในการคำนึงถึง

มาตรฐาน และคุณภาพที่ได้จากการท่องเที่ยวที่วุ่นวาย ซึ่งในการดำเนินการตามที่กล่าวมาแล้วอาจจะมีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบ หากมีผลที่เกิดขึ้นในเชิงลบมากๆ โอกาสที่จะทำให้เกิดผลดีต่อการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวก็จะเป็นไปในลักษณะที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป หรือที่เรียกว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับการดูแลรับผิดชอบทางด้านการท่องเที่ยวจึงมีแนวคิดที่จะบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน มีการดำเนินการใด ดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ด้วยเหตุที่การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ก่อให้เกิดผลบวกต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศได้มากและกว้างขวาง แต่ในขณะเดียวกันการดำเนินงานที่ขาดความเอาใจใส่ต่อผลกระทบเชิงลบที่จะเกิดตามมาในระยะยาว จากการท่องเที่ยวทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆเกิดความเสื่อมโทรม ไม่สามารถกลับมาสู่สภาพเดิมได้ ประกอบกับกระแสการอนุรักษ์และการเรียกร้องให้คืนสภาพความสมบูรณ์ทวีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้แนวคิดในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืน (Sustainable Tourism)

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวจะเป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็กที่มีการจัดการที่ดีสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้มีความดึงดูดใจไม่เสื่อมคลาย และปรับคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรมโดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้รับผลตอบแทนอย่างเหมาะสม และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอเพียงพอ และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด (บุญเลิศ จิตตั้งวิวัฒน์ , 2548) หรือ ตามที่ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย (Asian Center for Tourism Planning and Poverty Reduction, 2549) ได้พูดว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึงแนวทางการพัฒนาที่มุ่งให้เกิดความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านสังคม, เศรษฐกิจ และการวัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

ดังนั้นสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งสู่การท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยให้การท่องเที่ยวทุกประเภทมุ่งหารายได้ในขณะเดียวกันก็มุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่พร้อมกันไปด้วย และเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ ปัญหาทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลาย การจัดการการท่องเที่ยวทุกประเภทจะต้องมุ่งสู่แนวคิดการจัดทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย (2538) ได้กล่าวถึงการประชุม Globe 90 ณ ประเทศแคนาดา ที่ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของถิ่นในปัจจุบัน โดยที่มีการป้องกันและสงวนรักษาโอกาสต่างๆของอนุชนรุ่นหลังด้วย” การท่องเที่ยวนี้มีความหมายถึง การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความ งามของสุนทรียภาพในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย

หลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

หลักการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนซึ่งนักวิชาการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวได้กำหนดหลักการในการจัดการการท่องเที่ยวทุกรูปแบบที่ยั่งยืนตามหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวของโลกไว้ดังนี้คือ(Shirley Eber, 1992. จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2547. บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548)

1.อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ยั่งยืน (Using Resource Sustainable) หมายถึง ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากร ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างดั้งเดิมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัด ต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่าและคุณภาพของธรรมชาติ ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประกอบอยู่ด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข รู้วิธีการใช้ทรัพยากร อย่างคุ้มค่า ปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นาน เพิ่มพูนและเสริมสร้างไว้ให้มากเพียงพอต่อการใช้ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมการปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้น

ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการ
ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด อย่างเหมาะสม
และสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน ตัวอย่างการอนุรักษ์ป่าไม้ เราสามารถเข้าไปตัดต้นไม้ที่แก่
สามารถใช้งานได้หรือเก็บหน่ออ่อนไปกินเป็นอาหารได้กอละ 2-4 ต้น โดยทิ้งหน่ออ่อนไว้กอละ 3-4
หน่อและปล่อยให้มันเติบโตต่อไปเป็นต้นแก่ เพื่อเก็บไว้ใช้ต่อไปได้ หรือการจัดงานประเพณีสงกรานต์
ควรจัดงานในรูปแบบเดิมที่ปู่ย่าตาทวดเคยจัดกัน การเล่นน้ำควรเป็นไปอย่างสุภาพใช้ขันตกรดที่ตัวกัน
(มิใช่ใช้ถังยกสาด อันเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ)

2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น กับการลดการก่อของเสีย (Reducing
Over-consumption and Waste) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องร่วมกันวางแผนกับ
ผู้เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ หรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติ
มีคุณภาพเหมือนกัน หรือใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก เช่น สิ่งก่อสร้างที่ใช้ไม้จาก
ธรรมชาติ หากคิดให้ลดการใช้ไม้ลงโดยใช้วัสดุที่มีคุณสมบัติคล้ายไม้สร้างเสริมประกอบก็เป็นการลด
การใช้ไม้ หรือลดการตัดต้นไม้ลงได้ เป็นต้น หรือกรณีที่สร้างอาคารเพื่อบริการนักท่องเที่ยว
ผู้ประกอบการจะต้องวางแผนก่อสร้างอาคารให้ได้รับแสงสว่างธรรมชาติมากที่สุด อาจใช้วัสดุโปร่งแสง
ประกอบ เพื่อลดการใช้แสงสว่างจาก ไฟฟ้า โรงแรมบางแห่งออกแบบห้องคือฟี่ซ็อบให้มีพื้นที่ใช้สอย
2 บริเวณ คือพื้นที่เป็นระเบียงมีแสงสว่างและลมพัดผ่านได้ตลอดเวลา อีกส่วนหนึ่งในอาคารใช้
เครื่องปรับอากาศ ซึ่งนับเป็นการจัดการที่ลดการใช้พลังงานไฟฟ้าได้ การใช้เชื้อเพลิงและไฟฟ้าอย่าง
ประหยัดนั้น อาจหา พลังงานจากธรรมชาติทดแทนได้ เช่น การใช้กังหันลม การใช้เซลล์พลังงาน
แสงอาทิตย์ และการใช้กระเบื้องใส เป็นต้น การลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและลดการใช้พลังงาน
ไฟฟ้านั้น มีส่วนช่วยในการลดค่าใช้จ่าย หรือลดต้นทุนการผลิต ทำให้ธุรกิจมีผลกำไรมากขึ้นส่วนการ
ลดการก่อของเสีย อาทิ ขยะปฏิภูมิต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ ซึ่งขยะแห้งอาจ
นำเข้าระบบการหมุนเวียนการใช้ (Reuse) การใช้ซ้ำ (Renew) และการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์
ใหม่ (Recycle) ส่วนขยะเปียก อาจนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์ และนำหมักปุ๋ยจุลินทรีย์ได้

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยวโดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลาย เพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่า และมาตรฐานการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้น หรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นน้ำตก อาจเพิ่มกิจกรรมการดูนก การปีนหน้าผา เป็นต้น หรือหมู่บ้านวัฒนธรรม และแหล่งโบราณคดี อาจเพิ่มกิจกรรมการนั่งเกวียนเทียมวัวหรือควาย การทำเส้นทางจักรยานให้นักท่องเที่ยวขี่ชม รอบหมู่บ้าน การเป็นอาสาสมัครนักโบราณคดีขุดค้น ขุดแต่งแหล่งโบราณคดีโดยมีนักโบราณคดีสอน หลักการเบื้องต้นให้ เป็นต้น

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ แต่ต้องประสานแผนการพัฒนา กับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเช่น แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองท้องถิ่น (อบต. หรือเทศบาล) แผนพัฒนาของสำนักงานโยธาและแผนสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนา ของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มขึ้น

5. ต้องนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานราชการ ที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่น นำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชาชนที่ประกอบกิจการในท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น การหาผลิตภัณฑ์และ กิจกรรมใหม่ ๆ ในแต่ละตำบล อันเป็นนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน ก็เพื่อการขยายฐานสร้างรายได้เสริมให้กับท้องถิ่น

6.การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving Local Communities) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวควรร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบองค์รวม

(Participation Approach) โดยเข้าร่วมทำในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำ กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์ หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงานร่วม ส่งเสริมการ ขยายการท่องเที่ยวด้วยกัน ร่วมประเมินผลการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้อง ประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวใน ท้องถิ่นด้วย

7. หมั่นประชุมและปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and the Public) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับพหุภาคี ได้แก่ ชุมชนหรือประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันการศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อร่วมประชุม ปรึกษาหารือ ทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยวการประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไข ปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกัน เช่น การกำหนดราคา ค่าบริการรถโดยสาร หรือรถรับจ้างในท้องถิ่น ควรเป็นราคามาตรฐานเดียวกัน หรือการใช้ที่สาธารณะ ประโยชน์ การใช้น้ำดิบเพื่อบริโภคจากแหล่งเดียวกัน การจัดการขยะ การบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

8. การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) การให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งพนักงานดูงาน อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้พนักงานมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร เป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว เช่น การ ฝึกอบรมพนักงานเสิร์ฟในร้านอาหารให้รู้วิธีการเสิร์ฟอาหารที่เป็นมาตรฐานสากล การฝึกแม่บ้านให้ การต้อนรับแบบโฮมสเตย์ การอบรมนักสื่อความหมายธรรมชาติ อบรมนักสื่อความหมายด้าน วัฒนธรรม เป็นต้น

9. การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (Marketing Tourism Responsibly) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสาร การท่องเที่ยวข่าวสารการบริการการขาย ให้พร้อมมีเพียงพอต่อการเผยแพร่ ซึ่งอาจจัดทำในรูปแบบสื่อ

ทัศนูปกรณ์รูปแบบต่าง ๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยวที่เป็นเอกสารแผ่นพับ หนังสือคู่มือ วิดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

10. ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking Research) ความจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่า รวมถึงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวินิจฉัย อย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามผู้ใช้บริการโดยตรง การสอบถามความเห็นจากใบประเมินผล หรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยว เพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการ การบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้

หลักการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทั้ง 10 ประการนี้ เป็นกรอบการปฏิบัติในแหล่งท่องเที่ยวทุกรูปแบบได้ นีออน ศรีสมยง (2547) ได้กล่าวถึงความยั่งยืนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ สภาพความสมบูรณ์ของสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวพันระหว่างกัน การท่องเที่ยวก่อให้เกิดทั้งผลดี และผลเสียไม่ว่าจะเป็นเรื่องของรายได้สู่ชุมชน ช่วยให้คนท้องถิ่นร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชน และช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่ตนเดินทางไป ขณะที่การท่องเที่ยวก็ก่อให้เกิดผลเสียคือ ก่อให้เกิดปัญหาโสเภณี ยาเสพติด ทำลายสภาพแวดล้อมโดยรอบ และทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นเสื่อมลง ก่อให้เกิดมลภาวะต่างๆ แต่ปัญหาเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้น ถ้าทุกคนร่วมมือกันและช่วยกันพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไปในแนวทางของความยั่งยืน การพัฒนาสู่ความยั่งยืนนั้น ความร่วมมือจาก กองค์กรต่างๆ เป็นสิ่งสำคัญ ทั้งความร่วมมือจากรัฐบาล ผู้ประกอบการ ชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยแต่ละหน่วยงานต่างก็ต้องปฏิบัติร่วมกันคือ

- ภาครัฐ - เป็นผู้ออกกฎหมาย ควบคุม วางแผน เพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม
- ผู้ประกอบการ - นำแผนงานและนโยบายที่ได้ตั้งไว้ ไปสู่การปฏิบัติจริง
- ชุมชน - ให้ความร่วมมือในการวางแผนและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

- นักท่องเที่ยว - มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและรับผิดชอบต่อชุมชนที่ตนเดินทางไป

ทั้งภาครัฐและเอกชน จำเป็นต้องร่วมมือในการทำงานในลักษณะภาคีหุ้นส่วน โดยร่วมมือก้าวไปสู่สังคมที่ยั่งยืน การตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รัฐบาลจำเป็นต้องทำงานในกรอบที่กว้างขวางขึ้นกว่าในอดีต การตัดสินใจดังกล่าวจะต้องพิจารณาปัจจัยสำคัญต่างๆที่เกี่ยวข้องดังนี้ (ศูนย์เพื่อวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ปัญหาความยากจนแห่งชาติ, 2549 หน้า 6)

- การมองระยะยาว การคาดการณ์ล่วงหน้า และกำหนดการป้องกันปัญหาต่างๆให้ดีขึ้นกว่าเดิม
- ความเป็นสหสาขา ซึ่งจะรวมทั้งกิจกรรมทั้งหมดในสภาพแวดล้อมของการท่องเที่ยว
- แนวคิดเชิงระบบนิเวศ ให้ตระหนักถึงผลกระทบที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพเพิ่มขึ้นจากการกระทำต่างๆ
- มุมมองด้านกว้าง การตระหนักถึงผลกระทบจากการกระทำต่างๆ ต่อศาสนาอื่น ภูมิปัญญาอื่น และชุมชนอื่นๆ
- มุมมองด้านลึก ตระหนักถึงสาเหตุและผลที่จะเกิดขึ้นของปัญหาต่างๆที่มี ความพยายามในการแก้ไขนั้น อาจมีความเกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสถาบันอื่นๆ
- ครอบคลุม ที่จะพิจารณากว่าใช้ทรัพยากรทั้งบริบท ตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการนำมาใช้จนถึงขั้นสุดท้ายของการใช้

ดังนั้นการบริหารจัดการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งจะต้องมีความเข้าใจในหลักการต่างๆที่กล่าวมาอย่างดี เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ต่อเนื่องในการตัดสินใจในเรื่องการเติบโตและมุมมองของการพัฒนา เพื่อความยั่งยืนและสมดุลของสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ เกิดความสำเร็จในการทำกำไรจากผู้ประกอบการ มีความยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรกระทบทางการท่องเที่ยว

หากพิจารณาตามกรอบของระบบการท่องเที่ยว จะเห็นว่ามีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง 3 ส่วน หลักๆที่จะต้องให้ความสนใจและบูรณาการให้เกิดความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันและมีความเหมาะสม ทั้งนี้เพราะองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วน จะมีความสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกัน องค์ประกอบพื้นฐานทั้ง 3 ส่วน ดังกล่าวได้แก่ 1) นักท่องเที่ยว 2) สถานที่ท่องเที่ยวหรือแหล่ง และ 3) ชุมชนเจ้าของบ้าน

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่จะต้องมีความตระหนักถึงผลกระทบต่างๆที่เกิดจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น สภาพปัจจุบันเป็นยุค World wide ที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้มากขึ้น ความต้องการ ความคาดหวัง และการแสวงหาที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยว และชุมชนเจ้าของบ้านที่มีการท่องเที่ยวที่ได้คุณภาพจากการท่องเที่ยวที่สูงขึ้น ย่างขึ้น มีประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าพึงพอใจมากขึ้น แนวโน้มเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ที่เป็นทุกฝ่ายเกี่ยวข้อง หากได้มีการนำมาพิจารณาปรับการบริหารจัดการที่ดี มีทิศทางที่เหมาะสมสามารถประกันต่อนักท่องเที่ยว และงานในชุมชนถึงความ เป็นอยู่ที่ดี มีความปลอดภัย นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ที่ดี แต่หากการบริหารจัดการขาดประสิทธิภาพ การท่องเที่ยวก็จะส่งผลกระทบในด้านลบต่อชุมชนเจ้าของบ้าน เกิดผลลบต่อประสบการณ์ในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และที่สุดจะเกิดความเสียหายต่อชุมชนต่อนักลงทุน และสถานที่ ด้วยเหตุนี้การบริหารจัดการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพิจารณาความสัมพันธ์ทั้งระบบ เพื่อให้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องทุกส่วนอยู่ในสภาพที่เหมาะสม โดยมีกิจกรรมหลักๆซึ่งต้องดำเนิน การในมิติต่างๆดังนี้

มิติทางการตลาด การประชาสัมพันธ์ การค้นหาคุณลักษณะของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมในการท่องเที่ยว รวมทั้งความคาดหวังในการเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อใช้เป็นแนวทางพิจารณาพัฒนาในการกระตุ้นการดำเนินการทางการตลาด รวมทั้งการศึกษาค้นหาแนวคิดของนักวิชาการทางด้าน การท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการทางด้าน การท่องเที่ยวทั้งในระดับจังหวัดและประเทศ รวมทั้งบริษัทนำเที่ยว เพื่อให้เห็นจุดอ่อน จุดแข็งในการพิจารณา กำหนดแนวทางในการประชาสัมพันธ์ และเกิดการตัดสินใจ

ข้อมูลในการมิติทางการตลาด ซึ่งถือว่ามีความ สำคัญอย่างมากในการนำมาเป็นฐานในการ พัฒนาการบริการการจัดการในส่วนอื่นๆ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและมีประสิทธิภาพ

มิติการผลิต การผลิตสินค้าในการบริหารจัดการท่องเที่ยว จะครอบคลุมสินค้า ผลิตภัณฑ์ซึ่ง ครอบคลุมทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์หลัก (Core product) ผลิตภัณฑ์เสริม (Supporting product) ผลิตภัณฑ์ควบ (Facilitating product) และผลิตภัณฑ์เสริม (Supporting product) ซึ่งในด้านการ ท่องเที่ยว สินค้าการท่องเที่ยวมีอยู่อย่างหลากหลาย ถือเป็นส่วนหนึ่งของส่วนผสมทางการตลาด และ สามารถใช้ในการจูงใจกลุ่มต่างๆทางการตลาด ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทัศนียภาพไม่ตรีของผู้คน การ บริการที่ดี และอื่นๆ (สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์, 2549 หน้า 54) ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้จะมีความเกี่ยวข้อง ซึ่งกันและกัน โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องให้ความสนใจในการบริการจัดการ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ เป็นผลิตภัณฑ์หลัก (Core Product) ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องบริหาร จัดการให้แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมสถานที่นั้น ซึ่งควรมีคุณค่าของแหล่ง การสร้างภาพลักษณ์ การทำให้เกิดการเรียนรู้ รวมทั้งราคาหรืออัตราค่า เข้าชมล้วนเป็นสิ่งที่จะดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชม

มิติบุคลากรและชุมชนท้องถิ่น การบริหารจัดการการท่องเที่ยว แบบยั่งยืน มีแนวคิดสำคัญ ในการบูรณาการจัดการของบุคลากรหลายฝ่ายที่มีความเกี่ยวข้อง รวมทั้งเน้นและให้ความสำคัญใน การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ด้วยการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ในขณะเดียวกันช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์จากการ ท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นการมีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวก การลงทุน การเป็น ภาครัฐ การสื่อสาร การนำสินค้าพื้นเมืองมาจำหน่าย การว่าจ้าง การบำรุงดูแลรักษา ฯลฯ

มิติทางด้านการเงิน ตามที่กล่าวมาแล้วว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับ ประเทศขนาดใหญ่จนรัฐบาลได้นำมาเป็นยุทธศาสตร์ในการสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมให้กับประเทศชาติ การเดินทางท่องเที่ยวส่งผลให้เกิด GDP ถึงปีละ US 4,217.7 (สันติ ชัย เอื้อจงประสิทธิ์, 2549. หน้า 11) และในปี 2563 คาดการณ์ว่าจะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

เดินทางเพิ่มขึ้นมากกว่า 1,600 ล้านคนและทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากกว่า 100 ล้านล้านบาท (World Tourism Organization, 1993) ซึ่งรายได้ที่เกิดขึ้นเหล่านี้กระจายอยู่ในส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งในพื้นที่ และนอกพื้นที่ ซึ่งมีมูลค่าที่สูง การบริหารจัดการ การการท่องเที่ยว จำเป็นต้องพิจารณาสถานะการเงินในพื้นที่ท่องเที่ยว ถึงมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นตลอดจนโครงสร้างของรายได้ในพื้นที่เป้าหมายทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องพิจารณาถึงรายได้ หรืองบประมาณที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความประทับใจของทุกๆฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2.แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว ถือเป็นสินค้าหลักในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ถือเป็นสินค้าหลักในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ถือเป็นจุดหมายปลายทางในการเดินทาง ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549)

แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่อยู่ในลักษณะเป็นรูปธรรมสามารถสัมผัสได้ และอยู่ในลักษณะเป็นรูปธรรมสามารถสัมผัสได้ ซึ่งมนุษย์สามารถนำมาเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าชม หรืออาจกล่าวได้ว่า

แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึงสิ่งของ กิจกรรมหรือสิ่งอื่นใดที่ให้คุณค่าเชิงการท่องเที่ยว เช่น ความสวยงามตามธรรมชาติ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่แก่นักท่องเที่ยว

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว

โดยปกติปัจจัยที่ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวมีอยู่ 2 ปัจจัยหลักคือ

1) **ปัจจัยทางธรรมชาติ** ซึ่งหมายถึงองค์ประกอบที่ธรรมชาติสร้างขึ้นมาให้มีความดึงดูดใจในการท่องเที่ยว อันประกอบไปด้วย

- ลักษณะภูมิประเทศ อันเกิดจากการก่อรูปของดิน และธรณีวิทยา เช่น ภูเขา เนินเขา ถ้ำ หน้าผา
- ลักษณะภูมิประเทศ ที่เป็นสภาพแวดล้อมทางทะเลชายฝั่ง แม่น้ำ ทะเลสาบ เช่น เกาะแก่ง ทะเลสาบชายหาด ทะเล แหลม ฯลฯ
- สภาพของพืชพรรณไม้ และสัตว์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

ซึ่งโดยปกตินักท่องเที่ยวมีความคาดหวังว่าทรัพยากรเหล่านี้ควรมีสภาพยังดีอยู่ การประเมินความดึงดูดใจโดยรวมของทรัพยากรธรรมชาติ จึงต้องตระหนักถึงความสวยงามของธรรมชาติ โดยรวมร่วมกับระบบนิเวศน์ต่างๆ ความมีคุณค่าของความเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น อย่างเช่นแถบเอเชียแปซิฟิก จะมีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ในด้านพืชพรรณสัตว์ป่า สิ่งแวดล้อมทางทะเล ทิวทัศน์ และชายหาด เป็นต้น

2) **ปัจจัยทางวัฒนธรรม** หมายถึงสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์สร้างขึ้น และสามารถดึงดูดใจในการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อาจอยู่ในรูปแบบการก่อสร้าง วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี การจัดระเบียบสังคม ศิลปะ หัตถกรรม สถาปัตยกรรม ดนตรี ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ อาจมีอยู่อย่างจำกัดเฉพาะในหมู่บ้านดั้งเดิม สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สถานที่ค้นพบวัตถุโบราณ หรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของทรัพยากร (ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยว และการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย, 2549 หน้า 56) การประเมินการดึงดูดนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจเข้ามาเที่ยว การจัดการที่ดีมีความสำคัญอย่างมาก นอกจากนั้น การเข้าถึง การดูแลคุ้มครองความละเอียดอ่อนของวัฒนธรรม การอธิบาย การสื่อความหมายให้เป็นที่เข้าใจแก่นักท่องเที่ยว การให้ความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยวในการไม่ทำร้ายสถานที่ หรือแสดงความหลบหลู่ต่อพิธีกรรมต่างๆ ดังนั้นการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยว โดยปกป้องทรัพยากรดั้งเดิมไว้ รักษาความถูกต้อง ควบคุมนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม การสืบทอดพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีให้มีความยั่งยืน ส่งเสริมและแสดงให้เห็นความสำคัญของเหตุการณ์ในอดีตด้วยกระบวนการและการปฏิบัติที่แน่ใจถึงการเข้าถึง เพียงพอ

และสื่อความหมายที่ถูกต้องเกิดองค์ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในเชิงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

3) **ปัจจัยอื่นๆ** แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรทางการท่องเที่ยว โดยปกติพิจารณาจากปัจจัยหลัก 2 ส่วนตามที่กล่าวมาแล้ว คือปัจจัยทางธรรมชาติ และปัจจัยทางวัฒนธรรม แต่ในสภาพปัจจุบันมีปัจจัยอื่นๆที่เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมแรงดึงดูดความสนใจหลักเพื่อการได้เปรียบเชิงการแข่งขัน เช่น งานพิเศษต่างๆ ในวาระสำคัญๆ เช่นงานแสดงสินค้า งานกีฬา เป็นต้นสิ่งอำนวยความสะดวกพิเศษทางธุรกิจอย่างศูนย์การค้าปลอดภาษี แหล่งสงวนพันธุ์สัตว์ป่า คาสิโน เป็นต้น นอกจากนั้นเนื่องจากปัจจัยที่อำนวยความสะดวกและเป็นบริการของรัฐบาล

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายๆอย่างด้วยกัน เพื่อช่วยสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย

Mill & Morrison (1992) กล่าวโดยสรุปว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ในด้านความสวยงาม ความน่าประทับใจ สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) ในเรื่องที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก หรือบริการอื่นๆ ปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) ในเรื่องระบบการสื่อสาร และสาธารณูปโภค การขนส่ง (Transportation)

McIntosh & Goeldner (1986) ได้ให้ความเห็นตรงกันว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ปัจจัยพื้นฐาน ระบบการขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวก การต้อนรับอย่างมีมิตรไมตรี และทรัพยากรท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม

Burkart & Medlik (1981) กล่าวโดยสรุปว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ (Amenity)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวเป็นผลิตภัณฑ์หลักที่นักท่องเที่ยวพิจารณาในการตัดสินใจ เข้ามาท่องเที่ยว ดังนั้นคุณลักษณะหลักที่เป็นองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวถือได้ว่ามีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้องค์ประกอบหลักๆของแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ 5A ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ (เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว หน่วยที่ 1-8 หน้า 7) ประกอบด้วย

- Attractions : สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว
- Access : การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
- Amenities : สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว
- Accommodation : ที่พัก
- Activities : กิจกรรมประกอบการท่องเที่ยว

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบทั้งห้า เพื่อให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง โดยในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

การดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attractions) อาจเกิดเพราะแหล่งท่องเที่ยวมีคุณลักษณะที่

- สวยงามตามธรรมชาติ
- มีคุณค่าทางวัฒนธรรม
- มีความประทับใจจากลมฟ้า อากาศ
- เรียนรู้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน
- เป็นสถานที่เหมาะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ
- มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

สำหรับการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว(Access) เป็นปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งได้ โดยการเข้าถึงแหล่ง (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549. หน้า 11) ได้มองว่า การบริหารจัดการแหล่งเพื่อให้เกิดการเข้าถึงเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาในประเด็นต่างๆดังนี้

- ประเภทของการคมนาคมขนส่ง ที่จะให้บริการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น การขนส่งรถยนต์ รถไฟ ฯลฯ
- เส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาความสะดวกรวดเร็ว ปลอดภัย
- ความเพียงพอของการคมนาคมในแหล่งท่องเที่ยว ที่มองในแง่คุณภาพ มาตรฐานความปลอดภัย
- แบบแผนการเดินทางเป็นหมู่คณะ
- การอำนวยความสะดวกให้แก่ยานพาหนะ
- ปัญหาการจราจรที่อาจเกิดในแหล่งท่องเที่ยว

สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว(Amenities) ที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ด้วยความประทับใจ ใช้เวลาอยู่นาน วันขึ้น หรือกลับเข้ามาเที่ยวซ้ำในโอกาสหน้า บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549 หน้า 11) ได้มองถึงประเด็นที่พิจารณาในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพในด้านต่างๆ 4 ด้าน กล่าวคือ

- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอาคาร และสิ่งก่อสร้าง ประกอบด้วยที่จำหน่ายบัตร เข้าชมแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานที่ทำการ ศูนย์บริการ ที่พัก ห้องน้ำสาธารณะ ชุมนั่งคอย ร้านค้า ร้านอาหาร ฯลฯ
- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการบริการในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ชุมนั่งเข้าป้ายบอกทางเครื่องหมาย ลานกิจกรรม สวนหย่อม กระจ่าง ม้านั่ง โต๊ะเก้าอี้ การถ่ายเทอากาศ ระบบแสงสว่างไฟฟ้า ระบบน้ำ การกำจัดของเสียและขยะมูลฝอย รั้ว กำแพง ฯลฯ

- สิ่งอำนวยความสะดวกในด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว อันประกอบด้วยความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ความปลอดภัยจากสัตว์และพืช ความปลอดภัยจากการฉลัดหลง ความปลอดภัยจากภคิทธิธรรมชาติ เป็นต้น

- สิ่งอำนวยความสะดวกในด้านป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงจุดที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายชี้ทางภายในแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ป้ายเตือนอันตรายนักท่องเที่ยว ป้ายอื่นๆที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวทราบ เป็นต้น

สำหรับที่พัก (Accommodation) ทุกแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีที่พักในสถานที่ท่องเที่ยวหรือใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้บริการกับนักท่องเที่ยว

สุดท้ายคือกิจกรรมประกอบการท่องเที่ยว (Activities) สถานที่ท่องเที่ยวในบางครั้งจำเป็นต้องได้มีกิจกรรมประกอบการท่องเที่ยวสนับสนุนด้วย เช่น การท่องเที่ยวทางทะเลอาจต้องมีการเล่นกิจกรรมทางน้ำประเภทต่างๆ ประกอบ หรือการมีเส้นทางเดินในป่า การดูนก เป็นต้น

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 ด้าน เป็นสิ่งที่จะต้องได้รับการบริหารจัดการจากผู้ที่เกี่ยวข้อง อยู่ในทิศทางที่เหมาะสมกับสภาวะการณ์ในปัจจุบัน และมีความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน ด้วยเหตุนี้การบริหารจัดการจึงมีบทบาทและมีความสำคัญอย่างมาก

แนวคิดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิรศักดิ์ จิยะจันทร์ ให้แนวคิดและความหมายของการจัดการโดยมองว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของกิจกรรมของมนุษย์ คือ การจัดการ มนุษย์มีการรวมกลุ่มกันเพื่อความสำเร็จในเป้าหมาย มนุษย์ไม่สามารถก้าวไปสู่ความสำเร็จได้ด้วยตัวคนเดียว การจัดการจึงเป็นสิ่งสำคัญในการรวมกลุ่มของบุคคล และสังคมต้องขึ้นอยู่กับพลังของกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มก็จะขยายใหญ่ขึ้น งานของผู้บริหารจึงเพิ่มสำคัญยิ่งขึ้น การจัดการ (Management) จึงมีลักษณะและจุดมุ่งหมาย คือ เป็นกระบวนการออกแบบและรักษาสภาพแวดล้อม ซึ่งบุคคลจะทำงานกันในกลุ่ม

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (Wehrich and Koontz. 1993: 4) หรือหมายถึง กระบวนการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยใช้การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชักนำ (Leader) และการควบคุม (Controlling) มนุษย์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การเงิน ทรัพยากรข้อมูลขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Bovee and others. 1993 : 5)

การจัดการเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องและประสานงานกันซึ่งผู้จัดการต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ประเด็นสำคัญของการจัดการ (Management) มีลักษณะดังนี้ (1) การจัดการสามารถประยุกต์ใช้กับองค์การใดองค์ การหนึ่งได้ (2) เป้าหมายของผู้บริหารทุกคน คือ การสร้างกำไร (3) การจัดการเกี่ยวข้องกับการผลิต (Productivity) ซึ่งหมายถึง ประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล เปรียบเทียบกับการจัดการ (4) การจัดการสามารถนำมาใช้กับผู้บริหารในทุกระดับชั้นขององค์การ การบริหารเปรียบเทียบกับจัดการ (Administration versus management) การบริหาร และการจัดการ หมายถึง กิจกรรมในการบริหาร ทรัพยากรและกิจการงานอื่นๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งมีความแตกต่างกัน ดังนี้ (1) คำว่า การบริหาร (Administration) ใช้ในการบริหารระดับสูง หน้าที่หลักคือกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผน เป็นคำที่นิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public administration) (2) คำว่า การจัดการ (Management) เน้นการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบาย (แผนที่วางไว้) นิยมใช้กับการจัดการธุรกิจ (Business management)

ศาสตร์และศิลป์ในการจัดการ การจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ ความสามารถในการจัดการดำเนินงานถือเป็นศิลป์ (Art) ส่วนความรู้หรือทฤษฎีที่ใช้ในการจัดการถือเป็นศาสตร์ (Science) คือความรู้ที่ได้จัดระบบมาแล้ว คุณลักษณะที่สำคัญของศาสตร์แขนงใดก็ตาม คือ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (อาศัยหลักเหตุผล) ในการพัฒนา ความรู้ ดังนั้น ศาสตร์จึงประกอบด้วย (1) แนวความคิด (Concepts) ที่ชัดเจน (2) ทฤษฎี (Theory) (3) ความรู้ที่สะสมไว้โดยพัฒนาจาก

สมมติฐาน (Accumulated knowledge) (4) การทดลอง (Experimentation) (5) การวิเคราะห์ (Analysis)

อิทธิพลซึ่งกำหนดทฤษฎีการจัดการ (The forces that shape management theory) การจัดการจะเกี่ยวข้องกับอิทธิพลทางด้านต่างๆ คือ 1.เทคโนโลยี (2) เศรษฐกิจ (3) สังคม (4) การเมือง
ที่ปัจจัยนี้มีอิทธิพลต่อทฤษฎีการจัดการ ดังนี้

1.อิทธิพลด้านเทคโนโลยี (Technological Forces) ประกอบด้วย ความรู้เทคนิค และกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนมีอิทธิพลการจัดการ การจัดการที่ได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยี คือ การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม การวางแผน การตัดสินใจ การออกแบบองค์การ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ความเป็นผู้นำ การจูงใจ และการควบคุม

2. อิทธิพลด้านเศรษฐกิจ (Economic force) ประกอบด้วย แนวโน้มด้านเศรษฐกิจและการจัดหาทรัพยากรทุกชนิด เช่น เงิน มนุษย์ ข้อมูล และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การขาดแคลนของทรัพยากรนำไปสู่ความก้าวหน้า และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี อิทธิพลด้านเศรษฐกิจจะเกี่ยวข้องกับ ทฤษฎีการจัดการในขอบเขตที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม การตัดสินใจ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การวางแผน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การควบคุม และการออกแบบองค์การ

3. อิทธิพลด้านสังคม (Social forces) ประกอบด้วย ค่านิยม (Values) ความต้องการ (Needs) และบรรทัดฐาน (Norms) ซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคล ภายในวัฒนธรรมขององค์การ อิทธิพลด้านสังคมจะเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ รูปแบบการอพยพ ลักษณะการประกอบอาชีพของครอบครัว ฯลฯ อิทธิพลด้านสังคมจะได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยีด้านเศรษฐกิจ ผู้บริหารจะต้องสามารถควบคุมความสัมพันธ์กับบุคลากร ทำให้เกิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การจูงใจบุคลากร โครงสร้างองค์การ ความเป็นผู้นำ และการจัดการทรัพยากรมนุษย์

4. อิทธิพลด้านการเมือง (Political force) ประกอบด้วยนโยบายของรัฐบาลและกฎหมาย ภารกิจที่เกี่ยวข้อง อิทธิพลเหล่านี้จะกระทบ ต่อองค์การ และมีอิทธิพลต่อทฤษฎีการจัดการ เพราะ สิ่งแวดล้อมขององค์การที่สำคัญ จึงเกี่ยวข้องกับภาวะวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม การวางแผน การตัดสินใจ การออกแบบขององค์การ การจัดการทรัพยากรมนุษย์และการควบคุม

ทฤษฎีการจัดการแบบปฏิบัติการ (Operational-management theory) หมายถึง การจัดการ กิจกรรมที่ซับซ้อนซึ่งสัมพันธ์กับการวางแผนการผลิต การจัดสรรทรัพยากร การสั่งการปฏิบัติการ การจัดการทรัพยากรบุคคลและการตรวจสอบระบบการปฏิบัติงาน ตลอดจนใช้เทคนิคเชิงปริมาณในการแก้ปัญหาการผลิต เจ้าของทฤษฎีคือ Henri Fayol เป็นบิดาของทฤษฎีการปฏิบัติการและการจัดการตามหลักการบริหาร และจัดการตามหลักการบริหาร และได้กำหนดทฤษฎีหลักการจัดการ 14 ข้อ คือ 1. การแบ่งงานกันทำ 2. อำนาจและความรับผิดชอบ 3. ความมีระเบียบวินัย 4. การมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว 5. มีเป้าหมายเดียวกัน 6. ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่า ผลประโยชน์ขององค์การ 7. ค่าตอบแทนและวิธีการจ่ายค่าตอบแทน 8. การรวบรวมอำนาจ 9. สายการบังคับบัญชา 10. คำสั่ง 11. หลักความเสมอภาค 12. ความมั่นคงในงาน 13. ความคิดริเริ่ม 14. ความสามัคคี

ทฤษฎีการจัดการแบบระบบสังคม เจ้าของทฤษฎีคือ Chester Barnard มุ่งความสำคัญที่การวิเคราะห์ ระบบสังคม (social system approach) เพื่อทำความเข้าใจและวิเคราะห์หน้าที่ของผู้บริหาร สรุปได้ว่า การจัดการ (Managerial) ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม

สุดาพร วรพล (2540) ได้สรุปประเด็นสำคัญจากการเข้าร่วมประชุมนานาชาติ International Conference on Tourism and Heritage Management ณ ประเทศอินโดนีเซีย เรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยว และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ” ไว้ดังนี้

1. มรดกทางวัฒนธรรมประเภทโบราณสถาน ถือเป็นแหล่งทรัพยากรที่เปี่ยมไปด้วยคุณค่า ทั้งทางประวัติศาสตร์และทางด้านจิตใจของคนในชาติ ดังนั้นจำเป็นจะต้องได้รับการจัดการที่

ละเอียดอ่อนรอบคอบ โดยเฉพาะเมื่อจะส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะหากดำเนินการโดยขาดความระมัดระวังแล้ว จะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆได้ง่าย เช่น กลุ่มที่ต้องการอนุรักษ์กับกลุ่มผู้ประกอบการ

2. สถานที่ที่จะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมได้นั้น จะต้องเป็นแหล่งที่ให้ประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดประโยชน์อื่นๆที่น่าพึงพอใจ รวมทั้งเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเอาได้ด้วย

3. ควรให้ภาคเอกชนที่มีประสบการณ์ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่มาแล้วได้เข้ามาให้การสนับสนุนช่วยเหลือแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ในเรื่องของการจัดทำป้ายอธิบายในแหล่งและจัดการนักท่องเที่ยวด้วย

4. แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมควรได้รับการพิจารณาทั้งในแง่ของการอนุรักษ์ การเป็นแหล่งความรู้ และการบริการที่เหมาะสมแก่นักท่องเที่ยวควบคู่กันไป

5. ควรให้ความสำคัญกับการจัดทำป้ายอธิบายแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมให้กับประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมีความด้อยในเรื่องของสื่อ การฝึกอบรม วิธีการ ตลอดจนการจัดการก่อน เนื่องจากแหล่งมรดกในประเทศเหล่านั้นมักจะเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชน ดังนั้นจึงควรออกแบบป้ายให้ดึงดูดใจผู้เยี่ยมชม โดยทำให้มีมิติ

นอกจากนี้ในการประชุม International Conference on Tourism and Heritage Management ดังกล่าว ยังได้สรุปถึงแนวทางการบริหารจัดการทางด้านมรดกของชาติกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ไว้ ดังนี้

1. ผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นควรรวมตัวกันเพื่อสร้างข่างานด้านมรดกทางวัฒนธรรม แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ สังคมทุกระดับควรจะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว และโครงการต่างๆเกี่ยวกับมรดกประเภทนี้ด้วย

2. ควรเข้าใจว่าชุมชนคือใคร และวิถีทางใดบ้างจะทำให้พวกเขาเข้าใจถึง ผลที่จะได้รับทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อจะได้ให้หันมาร่วมมือกันในการจัดการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

3. นักท่องเที่ยวควรได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนจะไปเยือนก่อน เพื่อเป็นการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่จะได้รับเมื่อเดินทางไปถึงสถานที่จริง
4. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนท้องถิ่น มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาจิตสำนึกชุมชน และเตรียมให้พวกเขามีทักษะพร้อมที่จะเข้าร่วมพัฒนาและปฏิบัติงานทางด้านการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม
5. สิ่งที่จะนำไปปฏิบัติต่อการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม จะต้องผ่านการ ยอมรับจากชุมชนในท้องถิ่นก่อน

อาจารย์จิตศักดิ์ พุฒจรรยา http://khoneconet.wu.ac.th/program/tip_1.php ได้เสนอแนวคิดที่ปัจจุบันมิติของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้เปลี่ยนแปลงไป ชุมชนท้องถิ่นถูกคาดหวังให้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ การให้ความรู้ และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว แต่ทิศทางของความร่วมมือดังกล่าวของหน่วยงานภาครัฐไม่ว่าจะเป็นอุทยานแห่งชาติ หน่วยงานในท้องถิ่นกับชุมชน ยังไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ยังเกิดการคิดแบบแยกส่วนกันคิด แยกกันวางแผน แยกกันงบประมาณ แยกกันจัดการ เมื่อมองภาพรวมแล้วจะเห็นว่าจะมีแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกทำลายลงไปอย่างรู้เท่าไม่ทันการณ์ โดยผ่านภาพของการกระตุ้นเศรษฐกิจจากภาครัฐบาล ทำให้เกิดการพัฒนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างไรก็ตาม แม้แต่อุทยานแห่งชาติก็มุ่งเน้นการเปิดพื้นที่เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากขึ้น แต่ขาดกำลังคนที่จะดำเนินการและความเข้าใจถึงแก่นแท้ของการรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน อาจารย์จิตศักดิ์ พุฒจรรยา จึงได้เสนอว่า การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดีควรคำนึงถึง

1. ชุมชนเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างจริงจังหรือไม่ ควรจะต้องมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด และตัดสินใจร่วมกันตั้งแต่ต้น

2. ตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ทั้งแง่บวกและลบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม เนื่องจากในช่วงที่ผ่านมาหลายชุมชนรับรู้เพียงด้านบวกและผลประโยชน์เพียงส่วนเดียว

3. ยึดมั่นและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน โดยเข้าใจถึงผลการเปลี่ยนแปลงหากการท่องเที่ยวเข้ามาแล้วจะไม่ทำให้สิ่งดีดีเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปได้โดยง่าย

4. เข้าใจให้ตรงกันว่า การท่องเที่ยวเป็นเพียงเครื่องมือที่จะทำให้คนในชุมชนได้มาคิดร่วมกันทำงานร่วมกัน แก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนากระบวนการคิดและความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเรื่องหลัก ผลตอบแทนเป็นเรื่องรองหรือรายได้เสริมนั่นเอง

5. วางแผนล่วงหน้าเรื่องเงินๆ ทองๆ ให้เกิดความยุติธรรมและกระจายรายได้ให้ทั่วถึงมากที่สุด เพราะหลายแห่งเมื่อจัดสรรไม่ลงตัว จะเกิดความขัดแย้งและความแตกแยกในที่สุด และควรจัดแบ่งส่วนหนึ่งของรายได้กลับมาใช้พัฒนา พื้นฟูธรรมชาติและสังคมด้วย

6. นักท่องเที่ยวคาดหวังว่าจะมีการนำเสนอหรือสื่อความหมายทางวัฒนธรรมหรือธรรมชาติที่เข้าใจง่าย เป็นกันเอง มิใช่การพาไปให้ถึงที่ท่องเที่ยวเฉยๆ ควรมีการพูดคุยหรือให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ด้วย

7. กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องเคารพกฎเกณฑ์อันดีงามของชุมชน และสังคมนั้นๆ และเป็น การปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวด้วย

8. มุ่งเน้นการจัดการที่ดี เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวส่วนมากจะจัดการได้ไม่เหมาะสมสำหรับ ความมีคุณค่าในตัวเองบางครั้งมุ่งจัดการเพื่อให้นักท่องเที่ยวสะดวกแต่ลืมคำนึงถึงสภาพการดูแลรักษาธรรมชาติและวัฒนธรรม

9. การจัดการอย่างเหมาะสมในด้าน

- การจัดการขยะ ที่จะต้องให้มีน้อยที่สุดหรือพยายามให้นักท่องเที่ยวนำกลับไปด้วย

- คุณภาพน้ำ ที่จะต้องพยายามลดน้ำทิ้งน้ำเสียจากการท่องเที่ยว ทำแหล่งน้ำให้สะอาดที่สุด ในกรณีมีแหล่งน้ำตก หรือธารน้ำธรรมชาติ ไม่ควรใช้ยาสระผมหรือสบู่เนื่องจากจะส่งผลถึงสัตว์ พืช และระบบนิเวศ

- การจัดการเสียง การควบคุมไม่ให้เกิดเสียงอีกที่ทึบครึกโครม ไม่ว่าจะมาจากเสียงนักท่องเที่ยว เครื่องยนต์ หรือแม้กระทั่งเสียงเพลง หรือเครื่องเสียง เพราะนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบธรรมชาติมักชอบความสงบด้วย

- การดูแลความปลอดภัย ให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ซึ่งสำคัญมาก ความปลอดภัยเป็นประเด็นสำคัญอันดับต้นๆ ที่นักท่องเที่ยวทุกคนคำนึงถึง ดังนั้นการจัดการด้านนี้ ต้องมีความพร้อมมากที่สุดเช่นกัน รวมถึงการเตรียมการเรื่องการปฐมพยาบาลอย่างถูกต้องด้วย

10. การแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสม เป็นสัดส่วน ไม่ควรเปิดให้ท่องเที่ยวได้ทั้งหมด เพราะในบางครั้งอาจเป็นการรบกวนความสงบสุขของชุมชน หรือพื้นที่ธรรมชาติที่ควรสงวนให้ธรรมชาติได้พื้นที่ด้วย ดังนั้นควรวางแผนเรื่องการจัดแบ่งสรรพื้นที่ตั้งแต่แรก

11. คำนึงถึง ความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านการจัดการและบริการที่มีขีดจำกัด ไม่ ใ้จะรับได้เรื่อยๆ อย่างไม่มีขีดจำกัด มิฉะนั้นจะส่งผลทำให้การท่องเที่ยวในพื้นที่เสื่อมโทรมและเสื่อมความนิยมลงอย่างรวดเร็ว

12. คุณภาพการให้บริการ ทั้งด้านข้อมูลข่าวสาร การเดินทาง ความเป็นอยู่ ที่พัก อาหาร ท้องถิ่น และที่สำคัญเสน่ห์ของการท่องเที่ยวในชุมชน ไทย คือ อธิยาศัย น้ำใจไมตรี ความเอื้ออาทร และรอยยิ้มนั่นเอง

13. ร่วมกันวางแผนรองรับการพัฒนา และป้องกันผลกระทบทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต ซึ่งอาจจะพัฒนาไปสู่การเป็นแผนปฏิบัติการ แผนยุทธศาสตร์ หรือแม้แต่ว่าแผนแม่บทได้ในที่สุด

14. พยายามเผยแพร่และหาโอกาสสร้างคนรุ่นใหม่ให้ได้มีโอกาสก้าวหน้าเข้ามาทำงานเพื่อชุมชน และค่อยๆ สร้างการยอมรับในชุมชนเองจนสามารถมีกลุ่มอายุต่างๆ กันและถ่ายทอดวิธีการแนวทางและภูมิปัญญาให้สืบต่อไปได้

15. พัฒนาและหาโอกาสที่จะให้ชุมชนได้เรียนรู้จากความสำเร็จ ปัญหา และแนวทางแก้ไข ปัญหาของรูปแบบการบริหารจัดการของชุมชนอื่นๆ อยู่เสมอเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

ไกรลาส ปสุวัฒน์กุล (www.chiangmainews.co.th) กล่าวไว้ว่า แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ย่อมมีความอ่อนไหว เพราะบางต่อการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความเป็นไปได้อย่างยั่งยืนนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายนับจาก องค์กรชุมชนหรือประชาคม องค์กรปกครองท้องถิ่น สถาบันการศึกษา องค์กรความรู้ ท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจเอกชน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จะต้องร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผนพัฒนา และจัดสรรงบประมาณ เพื่อบำรุงรักษาฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความ จำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสุนทรีย์ภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้ประโยชน์ได้ตลอดกาลยาวนานที่สุด

สำหรับการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น นักพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้กำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนควรมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ ดั้งเดิมเฉพาะถิ่น ร่มรื่น สะอาด
2. มีความพร้อมด้านการจัดสิ่งบริการอำนวยความสะดวก (Good Infrastructure) รวมถึงระบบการจอดรถและการจราจรภายใน บุคลากรมีความพร้อมบริการ (Good Service and Welcoming)

3. มีศูนย์ข้อมูลอำนวยความสะดวกเบื้องต้น (Tourist Center) มีเคาน์เตอร์บริการข่าวสาร มุมนิทรรศการ ห้องสุขา (สะอาด) มุมจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม และสินค้าของที่ระลึก (ร่มรื่น สะอาด)
4. มีการจัดทำเส้นทางศึกษาวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ทั้งเส้นทางไปและกลับทางเดิม เส้นทางเป็นแบบวงรอบและวงกลม ระยะทางตั้งแต่ 800 เมตร ถึง 1,000 เมตร เป็นต้นไป อย่างน้อย 1 เส้นทาง ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการบริการนักท่องเที่ยวสูงอายุและพิการด้วย
5. มีป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางศึกษาสถานที่เป็นระยะๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
6. มีแผนที่และคู่มือแนะนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
7. มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้งต่อวันแต่ ละเส้นทางและในสถานที่ท่องเที่ยว
8. มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น วิทยากรท้องถิ่นหรือนักสื่อความหมาย ที่มีความรู้ทางด้านธรรมชาติ และวัฒนธรรม สามารถอธิบายเรื่องราวในท้องถิ่นและภูมิปัญญาพื้นบ้านได้
9. มีการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมประชาคมในท้องถิ่น องค์การภาครัฐบาล องค์การบริหารท้องถิ่น (เทศบาลและ อบต.) องค์การเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน (NGOs) และสถาบันการศึกษา
10. มีนโยบายและแผนการจัดการ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งแผนงาน ด้านการรักษาสภาพแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ชัดเจน เช่น การคุ้มครองลิขสิทธิ์ ทรัพย์สินทางภูมิปัญญา การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสีย การจัดการมลพิษต่างๆ ทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว
11. มีแผนพัฒนาบุคลากรและบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล ขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO.) หรือสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก (Pacific Asia Travel Association: PATA) การฝึกอบรม การเดินทางดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้และ ประสบการณ์ของบุคลากรในธุรกิจท่องเที่ยวและบริการ

12. หากแหล่งท่องเที่ยวที่มีที่พักแรมจะต้องเป็นที่พักแรมระดับการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

13. มีการตรวจสอบผลกระทบ การประเมินศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยว จะต้องกำหนดสถานภาพให้เหมาะสมว่าควรอยู่ในระดับไหน หาความสมดุลระหว่างความสามารถการจัดการของพื้นที่ การเก็บสถิติและออกแบบสอบถามกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และการยอมรับของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนา เพื่อการปรับปรุงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

3. แหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก

มรดกโลก (World Heritage Site) คือสถานที่ อันได้แก่ ป่าไม้ ภูเขา ทะเลสาบ ทะเลทราย อนุสาวรีย์ สิ่งก่อสร้างต่างๆ รวมไปถึงเมือง ซึ่งคัดเลือกโดยองค์การยูเนสโกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงคุณค่าของสิ่งที่มีมนุษยชาติ หรือธรรมชาติได้สร้างขึ้นมา และควรจะถูกปกป้องสิ่งเหล่านั้นได้อย่างไร เพื่อให้ได้ตกทอดไปถึงอนาคต ซึ่งหลักเกณฑ์การขอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมนั้นมีดังนี้

1. เป็นตัวแทนในการแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาดของมนุษย์
2. เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่ง ผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวน และภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือบนพื้นที่ใดๆ ของโลกซึ่งทรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม
3. เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว

4. เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของประเภทของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ
5. เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของวัฒนธรรมมนุษย์ ขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งเสื่อมสลายได้ง่ายจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามกาลเวลา
6. มีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ หรือมีความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย- กำแพงเพชร ได้จดทะเบียนเป็นมรดกโลกภายใต้ชื่อ "นครประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร" ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ 15 เมื่อปี พ.ศ. 2534 ที่เมือง คาร์เทจ ประเทศตูนีเซีย โดยผ่านข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้เป็นแหล่งมรดกโลก ดังนี้

ตามเกณฑ์ข้อที่ 1 คือ เป็นตัวแทนซึ่งแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันฉลาด และเกณฑ์ข้อที่ 3 คือ เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว

ส่วนอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้รับการพิจารณาเป็นมรดกโลกเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ได้จดทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโกภายใต้ชื่อ "นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร" ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ 15 เมื่อปี พ.ศ. 2534 ที่เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนีเซีย ด้วยข้อกำหนดและหลักเกณฑ์พิจารณาให้เป็นมรดกโลก ดังนี้

ตามเกณฑ์ข้อที่ 3 คือ เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว

เกณฑ์การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

จากพจนานุกรมเสรี(Wikipedia) ได้ระบุเกณฑ์การเป็นมรดกโลกไว้ดังนี้

1. มีลักษณะโครงสร้างต่างๆ สะท้อนถึงอดีต เช่น งานทางสถาปัตยกรรม ผลงานที่เป็นอนุสรณ์ในเชิงจิตกรรม หรือประติมากรรม โครงสร้างทางธรรมชาติที่เป็นหลักฐานทางโบราณคดี ถ้าที่ใช้เป็นที่อยู่ของมนุษย์ หรือลักษณะอื่นๆ ใกล้เคียงซึ่งมี คุณค่าและความสำคัญในระดับสากลในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

2. เป็นกลุ่มอาคารที่มีความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือลักษณะทางภูมิสถาปัตยกรรม ที่มีคุณค่าหรือความสำคัญในระดับสากลไม่ว่าจะในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

3. เป็นที่ตั้งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ผลงานของมนุษย์โดยเฉพาะ หรือเป็นการร่วมกันทั้งมนุษย์และธรรมชาติ รวมทั้งที่ตั้งที่เป็นหลักฐานทางโบราณคดี ซึ่งล้วนมีคุณค่าและความสำคัญระดับสากลไม่ว่าจะในด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

การที่ลักษณะทั้ง 3 ข้อดังกล่าวจะ จะถูกจัดว่ามีคุณค่า ความสำคัญ และชื่อเสียงระดับโลกหรือไม่นั้น จะต้องเข้าเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งใน 6 ข้อดังนี้

1. เป็นสิ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของความสำเร็ทางด้านศิลปะซึ่งเป็นต้นแบบหรือแบบฉบับต่อๆ มา

2. เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาด้านสถาปัตยกรรม ศิลปะ ฝ้งเมื่อ ง หรือภูมิสถาปัตยกรรม ในแหล่งอารยธรรมแหล่งใดแหล่งหนึ่งของโลก

3. เป็นหลักฐานเฉพาะที่แสดงถึงความเป็นอารยธรรมหนึ่งๆ ซึ่งสูญหายหรือล่มสลายไป

4. เป็นรูปแบบของอาคาร หรือผลงานด้านสถาปัตยกรรมที่มีชื่อเสียงซึ่งปรากฏชัดเจนช่วงสำคัญๆ ทางประวัติศาสตร์

5. เป็นรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานที่มีชื่อเสียง อันสะท้อนลักษณะวัฒนธรรมในช่วงสำคัญๆทางประวัติศาสตร์

6. มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ ความคิด หรือความเชื่อที่มีความสำคัญ และมีชื่อเสียงในระดับสากล (ข้อนี้คณะกรรมการฯ จะพิจารณาเฉพาะที่เป็นเหตุการณ์ที่พิเศษจริงๆ เท่านั้น แต่อาจนำไปประกอบกับเกณฑ์ข้างต้นทั้ง 5 ข้อ ด้วยก็ได้) รวมทั้งต้องมีการตรวจสอบว่า มีลักษณะดั้งเดิมที่แท้จริงหรือไม่ กล่าวคือ

- ต้องผ่านการตรวจสอบลักษณะดั้งเดิมในด้านการออกแบบ วัสดุ ฝีมือ ตลอดจนการติดตั้งต่างๆ ซึ่งทั้งนี้คณะกรรมการฯ จะยอมรับการปรับปรุงบูรณะต่างๆ ที่อยู่บนพื้นฐาน และรายละเอียดทางวิชาการที่ถูกต้องสมบูรณ์ตามลักษณะดั้งเดิมเท่านั้น
- ต้องมีระบบการจัดการและกฎหมายคุ้มครอง เพื่อเป็นหลักประกันว่า จะมีการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง และต้องแจ้งให้คณะกรรมการทราบด้วยว่า กฎหมายที่คุ้มครองนี้ อยู่ในระดับประเทศ จังหวัด หรือเทศบาล

ทั้งนี้ สิ่งที่สามารถถูกเคลื่อนย้ายไปมาได้จะไม่ได้รับการพิจารณาให้เข้าอยู่ในรายชื่อแหล่งมรดกโลกโดยเด็ดขาด ส่วนกลุ่มอาคารที่มีการพิจารณาในระดับ "เมือง" นั้นคณะกรรมการฯ จะพิจารณาเมืองที่เข้าเกณฑ์ 3 ประการดังนี้คือ

1. เมือง ที่มีการอาศัยอยู่มาไม่นาน แต่มีรูปแบบซึ่งเป็นหลักฐานทางโบราณคดีที่ไม่เปลี่ยนแปลง รวมทั้งสภาพการอนุรักษ์ที่ดี
2. เมืองเก่า ซึ่งยังมีการอาศัยอยู่ โดยมีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง และเป็นการยากที่จะตรวจสอบลักษณะดั้งเดิมที่แท้จริงทางโบราณคดี ตลอดจนมีปัญหาในการอนุรักษ์อย่างมาก
3. เมืองใหม่ ในช่วงศตวรรษที่ 20 มีลักษณะที่ขัดแย้งกันระหว่างความชัดเจนสมบูรณ์ในรูปแบบ และลักษณะความดั้งเดิมที่เป็นหลักฐานทางโบราณคดีกับทิศทางการพัฒนาของเมืองซึ่งไม่สามารถควบคุมได้

นอกจากนี้ในการเสนอชื่อแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นกลุ่มอาคารระดับเมือง ควรมีการสรุปให้เห็นว่า จากลักษณะอาคารนั้นทำให้เมืองนั้นๆ มีภาพลักษณ์ไปในประเภทใดดังต่อไปนี้ด้วย คือ

1. เมืองที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งสะท้อนยุคสมัยของวัฒนธรรมซึ่งได้รับการอนุรักษ์ไว้เกือบทั้งหมด และไม่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของเมืองในยุคต่อมา ซึ่งควรรวมพื้นที่รอบข้างที่จำเป็นในการเสนอชื่อด้วย
2. เมืองซึ่งมีพัฒนาการมานาน มีการเปลี่ยนแปลงมาตลอด แต่ได้มีการอนุรักษ์พื้นที่และโครงการดั้งเดิมต่างๆ ของยุคสมัยต่างๆ ไว้ โดยมีสิ่งแวดล้อมโดยรอบเป็นปัจจุบัน
3. เมืองศูนย์กลางซึ่งอยู่บนพื้นที่ซึ่งเคยเป็นเมืองโบราณ แต่ปัจจุบันกลายเป็นเมืองรูปแบบสมัยใหม่ ทั้งนี้ควรมีการบ่งชี้ว่า มีความเป็นมาตั้งแต่ยุคใด และมีขอบเขตโดยรอบที่ถูกต้องลงไปด้วย
4. พื้นที่ หรืออาณาเขตซึ่งอาจอยู่ในลักษณะของซากเมืองหรือร่องรอยที่เหลืออยู่ซึ่งปรากฏหลักฐานมากพอที่จะบ่งบอกความเป็นเมืองโบราณ

ในการเสนอชื่อเมืองศูนย์กลางและพื้นที่เมืองโบราณ (ตามข้อ 3 และ 4 ข้างต้น) ควรจะเป็นสถานที่ที่มีหลักฐานทางโบราณคดีมากพอ ไม่ควรเป็นลักษณะของอาคารเก่าเพียง 2-3 หลังเท่านั้น เป็นต้น ในกรณีที่รูปแบบของอาคารในเมืองนั้นๆ ไม่ได้สะท้อนเอกลักษณ์โดยรวมของเมืองนั้นๆ หากมีความสำคัญพิเศษต่างหากก็ไม่ควรอ้างอิงถึงเมืองที่อาคารนั้นตั้งอยู่ เมืองที่เสนอควรเป็นเมืองขนาดกลาง หรือขนาดเล็ก ซึ่งพอจะสามารถจัดการกับการเจริญเติบโตได้ ส่วนชนบท หมู่บ้าน หรืองานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยนั้น ควรีผลการ ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาต่างๆ ส่งไปเพื่อการพิจารณาด้วย

4. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก

องค์การยูเนสโก กล่าวว่าแหล่งมรดกโลกทุกแห่งจำเป็นต้องมีระบบการจัดการ ซึ่งในบางกรณีอาจอยู่ในรูปแบบของแผนแม่บทการจัดการครอบคลุมความคิดที่สำคัญในระบบการจัดการ คือ การแบ่งพื้นที่ การดูแลและจัดการแหล่งมรดกโลกหนึ่งๆจะเป็นไป ได้ดีมากยิ่งขึ้น หากมีการใช้กฎหมายกำหนดพื้นที่สองส่วน ได้แก่ เขตพื้นที่คุ้มครองโบราณสถาน (core zone) และเขต พื้นที่กันชน (buffer zone) การกำหนดพื้นที่การจัดการภายในบริเวณของแหล่งมรดกโลกนี้ ใดๆเป็น โดยรวมถึงเขตพื้นที่กันชน (buffer zone) อีกวิธีการหนึ่งที่มีประสิทธิภาพดี โดยทั่วไปแล้ว ในพื้นที่คุ้มครองโบราณสถาน จำเป็นต้องมีการคุ้มครอง อย่างเข้มงวด โดยห้ามไม่ให้มีที่อยู่อาศัยของมนุษย์ และควบคุมการก่อสร้างเพิ่มเติมอย่างเข้มงวด ห้ามมิให้มีการ เปลี่ยนแปลงใดๆนอกเหนือไปจากงานด้านการอนุรักษ์เท่านั้น และมีการจัดการการเข้าเยี่ยมชมที่เหมาะสม

แผนแม่บทเพื่อการจัดการแหล่งมรดก ควรประกอบารดูแลเรื่องต่างๆ 4 เรื่อง ดังนี้

1. การจัดการทรัพยากรและการปกป้องรักษา
2. การใช้ของมนุษย์ ซึ่งรวมไปถึงการท่องเที่ยว
3. การวิจัยและการเฝ้าระวัง
4. การบริหารจัดการ

ในภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก ยูเนสโกได้ส่งเสริมให้มีการสนับสนุนการทำแผนเพื่อการจัดการและการพัฒนา พื้นที่และระบบนิเวศน์โดยรวม แผนเหล่านี้เป็นช่องทางที่จะก่อให้เกิดความสมดุลย์ ระหว่างการอนุรักษ์ กับความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีคุณประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น ด้านการมืองานอนุรักษ์ทำ ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แผน เหล่านี้ ก่อให้เกิดความสมดุลย์ ระหว่างความต้องการด้านต่างๆของหลายๆฝ่าย ทั้งจากภาครัฐบาลและภาคเอกชน อัน จะ ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในด้านจุดประสงค์และนโยบาย การดำเนินงานตามแผน ก็ เกิดขึ้นได้พร้อมๆกับงาน ของหน่วยงานอื่นๆโดยไม่ขัดกัน นี่เป็นการอำนวยด้านการบริหารงานมรดก

เกิดขึ้น พร้อมกับงานพัฒนาเศรษฐกิจ ด้วยการ ปรับความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ การท่องเที่ยว และการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่น แผนอันนี้ ก็อำนวยความสะดวก การ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่าง ยั่งยืนในบริเวณนั้น

ปัจจุบันได้มีการนำแผนจัดการดังกล่าวไปใช้ตามแหล่งมรดกโลกต่างๆ อาทิเช่น ที่ปราสาทวัด ภู ที่แขวงจำปาศักดิ์ ประเทศลาว แผนจัดการนี้ ประกอบด้วยรายละเอียดจากการรวบรวมข้อมูลทาง ภูมิศาสตร์ โบราณคดี และเศรษฐกิจ และสังคมโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งทำให้แผนจัดการนี้ เป็นเครื่องมือบริหารสำคัญที่สุดในภายภาคหน้าของมรดกโลกแห่งนี้

1.การจัดการทรัพยากร

มีการคุกคามมรดกในหลายๆด้านซึ่งผู้จัดการควรเตรียมตัวให้พร้อม เช่น ในด้านขยายตัวเมือง การขโมยวัตถุทาง ศิลปะ สาเหตุและปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น มด แมลง น้ำซึม ฯลฯ ผู้จัดการของ ท้องที่จะต้องคะเนได้ถูกล่วงหน้า และมีการ เสนอกลยุทธ์เพื่อเผชิญกับปัญหาทางธรรมชาติและปัญหา จากการกระทำของมนุษย์มีการวิจัยและการเฝ้าติดตาม การใช้ของมนุษย์ (การเข้าถึงแหล่งมรดก , การมีส่วนร่วม, ความสามารถในการรับรอง)

การได้ชื่อว่าเป็นแหล่งมรดกทำให้มีการลงทุนเพิ่มขึ้น มีนักท่องเที่ยวมากขึ้น ด้วยเหตุเช่นนี้จึง จำเป็นต้องมีความ สมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว หากมีการบริหารที่ดี ความสามารถ รองรับนั้นจะต้องไม่มีการเลยเถิดล้นล้ำ ความสามารถรองรับ บอจอธิบายได้ว่าเป็นจำนวน นักท่องเที่ยวที่พื้นที่สามารถรองรับได้สูงที่สุด โดยที่นักท่องเที่ยวมีความ พอใจมากที่สุดและมี ผลกระทบทางลบน้อยที่สุดต่อชุมชนและทรัพยากร

2.การเฝ้าระวังและประเมินสภาพ

องค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงองค์กรอิสระ และผู้รับผิดชอบแหล่งมรดก ซึ่งเป็นผู้ ร่วมพัฒนาหลักการ กฎระเบียบข้อปฏิบัติ และนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยรวม สำหรับแหล่ง มรดกโลกแต่ละแห่งมีหน้าที่ในการ ประเมินผลต่างๆ รวมรวบรวมข้อมูล และแบ่งปันข้อมูลเพื่อการพัฒนา

ต่อไป ตัวอย่างเช่น ระบบการเฝ้าระวังอย่างง่ายระบุ รายการเสียหายทั้งหมด และเฝ้าระวังดูแลการฟื้นฟูฟื้นฟูนั้นๆจนกว่าจะแก้ไขแต่ละปัญหาได้ ในกรณีของแหล่งมรดกจำเป็น จะต้องได้รับการเฝ้าระวังและประเมินสภาพเพื่อรายงานต่อคณะกรรมการมรดกโลก อย่างเป็นทางการทุกๆ 6 ปี หรือตาม กำหนดที่ได้ระบุไว้โดยคณะกรรมการมรดกโลก

3.การบริหารจัดการ

การเงิน

การจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอเป็นสิ่งจำเป็นมากต่อการอนุรักษ์ การจัดการ และการพัฒนาแหล่งต่างๆ แหล่งเงินทุนต่างๆในที่นี้อาจหมายถึงรวมถึง งบประมาณจากรัฐบาล จากส่วนกลาง งบประมาณระดับจังหวัด และระดับ

การศึกษา

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทุกคนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกโลก ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้จัดการแหล่ง ประชาชนในพื้นที่ และนักการเมืองท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งนั้นๆและให้แหล่งมรดกนั้นๆได้มีการ คุ้มครองที่ถูกต้องและเหมาะสม

การตลาด

ทุกพื้นที่แหล่งมรดกควรมีแผนการตลาดซึ่งครอบคลุมวัตถุประสงค์ของทางการ และความ ต้องการของชุมชนโดย ทัวถึง ทรัพย์สินของแหล่งมรดกครอบคลุมทั้งด้านวัสดุและด้านวัฒนธรรม รวมทั้งศาสนาพิธี ศิลปะและกิจกรรมทาง เศรษฐกิจ โดยการผนวกเอาสิ่งเหล่านี้เข้าไปผู้เยี่ยมชมจะได้สัมผัสกับความมั่นคงและความเข้าใจลึกซึ้งต่อสถานที่นั้น

เมื่อวางแผนการจัดการแล้วเสร็จและได้รับการเห็นชอบตามกฎหมาย เรื่องสำคัญต่อไปคือ ประเด็นเรื่องวิธีการ ดำเนินการตามแผน ซึ่งหนทางเดียวในการดำเนินงานบริหารด้านอนุรักษ์ในตัวเมืองด้วยดี คือ ระบบการจัดการตนเอง ด้วยความร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่น รัฐบาล นักวิชาการ และธุรกิจ

5. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศักยภาพ

ความหมายของศักยภาพ

สำนักผังเมือง (อ้างใน ปณิตา สายนุช) ให้ความหมายว่า ศักยภาพหมายถึง สิ่งที่มีอยู่เดิม และเป็นทรัพยากรของพื้นที่ซึ่งในปัจจุบันอาจยังไม่มีนำมาใช้ประโยชน์ หรือนำมาบ้างแล้วแต่ ยังไม่ได้ประโยชน์เต็มที่ และน่าจะนำมาใช้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา

พจนานุกรมออนไลน์ ได้ให้คำจำกัดความของศักยภาพว่า หมายถึงอำนาจหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้

การศึกษาศักยภาพของพื้นที่จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์อีกทั้งยังสามารถมองเห็นภาพของพัฒนาเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการพื้นที่นั้นๆได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้นการจัดการศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ โดยพิจารณาคุณลักษณะด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว

โดยพิจารณาจากองค์ประกอบใหญ่ๆดังนี้

1. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สาระที่เป็นแก่นแท้จริงของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งนับเป็นคุณค่าหรือความสำคัญที่มีอยู่ อันจะยังผลเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว เป็นสิ่งสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวและเป็นสิ่งตอบสนอง ความสนใจหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว ลักษณะคุณค่าเหล่านี้ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะมีมากน้อยไม่เท่ากัน

2. ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งหรือส่วนประกอบของสถานที่แห่งนั้นที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว หรือช่วยในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่จะเลือก เดินทางมาสู่สถานที่แห่งนั้น ซึ่งแม้ว่าความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวจะไม่ใช้สิ่งดึงดูดใจหรือสิ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลมาก ในการตัดสินใจเลือกเดินทางมายังสถานที่นั้น ซึ่งมีข้อกำหนดในการให้ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว แบ่งเป็น 5 ลักษณะย่อย ได้แก่

สภาพการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว และความ มีชื่อเสียงในปัจจุบัน

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้ในการวิเคราะห์ที่ได้แก่

1. คุณค่าในตัวของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึงสาระที่ แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยวเปรียบเสมือน ทุนเดิมของสถานที่แห่งนั้น ที่สามารถสร้างความน่าสนใจและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้าไป เยือนได้ ลักษณะคุณค่าเหล่านี้ได้แก่ ความสวยงาม ความเด่นในตัวเอง และความเก่าแก่ทาง ประวัติศาสตร์ความเป็นมา

2. สภาพการเข้าถึง หมายถึง สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยววันั้นๆ มีความ สะดวกสบาย เหมาะต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจาก 1)จุดศูนย์กลาง การท่องเที่ยวมาสู่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ระยะทางจากตัวเมือง ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวของ พื้นที่นั้น 2)พิจารณาจาก ลักษณะการเดินทางว่าเป็นอย่างไร เช่น โดยรถยนต์ เรือ หรือการเดินทางเท้า 3) สภาพของเส้นทางเอื้ออำนวยต่อการเดินทางมากน้อยเพียงใด มีสภาพเป็นถนนคอนกรีต ลาดยาง ลูกกรง หรือถนนดิน ถ้าเป็นแม่น้ำลำคลอง ต้องใช้เรือ หรือแพ และมีสิ่งกีดขวางหรือไม่ ถ้าเป็นทางเดิน เท้า สภาพทางเดินดีหรือไม่ ระยะทางเดินเหมาะกับนักท่องเที่ยวเพียงใด การจัดหาพาหนะสะดวก หรือยาก และคำว่าจ้างแพหรือถูก เป็นต้น

3. สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวและ ระบบสาธารณูปการ ซึ่งมีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว วันั้น นักท่องเที่ยวสามารถใช้ได้อย่างสะดวกสบาย มากน้อยเพียงใด เช่น ที่พักแรม ร้านอาหารและเครื่องดื่ม สถานเริงรมย์ และสถานบริการอื่นๆ ระบบไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบรักษาความปลอดภัย อื่นๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะพิจารณาทั้งปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไป และถ้าหากบริเวณแหล่ง ท่องเที่ยวไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าว ก็พิจารณาถึงความสะดวกและความใกล้ไกลที่จะไป อาศัยใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น ๆ จากแหล่งชุมชนใกล้เคียงได้ยากง่ายเพียงใด

4. สภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งรอบตัวของแหล่งท่องเที่ยว ที่รวมถึงตั้งแต่ สภาพทางภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศน์ และสภาพแวดล้อมอื่นๆ เช่น สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ กลิ่น เสียง ควัน สภาพน้ำตามแหล่งน้ำ และความสะอาดอื่นๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้ทั้งบริเวณแหล่งท่องเที่ยว และบริเวณใกล้เคียง หากสภาพ แวดล้อมเกิดปัญหาจนเป็นไปในลักษณะมลภาวะเป็นพิษย่อมจะส่งผลเสียให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดสภาพเสื่อมโทรม ลดคุณค่า และลดความน่าประทับใจต่อนักท่องเที่ยว

5. ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องในการใช้สถานที่แห่งนั้น เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ข้อจำกัดด้านพื้นที่ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ครั้งละจำนวนไม่มาก ถ้ามีนักท่องเที่ยวมากทำให้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มีไม่เพียงพอ ปัญหาด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ข้อจำกัดการเป็นเขตหวงห้ามของทางราชการหรือเอกชน เป็นต้น

6. ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน หมายถึง ความเป็นที่รู้จักแพร่หลายของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในกลุ่มของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปในปัจจุบัน ซึ่งสามารถวัดได้จากการออกแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ธุรกิจท่องเที่ยว และส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือวัดจากจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

6.แนวคิดด้านการจัดการการรองรับของพื้นที่

Butler (1980) กล่าวว่าขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวจะถึงจุดวิกฤตเมื่อมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจนถึงระดับที่ไปขัดขวางความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวในการให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว

D'more (1983) กล่าวว่าขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวในการรองรับการท่องเที่ยว ก่อนที่ชุมชนบริเวณนั้นจะรู้สึกถึงผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้น

Unep, 1986 (อ้างในเดชา ใต้สูงเนิน , 2543) กล่าวถึงมาตรฐานและตัวชี้วัดขีดความสามารถ ในการรองรับของพื้นที่ ระดับที่เหมาะสมของการขยายตัวของการท่องเที่ยวในแหล่ง

ท่องเที่ยวหนึ่ง ๆ ซึ่งในทางปฏิบัติอาจนับเมื่อผลทางลบเริ่มแสดงผล แต่การกำหนดเกณฑ์การวัด (Critical) นั้นไม่แน่นอนแตกต่างกันตามชนิดของแหล่งท่องเที่ยว สภาพท้องถิ่น ประเภทของนักท่องเที่ยวและปัจจัยที่ใช้วัด ซึ่งเกณฑ์วัดนั้นมีอยู่ 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่วัดค่าได้ทางสถิติ เช่น ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกหรือผลกำไรทางเศรษฐกิจ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มที่วัดค่าไม่ได้ เช่นผลกระทบต่อประเพณี วัฒนธรรม มีผลในทางจิตวิทยาต่อนักท่องเที่ยวคือ

1. การวัดด้วยระยะเวลา (Time) คือ นับจำนวนผู้คนที่ใช้ประโยชน์ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ซึ่งในที่นี้คือ อาจวัดในช่วงความจุสูงสุด (Peak Capacity) โดยวัดต่อวัน ต่อสัปดาห์ หรือต่อปี ซึ่งการวัดระดับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในช่วงฤดูท่องเที่ยวจะให้ผลดีต่อการวางแผนมาก
2. การวัดต่อพื้นที่ว่างเว้น (Space) คือการจัดจำนวนคนต่อหน่วยบริการ (คนต่อห้องพัก คนต่อยานพาหนะ) พื้นที่หน่วยบริการต่อจำนวนนักท่องเที่ยว เช่น (พื้นที่ 10 ตารางเมตรต่อคน) และความหนาแน่น (คนต่อหน่วยพื้นที่) ซึ่งการวัดขีดความสามารถในการรองรับพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดจะเท่ากับคนต่อหน่วยพื้นที่คูณด้วยแหล่งพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดเป็นต้น
3. การวัดอัตราการใช้สอยของนักท่องเที่ยว (Tourist Function Rates) มักจะสัมพันธ์กับจำนวนประชากรท้องถิ่น ความจุของบริการ ความหนาแน่น ฤดูกาล ผลกำไรทางเศรษฐกิจ เป็นต้น
4. การวิเคราะห์จุดวิกฤติ วัดได้ด้วยความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อกำลังการบริการที่ให้ได้ จะเห็นได้ว่าเกณฑ์การวัดนั้นสามารถพิจารณาได้ตามเงื่อนไขต่าง ๆ แต่อาจสรุปได้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวกับพื้นที่บริการ หรือความสามารถในการให้บริการของปัจจัยต่าง ๆ เป็นเกณฑ์ที่นำมาใช้พิจารณามากที่สุด โดยความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับนำไปตัดสินใจขนาดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว

เกณฑ์การวัดดังกล่าวในบางกรณีอาจยากต่อการหาขนาดที่เหมาะสม ในช่วงระยะเวลาของการศึกษา จำเป็นต้องใช้มาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เช่นมาตรฐาน ความหนาแน่นของพื้นที่ พื้นที่อาคารต่อขนาดที่ดิน มาตรฐานทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม บรรทัดฐานการยอมรับทาง

สังคม ในแหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง ๆ ซึ่งความร่อยหรอของทรัพยากรประเภทที่ฟื้นคืนไม่ได้กับการขยายตัวของแหล่งท่องเที่ยว อาจคาดคะเนได้ถึงสถานะเกินขีดความสามารถในการรองรับพื้นที่ของปัจจัย หรือของแหล่งเที่ยวนั้น ๆ ได้ ดังนั้นแนวโน้มของการขยายตัวของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งวัดโดยการใช้ปริมาณนักท่องเที่ยวเป็นตัวชี้วัดจะสามารถบ่งบอกถึงระยะที่จะเกิดวิกฤติในแหล่งเที่ยวนั้น ๆ

สันติ ชูดิษฐา (2526) กล่าวว่า ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง หมายถึง จำนวนนักท่องเที่ยว กิจกรรม ช่วงเวลาที่พื้นที่นั้นๆสามารถจะรองรับได้ โดยไม่ทำให้สภาพกายภาพและชีวภาพเสื่อมลงอย่างถาวร และทั้งนี้พื้นที่ยังคงคุณค่าเพียงพอที่จะสร้างความพอใจและประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้ ในด้านการท่องเที่ยวความสามารถในการรองรับอาจกำหนดได้โดย

1. พิจารณาถึงความพอใจของนักท่องเที่ยว โดยการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่างๆที่นักท่องเที่ยวสามารถทำได้ในแหล่งเที่ยวนั้น
2. พิจารณาถึงระบบนิเวศวิทยา โดยศึกษาถึงขอบเขตทางธรรมชาติของพืช สัตว์ ดิน แหล่งน้ำ เป็นต้นว่าเป็นอย่างไร และสามารถทนต่อผลกระทบของมนุษย์ที่เป็นสิ่งแปลกปลอมในระบบนิเวศนั้นได้มากน้อยเพียงไร

การกำหนดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวเพื่อการวางแผน พัฒนาการท่องเที่ยว นั้นจะต้องกำหนดสำหรับแต่ละกรณี แต่ละกิจกรรมในแต่ละพื้นที่เป็นรายๆไปซึ่งขีดความสามารถในการรองรับนี้ จะเปลี่ยนแปลงไปตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยว เวลา และสถานที่

การพัฒนการท่องเที่ยวที่ไม่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของพื้นที่และปราศจากการคำนึงว่าการจะสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวได้นั้นต้องอาศัยการพัฒนาทรัพยากร และสภาพแวดล้อมกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ถ้าคุณค่าพื้นฐานถูกเปลี่ยนแปลงหรือทำลายไป การพัฒนการท่องเที่ยวย่อมไม่ประสบผลสำเร็จ (ภารเดช พยัสมิเชียร,2525) ในทางตรงกันข้ามจะได้รับผลกระทบ 2 ประการ คือ

1. ผลกระทบต่อภาพพจน์ของการท่องเที่ยว คือ การลดลงในด้านคุณภาพที่ดี ใจดีต่อ นักท่องเที่ยว

2. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม คือ การทำลายสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคม

ดังนั้นการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว เมื่อธุรกิจการท่องเที่ยวเข้ามา มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมจำนวน นักท่องเที่ยวให้พอเหมาะตามสภาพแหล่งท่องเที่ยวแต่ละพื้นที่เพื่อจะรักษาสภาพแวดล้อมและ เอกลักษณะเฉพาะท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นถึงความสามารถในการรองรับทางสภาพแวดล้อม ทางกายภาพ และจิตวิทยาตามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและการขยายตัวของสิ่งก่อสร้างต่างๆในแหล่ง ท่องเที่ยวจะต้องไม่ทำลายเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวยังคงสภาพที่น่าดึงดูดใจและเกิด การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆต่อไป

7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธยาภัทร เหมวรกุล (2548) ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ โบราณสถานในเกาะเมือง พระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยเพื่อ ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถาน และปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานใน เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ คราวเรือนที่อาศัยในเกาะเมืองพระนครศรี อยุธยา จำนวน 400 คราวเรือน ที่ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ ผลการศึกษาพบว่า 1. การมีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์โบราณสถานของประชาชนในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อ พิจารณารายด้านแล้ว พบว่า มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน 2. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม การใช้ประโยชน์จากโบราณสถาน และปัจจัยสนับสนุน ประกอบด้วย ความเชื่อถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน ทัศนคติต่อ โบราณสถาน และการรับรู้ปัญหาของแหล่งโบราณสถาน

สมารถณ์ คงเจริญกาย (2548) ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาพฤติกรรมของผู้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. ศึกษาระดับความพึงพอใจของกลุ่มผู้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3. เปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 4. เปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยว จำแนกตามพฤติกรรมของผู้เข้ามาท่องเที่ยว 5. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมของผู้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 480 คน ผลการวิจัยพบว่า 1. การศึกษาพฤติกรรมของผู้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้เข้ามาท่องเที่ยวมีพฤติกรรมการได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้นมาแนะนำจากการบอกของญาติและเพื่อนที่เข้ามาท่องเที่ยวก่อนแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการเข้ามาไหว้พระตามวัดต่างๆ ซึ่งจะเข้ามาท่องเที่ยวเฉลี่ยอยู่จำนวน 2-4 ครั้ง ในช่วงวันเสาร์และวันอาทิตย์ ด้วยการใช้จ่ายพาหนะรถยนต์ส่วนตัว และเมื่อเข้ามาท่องเที่ยวแล้ว ผู้เข้ามาท่องเที่ยวมักจะจ่ายใช้สอยซื้อของเบ็ดเตล็ด จำนวนเฉลี่ยไม่เกิน 1,000 บาท ลักษณะการท่องเที่ยวตามสถานที่เป็นการเดินเท้าเที่ยวชมสถานที่ต่างๆมีอาณาบริเวณใกล้เคียงกัน มุ่งเน้นความสนใจด้านโบราณสถาน ส่วนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่สามารถดึงดูดกลุ่มผู้เข้ามาท่องเที่ยวคือ การจัดงานมรดกโลก โดยรับทราบข้อมูลการจัดงานจากทางวารสารการท่องเที่ยว และผู้เข้ามาเที่ยวส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่จะกลับมาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกครั้ง 2. การศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่าระดับความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีต่อด้านสถานที่ ด้านการอำนวยความสะดวก และด้านการบริการ ส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3. การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ผู้เข้ามาท่องเที่ยวที่มีการศึกษาต่างกัน มีผลต่อระดับความพึงพอใจในการเข้ามาท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน 4. การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวจำแนกตามพฤติกรรม พบว่าพฤติกรรมความถี่ในการเข้ามาท่องเที่ยว การเดินทาง ลักษณะค่าใช้จ่ายในการเข้ามาท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายที่ใช้ และการกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งที่แตกต่างกัน

มีระดับความพึงพอใจในการเข้ามาท่องเที่ยวไม่แตกต่างกัน 5. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมของผู้เข้ามาท่องเที่ยวพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน และสถานภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา

นิคม วงศ์นันทา (2548) ศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพของแหล่ง ท่องเที่ยวในชุมชนแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ทราบถึงลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และ สังคมของผู้นำชุมชนบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ 2. ศึกษาถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านแม่สาใหม่ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้นำแบบเป็นทางการที่มีตำแหน่ง และผู้นำแบบไม่เป็นทางการที่ไม่มีตำแหน่ง จำนวน 42 คน โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ที่ผ่านการทดสอบความตรงในเนื้อหา และความเป็นปรนัย ผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านแม่สาใหม่ มีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศถึง 5 แห่ง ได้แก่ ดอยผากลอง ปาดงช้าง บ่อน้ำหม้อ-หิน ต้นน้ำแม่สาบ่อ และป่าพันพูเฉลิมพระเกียรติฯ ส่วนการประเมินศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวนั้น ผล การวิจัยพบว่าชุมชนบ้านแม่สาใหม่มีศักยภาพท่องเที่ยวในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ในประเด็นการให้การรักษาสีเขียวและทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว แต่ในประเด็นด้านการจัดการให้การศึกษาสิ่งแวดล้อม และการจัดการที่มีความร่วมมือและสร้างการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในท้องถิ่นนั้นผลการวิจัยพบว่า มีศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในระดับน้อย

วันชัย อัครทวิทอง (2549) ทำวิจัยเรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านวังแคน อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว 2) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างโดยเลือกแบบเจาะจง กับบุคคลที่มีความรู้ และประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว

เชิงนิเวศ ทั้งทางตรงและทางอ้อม จำนวน 43 คน และทำการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างในการ สทนากลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว จำนวน 41 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวมีศักยภาพมาก (ร้อยละ 61.76) ตัวชี้วัดศักยภาพที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1. ทัศนียภาพของผู้นำชุมชน และชุมชนบ้านวังคำแคน 2. ความพิเศษหรือสิ่งหายาก ไม่เหมือนใคร หาชมได้น้อยมาก และ 3. ความเหมาะสมในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เชื้อน ลำปะทาว และน้ำตกตาดโตน คิดเป็นร้อยละ 79.05, 75.31 และ 74.45 ตามลำดับ ส่วนตัวชี้วัด ศักยภาพที่มีคะแนนต่ำสุด 3 อันดับ ได้แก่ 1. โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ 2. สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ที่พัก ที่จอดรถ ห้องสุขา 3. การเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 31.54, 34.11, และ 41.66 ตามลำดับ ปัญหาอุปสรรค สมาชิกกลุ่มบริหารการ ท่องเที่ยวมอหินขาวขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เช่น การดูแล นักท่องเที่ยว การกำหนด อัตราค่าให้บริการแก่นักท่องเที่ยว วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาหาร พาหนะนำเที่ยว การดูแลรักษาความปลอดภัย การป้องกันรักษาพืชพรรณธรรมชาติ และการ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

วศิน ปัญญาวุฒตระกูล (2548) ศึกษาวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมในพื้นที่ระยองวัฒนธรรม (กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์) การวิจัยนี้มุ่ง ทำการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ระยองวัฒนธรรม คือ จังหวัด กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก และเพชรบูรณ์ โดยได้ผลสรุปตามวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ

1. ศึกษาสำรวจข้อมูลอุปสงค์และอุปทานการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พบว่า ด้าน อุปทานการท่องเที่ยวมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งสิ้น 154 แห่ง โดยอาจแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประวัติศาสตร์ 106 แห่ง และกลุ่มประเพณีวัฒนธรรมและกิจกรรมที่สำคัญ 48 แห่ง ด้านอุปสงค์การท่องเที่ยวมีผู้ เยี่ยมเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีโอกาสขยายตัว เนื่องจากการกลับมาเยือนครั้งที่ 2 และ 3 โดยมีความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ส่วนใหญ่ประสบปัญหาไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ

ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวแบบใหม่ ที่สร้างตลาดท่องเที่ยว ในเชิงรุกในรูปแบบ “แหล่งท่องเที่ยว เชื่อมโยง” ภายใต้จุดขายร่วมกัน ที่มีลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ภายใต้แนวคิด “แดนตำนาน แหล่งวิถีชีวิตและคนกล้า” 2. โดยกำหนดมาตรฐานในการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและจัดลำดับความสำคัญ เพื่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ผลการประเมิน แหล่งท่องเที่ยว สามารถจัดลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวได้เป็น 3 กลุ่ม โดยแบ่งเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่หลัก จำนวน 22 แห่ง พื้นที่รองจำนวน 40 แห่ง และพื้นที่เสริมจำนวน 92 แห่ง 3.การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประวัติ ศาสตร์และวัฒนธรรมโดยพิจารณาจากการจัดความสัมพันธ์ ระหว่างกลุ่มพื้นที่ต่างๆ และพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เพื่อนำมาสู่การจัดเส้นทางกรนำเที่ยวจำนวน 51 เส้น เป็นกลุ่มตำนาน 11 เส้นกลุ่มประวัติศาสตร์ 21 เส้น กลุ่มวัฒนธรรม 19 เส้น 4. ศึกษาเชิง ปฏิบัติการแนวทางและกิ จกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของ ประชาคมรอบอุทยานประวัติศาสตร์ ณ บ้านนาต้นจัน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ผลจาก การศึกษาพบว่าชุมชนมีศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ทั้งด้านทรัพยากรและด้าน ประชาคมในชุมชน โดยเน้นการพั ฒนาเพื่อ “การค้นหาที่มงาน” เพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย เรียนรู้ และการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านตลอดจนพัฒนาและวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ของที่มงานกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือการพัฒนาบ้านนาต้นจันเป็น หมู่บ้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตัวอย่าง “Village Based Tourism” โดยมี 5 กลยุทธ์ และ 19 โครงการ โดนโครงการวิจัยได้ดำเนินการตามโครงการต่างๆ เป็นโครงการต้นแบบ จำนวน 5 โครงการ

กฤษฎา พิณศรี (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพแหล่งโบราณสถานวัฒนธรรม ล้านช้างในอีสานใต้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ สํารวจและศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแหล่งโบราณสถานวัฒนธรรมล้านช้างในเขตอีสานใต้ รวมทั้งแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ ความยั่งยืน ผลจากการศึกษา ได้พบแหล่งโบราณสถานวัฒนธรรมล้านช้างที่อาจพัฒนาเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวนทั้งสิ้น 19 แห่ง ส่วนใหญ่มีศักยภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อได้พบว่าข้อที่มีศักยภาพค่อนข้างสูงส่วนใหญ่เป็นด้านที่เกี่ยวกับ ความสำคัญของโบราณสถาน เช่น มีรูปแบบทางศิลปะ ฝีมืองานช่าง แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นแหล่งที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่สำคัญในอดีต หรือมีความเกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม หรือวันสำคัญในท้องถิ่น ส่วนข้อที่มีศักยภาพค่อนข้างน้อยส่วนใหญ่เป็นด้านที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ แสดงให้เห็นว่า โดยสภาพและความสำคัญของตัวโบราณสถาน รวมทั้งประเพณี วัฒนธรรม หรือวันสำคัญในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานนั้น สามารถที่นำมาใช้เป็นจุดขายสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ หากแต่ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงเพื่อส่งเสริมให้โบราณสถานมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น เช่น การปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งและบูรณะโบราณสถานให้อยู่ในสภาพดี การบูรณาการการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นไว้ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่ยั่งยืนต่อไป

สฤษฎ์ แสงอรัญญ์ (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่องศักยภาพและแนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา โดยใช้แบบสอบถามในการสำรวจความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว / ราษฎรท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว และการใช้สัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้สถิติอย่างง่าย ในการวิเคราะห์ข้อมูล และใช้สมการถ่วงน้ำหนัก (Weighting Score Method) เพื่อคำนวณหาระดับศักยภาพของพื้นที่ ระดับศักยภาพการบริหารจัดการ และระดับผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่าลักษณะพื้นที่และองค์ประกอบด้านทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงามีศักยภาพสูง ต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปัจจุบันมีศักยภาพปานกลาง การให้บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยผู้ประกอบการและราษฎรท้องถิ่นมีศักยภาพสูง และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวใน

ระดับปานกลาง สำหรับแนวทางในการจัดการควรมีการพัฒนาบุคลากร ปรับปรุงระบบสื่อความหมาย และทำให้บริการนักท่องเที่ยว ควบคุมคุณภาพการให้บริการด้านการท่องเที่ยว เน้นการสร้างความร่วมมือและการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้หลากหลายมากขึ้น และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ (หม่อมหลวง) (2539) ศึกษาเรื่อง ปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานและวัดในเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นปัญหาด้านแนวทางการอนุรักษ์และการสงวนรักษาซึ่งประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นที่หลากหลาย บางส่วนเสนอให้สงวนรักษาไว้ตามเดิมและอาจใช้เทคนิคสมัยใหม่มาช่วย ด้านประเพณีปฏิบัติต้องการให้ซ่อมแซมให้ดั้งเดิมปัญหาที่พบคือความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ การพัฒนาที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อโบราณสถาน เช่น การสร้างอาคาร สถานประกอบการ ถนน ที่รูกล้ำเขตโบราณสถาน นอกจากนี้ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบูรณะโบราณสถาน การตีความโบราณสถานที่ต่างกันเป็นการทำลายโบราณสถาน ด้านทัศนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์และบูรณปฏิสังขรณ์นั้นนักวิชาการและกรมศิลปากรจะให้ความสำคัญกับการซ่อมแซมโบราณสถานด้วยวิธีการอนุรักษ์โดยการรักษาข้อมูลหลักฐานไว้ให้คงสภาพเดิมมากที่สุด แต่ประชาชนและวัดยังยึดติดกับขนบธรรมเนียมประเพณี เพราะเป็นเรื่องของผลบุญ

หัตตาว บุญปัญญาโรจน์ (2545) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยววนอุทยานภูชี้ฟ้าตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวภูชี้ฟ้ามีสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ประกอบกับเส้นทางคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นองค์ประกอบสำคัญ ด้านปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของการบริการต่าง ๆ ข้อมูลข่าวสาร การอำนวยความสะดวกและนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ได้ตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อม ส่วนด้านการบริหารจัดการแหล่งเที่ยวนั้นมีปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณ บุคลากร ความไม่เข้าใจในระบบบริหารจัดการของหน่วยงาน ผู้ประกอบการจกฉวยโอกาสและนักท่องเที่ยวขาดระเบียบวินัย

นิพนธ์ เชื้อเมือง (2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา : อุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาได้แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวภูชี้ฟ้า คือ ในระดับนโยบายควรมีรูปแบบการบริหารโดยกระจายอำนาจไปในระดับท้องถิ่นและเน้นให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ภายใต้หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรเน้นความเข้าใจในสภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านคนในท้องถิ่นควรเน้นทั้งการให้บริการและการทำความเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และควรมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ รวมทั้งการได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสม ในขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือชี้แนะแก่กลุ่มผู้ประกอบการเน้นการในรูปแบบการท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งในทางปฏิบัติทุกกลุ่มสามารถนำแนวทางทั้งหมดมาร่วมกันปฏิบัติโดยให้เกิดความสอดคล้องกันอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

นิรุรินทร์ ไล่พันธ์ (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูจอมนายอย จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า อุทยานแห่งชาติภูจอมนายอยมีศักยภาพด้านพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสูงเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมมีศักยภาพปานกลาง และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวมีศักยภาพต่ำ และนำข้อมูลจากการศึกษาระดับศักยภาพมาเสนอแนวทางในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติภูจอมนายอย 6 ด้าน คือ ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการ ด้านการส่งเสริมการลงทุน

อุไรวรรณ ทองกาย (2545) ได้ศึกษาศักยภาพในการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์วรรณคดีภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสวนพฤกษศาสตร์ในด้านความดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึง ความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวให้ความเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสวนพฤกษศาสตร์ในระดับปานกลาง ด้านปัญหา / ผลกระทบ ที่อาจเกิดขึ้น คือ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ การบุกรุกพื้นที่ป่า การทำลายทรัพยากรในพื้นที่โดยนักท่องเที่ยว ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ความไม่เพียงพอด้านสาธารณูปโภค ความสกปรก ปริมาณขยะและสิ่งปฏิกูลมีมากขึ้น การมั่วสุมและการทะเลาะวิวาทของนักท่องเที่ยววัยรุ่นในพื้นที่ ผลการศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวเห็นด้วยในระดับปานกลางว่า อาจมีปัญหาลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้น ในอนาคต แนวทางการพัฒนาศักยภาพของสวนพฤกษศาสตร์ภาคเหนือให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 5 ด้าน คือ 1. การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม 2. การบริหารจัดการ 3. การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก 4. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และ 5. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้สาระจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเพื่อศึกษาศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก

บทที่ 3

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกของประเทศไทย กรณีศึกษา : อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่มีลักษณะแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณโดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

3.1.1 การศึกษาเบื้องต้น (Primary Research) ได้แก่ การศึกษา ค้นคว้าจากตำรา เอกสาร วารสาร บทความ รายงาน ทฤษฎี แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา

3.1.2 การศึกษาภาคสนาม (Field Research) คณะผู้ศึกษาวิจัยได้มุ่งทำการศึกษาดูถึง ศักยภาพการบริหารจัดการของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย - กำแพงเพชรและ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา รวมถึงความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการ ซึ่งคณะผู้ ศึกษาวิจัยได้ให้ความสำคัญต่อกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ให้ข้อมูล สำคัญในการศึกษาค้นคว้า

3.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพการบริหารจัดการแหล่ง อุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย - กำแพงเพชรและ อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลักทั้งนี้ ผู้วิจัยได้

กำหนด ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกโลก ครอบคลุมในกลุ่มต่าง ๆ จำนวนรวมทั้งสิ้น 50 คน ดังนี้

1. กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ อุทยานประวัติศาสตร์จำนวน 8 คน
2. กลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ กรมศิลปากร จำนวน 3 คน
3. กลุ่มผู้นำเที่ยว จำนวน 3 คน
4. กลุ่มผู้บริหารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำเขตพื้นที่ 2 คน
5. กลุ่มผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 7คน
6. กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในระดับจังหวัด 6 คน
7. ตัวแทนภาคประชาชน ตำรวจการท่องเที่ยว สภาวัฒนธรรมจังหวัด 6คน
8. ตัวแทนผู้ประกอบการ 15คน

3.2.1 วิธีการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลสามารถดึงข้อเท็จจริงให้มากที่สุดคณะผู้วิจัยจึงได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กำหนดจากองค์การต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีการดังนี้

1. คณะผู้วิจัยใช้วิธีการแสวงหาผู้ที่มีคุณสมบัติที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก ทั้งในฐานะนักวิชาการ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการซึ่งมีการดำเนินงานในพื้นที่มายาวนานพอสมควรในการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของแหล่งมรดกโลก และเป็นผู้ที่มีจิตใจอยากถ่ายทอดข้อมูลเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษา (Whiteley&Whiteley, 2005)

2. คณะผู้วิจัยใช้วิธี Snow-ball ประกอบ เพื่อค้นหาบุคคลที่มีความรู้ เกี่ยวกับการบริหารแหล่งมรดกโลกและพร้อมที่จะให้ข้อมูล (Creswell, 1998 , Miles & Huberman, 1994)

โดยคณะผู้วิจัยขอสงวนรายนามผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มตามหลักจรรยาบรรณของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Berg, 1998) (Christians, 2005)

นอกจากนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวในเชิงปริมาณ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์โดยมีการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็น นักท่องเที่ยว เป้าหมาย ซึ่งได้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายัง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย - ศรีสัชนาลัย - กำแพงเพชรและ อุทยานประวัติศาสตร์ สตรีพระนครศรีอยุธยา โดยคณะผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้วิธีการสุ่ม นักท่องเที่ยว .ตามความสะดวกจำนวน .226.คน ซึ่งเป็นขนาดที่คณะผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบ โควต้ากลุ่มจังหวัดละ 100 ชุดจากนักท่องเที่ยวแต่เพื่อป้องกันข้อมูลไม่สมบูรณ์คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการ แจกเพิ่มเติมอีก 30 ชุดได้รับกลับคืนที่มีความสมบูรณ์จำนวน 226 ชุดเพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ ในการศึกษาถึงศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ในด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งใน ด้านต่าง ๆ เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อใช้เป็น ข้อเสนอแนะและแนวทางในการบริหารจัดการ ปรับปรุงกิจกรรมทางการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

3.3 เครื่องมือในการการเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความสม บูรณ์ คณะผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือ เป็น แบบสัมภาษณ์ (Interview Guild) เพื่อนำมาช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบ เจาะลึก (Creswell, 1998) โดยในแบบสัมภาษณ์คณะผู้วิจัยมีการตั้งประเด็นคำถามในลักษณะที่เป็น คำถามปลายเปิด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ แต่ไม่ได้กำหนดเป็นคำถามที่มีโครงสร้างตายตัว ทั้งนี้แนวคำถามที่กำหนดขึ้นคณะผู้วิจัยได้ขอความเห็นชอบจากที่ปรึกษา ก่อนนำไปทดสอบ การสัมภาษณ์เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นคำถามดังแสดงตัวอย่างเค้าโครงการสัมภาษณ์ใน ภาคผนวก นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมืออื่น ๆ ประกอบ เพื่อให้การรวบรวมข้อมูลมีความ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เครื่องมือเหล่านี้ประกอบไปด้วย

1. แบบการสัมภาษณ์
2. ตารางเวลาในการนัดหมาย การสัมภาษณ์

3. เครื่องบันทึกเสียง
4. อุปกรณ์เครื่องเขียนที่ใช้ในการจดบันทึก
5. กล้องถ่ายรูป
6. แบบสอบถาม

เครื่องมือดังกล่าวจะเป็นตัวช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลให้ดำเนินได้ดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น การสัมภาษณ์เป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถพบเห็น สัมผัสในรูปแบบและโอกาส การสัมภาษณ์ถือเป็นการสนทนาที่มีจุดหมาย (Berg ,1998. p.57)การสัมภาษณ์มีการใช้รูปแบบมากมายหลายวิธี (จำเนียร จวงตระกูล 2550. หน้า115)อาจจะเป็นการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว หรือสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม โดยการสัมภาษณ์อาจกระทำในลักษณะที่มีแบบแผนหรือไม่มีแบบแผนหรืออาจใช้วิธีการผสมผสานก็ได้ ส่วนแบบสอบถามคณะผู้วิจัยได้ใช้ในการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวถึงจุดเด่น จุดด้อย เพื่อประกอบการวิเคราะห์ โดยขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือทั้งที่เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กระทำดังนี้

3.3.1 ขั้นตอนในการจัดทำแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) ถือเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งคณะผู้วิจัยมีขั้นตอนดำเนินการ (Patton, 1990) ดังนี้

1. พิจารณา ทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำถามที่คณะผู้วิจัยอยากรู้ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยอยากรู้ศักยภาพการบริหารในด้านต่างๆตามที่ UNESCO กำหนด จุดอ่อน จุดแข็งในมุมมองของ ผู้ที่เกี่ยวข้อง
2. พิจารณาว่าในสิ่งที่อยากรู้มีอะไรเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง เช่นระยะเวลา ความเข้าใจ เกี่ยวกับการบริหารเป็นอย่างไร และอะไรจะเป็นสิ่งที่จะต้องดำเนินการบริหารบ้าง องค์ประกอบที่จะสะท้อนการบริหารในด้านต่างๆเช่น กำลังคน งบประมาณ อุปกรณ์เครื่องมือ รวมทั้งระบบหรือวิธีการ ที่ใช้เป็นอย่างไร

3. กำหนดประเด็นคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่เกี่ยวข้อง กับการบริหารจัดการแหล่งใน ลักษณะแบบ Tree Diagram

4. นำคำถามให้ที่ปรึกษาตรวจสอบถึงความเที่ยงของเนื้อหาที่จะนำไปสู่การค้นหาคำตอบ รวมทั้งประเด็นคำถามที่ไม่มีการชี้้นำครอบคลุมเนื้อหา

5. หลังจากการเห็นชอบจากที่ปรึกษา คณะผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลอง สัมภาษณ์ กับกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มให้ข้อมูลสำคัญ 3 รายเพื่อปรับปรุงข้อคำถามและ รายละเอียดในประเด็นคำถาม เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความเข้าใจในประเด็นที่ต้องการสอบถาม ซึ่ง ผู้วิจัยจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจ และปรับแนวการใช้คำถามเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้

6. ได้แบบสัมภาษณ์ที่จะใช้เป็นแนวในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล

3.3.2 ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ ตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับงานวิจัยชิ้นนี้รวมทั้งแนวคิด ทฤษฎี และผลงานที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่จะศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก พฤติกรรมนักท่องเที่ยว และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับงานบริการ เพื่อเป็นแนวทางในการ สร้างแบบสอบถาม
3. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไข เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อปรับปรุงใหม่ให้มีความ ถูกต้องก่อนการนำไปใช้
4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไป โดยนำไปทดสอบ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 ชุด เพื่อนำผลไปหาค่าทดสอบความน่าเชื่อถือ (validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอล ฟ่า (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach หรือ Cronbach's Alpha

Coefficient) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2538 : 125-126) ผลลัพธ์ค่าแอลฟาที่ได้จะแสดงถึงระดับความคงที่ของแบบสอบถาม โดยจะมีค่าระหว่าง $0 \leq \alpha \leq 1$ ค่าใกล้เคียงกับ 1 แสดงว่ามีความเชื่อมั่นสูง นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากที่คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เพื่อให้เกิดกรอบความคิดในการศึกษา ผู้วิจัยได้ประสานงานติดต่อไปยังผู้เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก เพื่อทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยและการดำเนินงาน ตลอดจนการกำหนดระยะเวลาในการเข้าไปสัมผัสหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อทำการสังเกตการณ์และทำการสัมภาษณ์

การวิจัยครั้งนี้ ในฐานะที่คณะผู้วิจัยเป็นคนนอกพื้นที่ ทำให้ขาดความคุ้นเคยกับหน่วยงานต่าง ๆ สถานที่ บุคคล และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งที่ตั้งโบราณสถานที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ซึ่งมีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย ในด้านที่เป็นข้อเสียเนื่องจากคณะผู้วิจัยไม่คุ้นเคยกับสถานที่ ทำให้ผู้วิจัยต้องสูญเสียทั้งในเรื่องของเวลา และค่าใช้จ่ายในการที่จะทำความเข้าใจและความคุ้นเคยกับสถานที่และสมาชิกผู้ให้ข้อมูล แต่อย่างไรก็ตามเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้วิจัยได้รับผลกระทบในบวกเช่นกัน เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลกลัวที่จะพูดความจริง ตามความคิดของตนเอง เนื่องจากไม่ต้องเกรงว่าจะมีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ในหน่วยงานดังนั้น เพื่อให้การเก็บข้อมูลมีความถูกต้อง ครบถ้วนมากที่สุด เป็นสิ่งที่คณะผู้วิจัยต้องกำหนดบทบาทของตนเองต่อผู้ให้ข้อมูลที่มีความชัดเจนในฐานะนักวิจัย ยึดมั่นในการมีจรรยาบรรณของนักวิจัยอย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ ในการพัฒนา ค้นคว้าวิจัย เพื่อการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จต่อไป

การออกภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้กำหนดช่วงระยะเวลาในการศึกษา ออกเป็น 3 ระยะ กล่าวคือ

ระยะแรก เป็นระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในเหตุ การณ์ หรือ กิจกรรมต่าง ๆ ของเขตพื้นที่มรดกโลกทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อนำไป ประกอบกับการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยสังเกตการณ์ใน ประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ อย่างเช่น การจัดกิจกรรมซึ่งนำทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่าง อื่นมานำเสนอ เช่น กิจกรรมการเวียนเทียน กิจกรรมแสง เสียง สี พิธีกรรมต่าง ๆ อันสะท้อนให้เห็นพฤติ กรรมการบริหารจัดการกับแหล่ง ในขณะที่เดียวกันคณะผู้วิจัยได้ทำการค้นหาบุคคลผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และระยะเวลาที่ทำงานกับอุทยานประวัติศาสตร์ที่มากพอสมควร ใน การที่จะทำการ สัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการสำหรับการศึกษา วิเคราะห์ต่อไป

ระยะที่สอง คณะผู้วิจัย ได้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้ในเรื่อง นั้นจริง ๆ ทั้งกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานในปัจจุบัน และกลุ่มบุคลากรซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติการ เพื่อ ค้นหาปรากฏการณ์เชิงแนวคิดในการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อมูลซึ่งเป็นความรู้ของผู้ ที่เกี่ยวข้องมีในเรื่องนั้น จริง ๆ (Creswell, 1998) ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแบบแผนความคิด ใน การบริหาร ตลอดจนถึงการรับรู้ ถึงประเด็นที่มองว่าเป็นจุดบอด หรือจุดเด่นที่มี โดยการสัมภาษณ์ทั้ง ที่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์ที่เป็นทางการ คณะผู้ วิจัยจะมีการ กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ชัดเจนแน่นอน มีการนัดแนะเวลา และวันในการสัมภาษณ์ที่แน่นอน โดยมี การป้อนประเด็นคำถามตามที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้เป็นแนวทาง

การสัมภาษณ์ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ คณะผู้วิจัยได้มีการบันทึกข้อมูลที่เป็น ระบบ และนำมาตรวจสอบวิเคราะห์ โดยมีการกระทำซ้ำบุคคลเดิมในกรณีทีวิเคราะห์ข้อมูลแล้วพบว่า ยังได้ข้อมูลไม่ชัดเจนครบถ้วน ในการสัมภาษณ์บางกรณี ผู้วิจัยได้ใช้คำถามที่มีความเกี่ยวเนื่องกับ สถานการณ์ในขณะนั้นบางประเด็น มาเป็นคำถามในการพูดคุยสนทนา ข้อมูลที่ได้ทั้งหมด นำมา

ทำการศึกษาวเคราะห์ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการอภิปรายต่อไป ทั้งนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น คณะผู้วิจัยได้คำนึงถึงประสิทธิภาพของข้อมูล และตั้งอยู่บนจรรยาบรรณของการเป็นนักวิจัย

ระยะที่ 3 คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยว การออกภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นทีมด้วยการชักชวนทำความเข้าใจประเด็นคำถามก่อนดำเนินการเก็บรวบรวม ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการแจกและรวบรวมเก็บกลับคืนในทันที

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

ในการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นของ ข้อมูล เป็นการยืนยันสิ่งที่ได้พยายามค้นหามานั้นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องตรงตามปรากฏการณ์จริง ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบหลายทิศทาง (Data Triangulation) (Patton, 1990) ซึ่งเป็นการตรวจสอบที่ใช้แหล่งข้อมูลที่มีความหลากหลาย คือ ข้อมูลจาก กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มผู้ปฏิบัติการ กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง และกลุ่มผู้ใช้บริการ หรือนักท่องเที่ยว

3.6 การจัดการข้อมูล

หลังจากคณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละวันตามที่ได้นัดหมาย และทำการบันทึกข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งเทป และการจดบันทึกในแบบฟอร์ม รวมทั้งมีการบันทึกภาพตามแต่โอกาส เทปถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับคณะผู้วิจัยมาก ซึ่งคณะผู้วิจัยได้พยายามถอดเทปและทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น ในแต่ละวันที่มีการออกภาคสนาม และทำการรวบรวมบันทึกไว้ในฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบอีก ครั้ง โดยมีการจัดเก็บแบ่งข้อมูลตามประเภทกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งคณะผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการจัดกลุ่มตามวันที่มีการเก็บข้อมูล

สำหรับข้อมูลที่ใช้วิธีเก็บโดยใช้แบบสอบถาม คณะผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลในทุกฉบับเพื่อนำไปทำการวิเคราะห์ต่อไป

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ คณะผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมเก็บรวบรวมข้อมูลตามลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในแต่ละกลุ่มผู้เกี่ยวข้องมาจำแนกออกตามประเด็นคำถาม พร้อมกับพิจารณาความสมบูรณ์ของข้อมูล โดยดูจากวัตถุประสงค์ของการศึกษา และกรอบแนวคิดในระหว่างที่ผู้ศึกษาทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก คณะผู้ศึกษาวิจัยได้ตั้งประเด็นคำถาม เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเสนอข้อมูลด้านศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก กรณีอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร และอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ซึ่งการกระทำดังกล่าวถือเป็นการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลขั้นต้น

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่จัดบันทึกจากการสัมภาษณ์กับเทปบันทึกเสียงว่ามีความถูกต้องและตรวจสอบแหล่งข้อมูลอื่น ๆ หลังจาก นั้นได้นำไปทำการวิเคราะห์แบบเนื้อหา เขียนรายงานผลการวิเคราะห์ในรูปแบบเชิงพรรณนาความซึ่งจะนำเสนอในบทที่ 4

สำหรับข้อมูลในส่วนของนักท่องเที่ยวคณะผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าตัวกลางเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกกรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชรและอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กลุ่มต่างๆซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกโลก โดยครอบคลุมในกลุ่มต่างๆ ซึ่ง ประกอบด้วย 1). กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ อุทยานประวัติศาสตร์ 2). กลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ กรมศิลปากร 3.) กลุ่มผู้นำเที่ยว 4). กลุ่มผู้บริหารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำเขตพื้นที่ 5). กลุ่มผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 6). กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในระดับจังหวัด 7). ตัวแทนภาคประชาชน ตำรวจการท่องเที่ยว สภาวัฒนธรรมจังหวัด 8.) ตัวแทนผู้ประกอบการ นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณในการเก็บข้อมูลเพื่อสอบถามความคิดเห็นนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลก โดยคณะผู้วิจัย ขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่จะตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยเรียงลำดับดังนี้

1. บริบทและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่โดยทั่วไป
2. ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก
3. การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย
4. ประเด็นปัญหาในการบริหารจัดการ
5. แนวทางในการจัดการแหล่งสู่ความยั่งยืน

1 บริบทและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ทั่วไป

บริบทและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองมรดกโลกทั้งอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชรมีลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือ

1.1 อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร เป็นกลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์ซึ่งผ่านเกณฑ์การพิจารณาสำหรับขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก 2 ข้อคือ

1) มีซากโบราณวัตถุที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งมีความเป็นเลิศในด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ของคนไทยในอดีต

2) มีคุณลักษณะที่เป็นประจักษ์พยานแสดงถึงความรุ่งเรืองของอารยธรรมในอดีต

โดยอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ครอบคลุมโบราณสถานทั้งในจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดสุโขทัย

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ตั้งอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร เขตภาคเหนือตอนล่าง ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือประมาณ 358 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดตากและจังหวัดสุโขทัย

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดนครสวรรค์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดพิจิตร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดตาก

ลักษณะภูมิประเทศตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นบริเวณที่แม่น้ำไหลพัดตะกอนมาทับถมจนเกิดเป็นดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ พื้นที่ทางทิศตะวันออกมีร่องน้ำเป็นจำนวนมาก ส่วนทางฝั่งตะวันตกจะเป็นที่ราบแคบๆ ตามลุ่มแม่น้ำปิง ถัดจากที่ริมน้ำออกไปจะเป็นที่ลอนลาดถึงลอนชัน และ

แบบเนินเขาถึงภูเขาเป็นทิวาวตั้งแต่เหนือจังหวัดไปจนถึงเขตนครสวรรค์ (กรมศิลปากร, นำชมอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, 2548 หน้า 10)

ประเพณีสำคัญของจังหวัดกำแพงเพชร

จังหวัดกำแพงเพชร เป็นจังหวัดที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ อย่างเช่นประเพณีสารทไทยกล้วยไข่ จัดขึ้นในช่วงวันสารทไทย ตรงกับสิ้นเดือนสิบ หรือแรม 15 ค่ำเดือน 10 เป็นการทำบุญช่วงต้นข้าวออกรวง เพื่อรับขวัญรวงข้าวและให้เป็นมงคลฤกษ์แก่ต้นข้าวในนา มีการตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุ โดยเฉพาะการกว่นกระยาสารทเพื่อรับประทานกับกล้วยไข่ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดกำแพงเพชร (กรมศิลปากร, 2548. หน้า 15)

ประวัติความเป็นมาและโบราณสถานของเมืองกำแพงเพชร

จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่ากำแพงเพชร มีมนุษย์อาศัยมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ เช่นที่แหล่งโบราณคดีเขาทะล่อน มีการพบเครื่องมือหิน เครื่องปั้นดินเผา ที่เมืองโบราณไตรตรึงษ์มีการพบโบราณวัตถุเก่าถึงวัฒนธรรมทวารวดีเป็นจำนวนมาก สำหรับในสมัยสุโขทัย กำแพงเพชรเป็นเมืองที่มีบทบาทสำคัญตามที่พบในศิลาจารึกหลักที่ 3) ศิลาจารึกนครชุม (กล่าวว่ พ.ศ .1900 พระมหาธรรมราชาลิไทได้เสด็จมาสถาปนาพระศรีรัตนมหาธาตุและปลูกต้นศรีมหาโพธิ์ไว้กลางเมืองนครชุม เมืองกำแพงเพชรยังปรากฏในศิลาจารึกวัดตาเถรซึ่งเป็นจารึกหลักที่ 46 กล่าวถึงพระโอรสพระมหาธรรมราชาลิไท และสมเด็จพระราชชนนีศรีธรรมราชมาดา ได้นิมนต์พระเถระผู้เฒ่า จากเมืองกำแพงเพชร เพื่อมาสร้างวัดพิจิตรศรีกัลยารามที่กรุงสุโขทัยเมื่อ พ.ศ. 1947 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญด้านศาสนา ศิลปกรรมของเมืองกำแพงเพชร เมื่ออยุธยาได้ผนวกสุโขทัยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองเมื่อกลางพุทธศตวรรษที่ 20 แล้ว เมืองกำแพงเพชรจึงมีฐานะเป็นหัวเมืองหนึ่งของกรุงศรีอยุธยาในกลุ่มเมืองเหนือ โดยทำหน้าที่เป็นเมืองหน้าด่านในการป้องกันข้าศึกจากทางเหนือ โดยในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้จัดให้กำแพงเพชรอยู่ในฐานะเมืองพระยามหานคร เช่นเดียวกับศรีสัชชนาลัย สุโขทัย และพิษณุโลก (กรมศิลปากร,2548.หน้า 16-21)

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรซึ่งถือเป็นเมืองโบราณ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิงด้านทิศ ตะวันออก มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมูยาวขนานไปกับแม่น้ำปิง และโบราณสถานกำแพงเพชรที่ ได้รับการคุ้มครองเป็นครั้งแรก โดยการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ตามประกาศ ราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478 และวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2480 ต่อมา มี ประกาศขึ้นทะเบียนกำหนดขอบเขตอีกครั้งเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2511 โดยแบ่งโบราณสถาน ออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้

- กลุ่มที่ 1 บริเวณภายในกำแพงเมือง มีโบราณสถาน 14 แห่ง เนื้อที่ 503 ไร่
- กลุ่มที่ 2 บริเวณอรัญญิกโบราณสถานทางด้านทิศเหนือของกำแพงเพชรมี โบราณสถาน 40 แห่ง เนื้อที่ 1,611 ไร่
- กลุ่มที่ 3 บริเวณนอกเมืองด้านทิศตะวันออก มีโบราณสถาน 15 แห่ง เนื้อที่ 16 ไร่ 3 งาน
- กลุ่มที่ 4 บริเวณทุ่งเศรษฐีริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง มีเนื้อที่ 30 ไร่ 5 งาน

กรมศิลปากรได้ดำเนินการเปิดอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเป็นทางการเมื่อ วันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2534 โดยมีสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราช ดำเนินมาเป็นองค์ประธาน

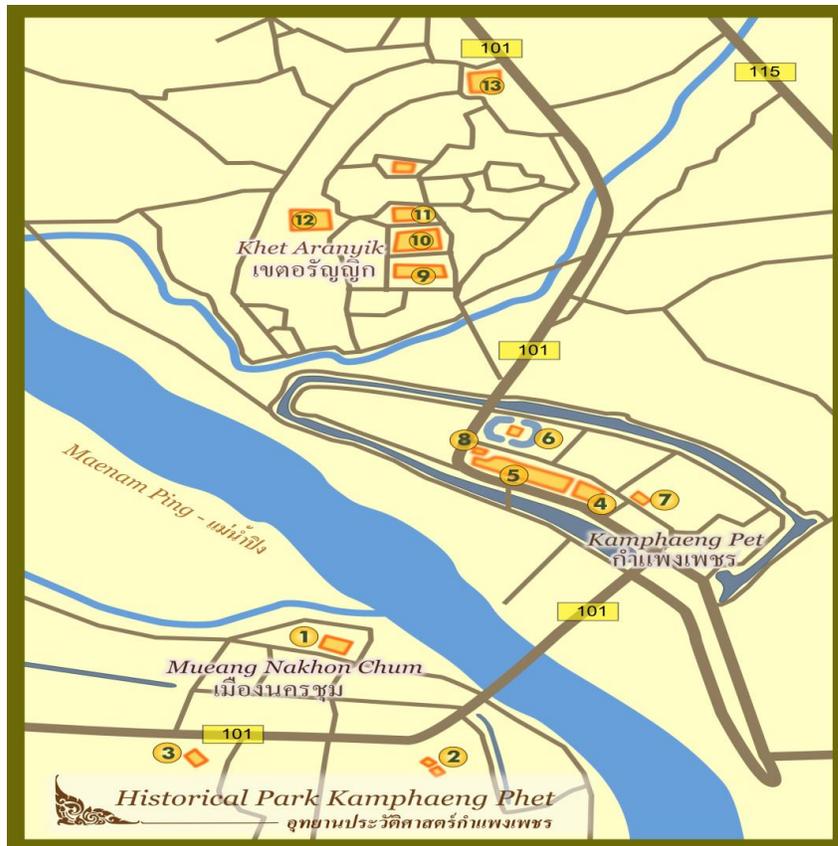
อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรมีพื้นที่ 3.4 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็น 2 เขตคือ

เขตที่ 1 คือ เขตภายในกำแพงเมือง มีพื้นที่ 503 ไร่ มีโบราณสถานสำคัญ คือ วัด พระ แก้ว วัดพระธาตุ กำแพงเมือง ศาลพระอิศวร คูเมืองและป้อมต่างๆ

เขตที่ 2 คือ เขตนอกกำแพงเมือง หรือ เขตอรัญญิก มีพื้นที่ 1611 ไร่ มี โบราณสถานเป็น วัดประมาณ 40 แห่ง ที่สำคัญเช่น วัดพระนอน วัดพระสี่อริยาบถ วัดช้างรอบ และวัดอวาสใหญ่ ฯลฯ เป็นต้น

คณะกรรมการมรดกโลกแห่งอนุสัญญาคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก ได้ประกาศเมื่อปี พ.ศ. 2535 ในการประชุมที่เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย ให้อุทยาน

ประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-และกำแพงเพชรเป็นมรดกโลก เนื่องจากหลักฐานที่ปรากฏ แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรมที่ความงดงาม และเป็นผลงานชิ้นเอกที่ได้รับการสร้างสรรค์จากอัจฉริยภาพด้านศิลปะอย่างแท้จริง รวมทั้งยังเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่หาได้ยากยิ่ง หรือเป็นพยานหลักฐานที่แสดงขนบธรรมเนียมประเพณี หรืออารยธรรมซึ่งยังคงหลงเหลือและปรากฏให้เห็น (เรื่องเดียวกัน หน้า 65-67)

ภาพที่ 4.1 แผนผัง อุทยานประวัติศาสตร์ กำแพงเพชร

ที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/> ณ.วันที่ 27 ธันวาคม 2553

จากแผนผังดังกล่าวชี้ให้เห็นโบราณสถานสำคัญของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรดังนี้

1. วัดพระบรมธาตุ
2. วัดเจดีย์กลางทุ่ง
3. กำแพงป้อมทุ่งเศรษฐี
4. วัดพระธาตุ
5. วัดพระแก้ว
6. สระมน
7. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กำแพงเพชร
8. หลักเมือง
9. วัดพระนอน
10. วัดพระสี่อิริยาบถ
11. วัดสิงห์
12. วัดช้างรอบ
13. วัดอวาสใหญ่

จะเห็นว่าโบราณสถานที่สำคัญเหล่านี้ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแม่ปิงทั้ง 2 ฝั่ง ทั้งที่เป็นส่วนของเมืองนครชุม และส่วนของเมืองซากงราว ซึ่งพบว่าโบราณสถานดังกล่าวมีความสุนทรีย์และศิลปะซึ่งบ่งบอกถึงควมมีคุณค่าของการเป็นฐานเมืองเก่าซึ่งมีความรุ่งเรืองในอดีต ดังตัวอย่างที่เป็นปรากฏการณ์แสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.2 วัดพระนอน อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/> ณ.วันที่ 27 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 4.3 วัดช้างรอบ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/> ณ.วันที่ 27 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 4.4 วัดพระแก้ว อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/> ณ.วันที่ 27 ธันวาคม 2553

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เป็นโบราณสถานที่ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำยม ห่างจากที่ตั้งเมืองใหม่โดยปัจจุบันที่ตั้งของโบราณสถานตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกของจังหวัดสุโขทัย ประมาณ 10 กิโลเมตร สุโขทัยเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บน ภาคเหนือตอนล่างห่างจากกรุงเทพมหานครตามระยะทางหลวงแผ่นดินประมาณ 440 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 6,596.092 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 4,122,557 ไร่อาณาเขตของจังหวัดสุโขทัยติดต่อกับจังหวัด ไกล่เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอวังชิ้น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ และอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร และอำเภอบางระกำจังหวัดพิษณุโลก

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอพรมพิรามอำเภอเมืองพิษณุโลกจังหวัดพิษณุโลกและอำเภอพิชัยจังหวัดอุตรดิตถ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดตากและจังหวัดลำปาง

ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม โดยตอนเหนือเป็นที่ราบสูงมีภูเขาเป็นพืดาวมาทางทิศตะวันตก พื้นที่ตอนกลางเป็นที่ราบและตอนใต้เป็นที่ราบสูง มีแม่น้ำไหลผ่านจากเหนือลงใต้ โดยผ่านพื้นที่อำเภอศรีสังขาลย์ สวรรคโลก ศรีสำโรง เมืองสุโขทัย และอำเภอกงไกรลาส เป็นระยะทางประมาณ 170 กิโลเมตร จังหวัดสุโขทัยมีภูเขาที่สูงที่สุด คือ เขาหลวง ซึ่งยอดเขามีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,200 เมตร โบราณสถานมีลักษณะพื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดความกว้างประมาณ 1,500 เมตร ยาว 1,900 เมตร กำแพงเมืองเป็นคันดินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า 3 ชั้น สลับคูน้ำ 3 ชั้น คันดินชั้นนอกด้านทิศเหนือมีความยาวประมาณ 1,860 เมตร ด้านทิศใต้ยาวประมาณ 1,920 เมตร ด้านทิศตะวันออกยาวประมาณ 1,480 เมตร และด้านทิศตะวันตกยาวประมาณ 1,590 เมตร (อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสังขาลย์, 2552. หน้า 70)

ประเพณีและเทศกาลที่สำคัญของจังหวัดสุโขทัย

สุโขทัยเป็นจังหวัดที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและเทศกาลสำคัญ (อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสังขาลย์, 2552. หน้า 76)

- ประเพณีบวงสรวงพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งตรงกับวันที่ 17 มกราคม ของทุกปี จัดขึ้นเพื่อรำลึกถึงพระมหากษัตริย์องค์ที่มีต่อประชาชนชาวไทย สำหรับสาเหตุที่จัดวันที่ 17 มกราคม เนื่องจากเป็นวันคล้ายวันที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่ยังทรงผนวชเป็นภิกษุได้ ถูงดุรงค์มาพบศิลาจารึกหลักที่ 1 ณ บริเวณเนินปราสาท

- ประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ จัดในช่วงวันลอยกระทงของทุกปี
- ประเพณีสงกรานต์เมืองเก่าสุโขทัย เป็นประเพณีที่จัดในช่วงวันที่ 13-15 เมษายน ของทุกปี ในบริเวณพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์จะมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเช่น การก่อเจดีย์ทราย พิธีบวงสรวงปู่ผาดำ

ประวัติและโบราณสถานสำคัญ ๆ ของเมืองสุโขทัย

เมืองสุโขทัยเป็นดินแดนที่มีพัฒนาการของมนุษย์ยุคโบราณมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบเช่นที่อำเภอศรีมาศ มีการขุดค้นพบเครื่องมือหิน และมีความสัมพันธ์กับชุมชนยุคก่อนประวัติศาสตร์ซึ่งพบที่ประเทศลาวและประเทศเวียดนาม ชุมชนก่อน

ประวัติศาสตร์เหล่านี้ อาจอยู่ต่อเนื่องและมีพัฒนาการตั้งเป็นบ้านเมือง ดังเห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้านศิลปกรรมสมัยทวารวดีและเขมร จนเมื่อกลางพุทธศตวรรษที่ 18 ที่มีเรื่องราวการตั้งตนเป็นอิสระเพื่อปกครองตนเองของกลุ่มคนไทย

จากศิลาจารึกหลักที่ 2 ซึ่งพบที่อุโมงค์วัดศรีชุม ได้กล่าวถึงความเป็นมาของสุโขทัยในช่วงแรกว่า เมื่อพ่อขุนศรีนาวนำถมเจ้าเมืองสุโขทัยสิ้นพระชนม์ลง ขอมสบาดโขลญลำพง ได้เข้าครอบครองเมืองสุโขทัย พ่อขุนผาเมืองโอรสพ่อขุนศรีนาวนำถมเจ้าเมืองราด ร่วมกับพระสหายคือพ่อขุนบางกลางหาว เข้าร่วมกันชิงสุโขทัยกลับคืนมา โดยต่อมาพ่อขุนผาเมืองได้ยกเมืองสุโขทัยพร้อมกับพระขรรค์ชัยศรีและพระนามศรีอินทราทิตย์ ให้กับพ่อขุนบางกลางหาว ซึ่งต่อมาพระองค์ทรงมีพระนามว่าพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ เป็นผู้ปกครองต้นราชวงศ์สุโขทัยสืบต่อมา (นำชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร, 2552. หน้า 11)

จากหลักฐานความรุ่งเรืองของเมืองสุโขทัยในอดีตทำให้พื้นที่ส่วนนี้มีโบราณสถานต่างๆ มากมายซึ่งต่อมากรมศิลปฯ ได้มีการพัฒนาพื้นที่ และจัดตั้งเป็นอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยนั้น กรมศิลปากรได้เริ่มการสำรวจและขึ้นทะเบียนโบราณสถานตั้งแต่ พ.ศ. 2478 ต่อมาได้มีการบูรณะ และกำหนดเขตพื้นที่ของโบราณสถานดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 ความเป็นมาของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

พ.ศ. 2496	เริ่มมีการบูรณะโบราณสถาน โดยมีการตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูบูรณะเมืองสุโขทัยขึ้น
พ.ศ. 2502	กรมศิลปากรประกาศกำหนดโบราณวัตถุสถานสำหรับชาติ
พ.ศ. 2518	กรมศิลปากรกำหนดขอบเขตพื้นที่โบราณสถานเมืองสุโขทัยจำนวน 43,750 ไร่ หรือประมาณ 70 ตารางกิโลเมตร
พ.ศ. 2519	ประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช 2519 และกรมศิลปากรได้จัดทำ “แผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย” เพื่อพัฒนาเมืองโบราณสุโขทัยให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์” เพื่อการอนุรักษ์ไว้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และอารยธรรม

พ.ศ. 2531	เปิดอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยโดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธีเปิดอุทยานประวัติศาสตร์ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531
พ.ศ. 2534	ได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลกจาก UNESCO โดยคณะกรรมการมรดกโลกแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ได้ประกาศในการประชุม ณ เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย เนื่องจากหลักฐานที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงผลงานอันล้ำเลิศทางสถาปัตยกรรมไทยสมัยโบราณ เป็นประจักษ์พยานของความรุ่งเรืองในอดีต แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์การก่อตั้งประเทศ
พ.ศ. 2547	กรมศิลปากรโดยสำนักงานศิลปากรที่ 6 สุโขทัยว่าจ้างคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทาลัยนเรศวรจัดทำแผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารเพื่อปรับปรุงแผนแม่บทเดิม

ที่มา อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและศรีสัชนาลัย, 2552. หน้า 68

โบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มกล่าวคือ 1) แหล่งโบราณสถานกลางเมืองหรือภายในกำแพงเมืองและ 2) แหล่งโบราณสถานนอกกำแพงเมือง

ภาพที่ 4.5 แผนที่ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

ที่มา กองอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย, 2553

โบราณสถานภายในกำแพงเมืองคือจุดศูนย์กลางการเมืองการปกครองของอาณาจักรสุโขทัยมีโบราณสถานจำนวน 63 แห่ง ที่สำคัญได้แก่**วัดมหาธาตุ** ตั้งอยู่ในใจกลางเมือง ตามความเชื่อแบบอินเดียโบราณเรื่องจักรวาล นอกจากนี้ยังมีเนินปราสาท ซึ่งเป็นบริเวณที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพบศิลาจารึกหลักที่ 1 **วัดศรีสุวาย** อยู่ทางด้านใต้ของวัดมหาธาตุ เป็นโบราณสถานศิลปะขอม มีการพบเทวรูป ศิวลึงค์และเครื่องถ้วยจีนแบบราชวงศ์หยวน เชื่อว่าเคยเป็นเทวสถานก่อนดัดแปลงมาเป็นพุทธสถาน **วัดสระศรี** เป็นโบราณสถานที่มีความงดงามเนื่องจากตั้งอยู่กลางสระน้ำขนาดใหญ่เรียกว่าตระพังกวน สิ่งที่สำคัญของวัดคือ เจดีย์ทรงกลม วิหารและโบสถ์กลางน้ำ นอกจากนั้นมีวัดชนะสงคราม วัดตระพังทอง กำแพงเมือง และคูเมืองเป็นต้น

ส่วนโบราณสถานนอกกำแพงเมือง มีเป็นจำนวนมากถึง 146 แห่ง โบราณสถานที่สำคัญ เช่น **วัดศรีชุม** ตั้งอยู่ด้านตะวันออกเฉียงเหนือของกำแพงเมือง สิ่งที่สำคัญคือพระอจนะที่ประดิษฐานที่อาคาร พระอจนะเป็นพระพุทธรูปนั่งขนาดใหญ่ ซึ่งมีปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 สำหรับองค์ปัจจุบันได้รับการบูรณะเมื่อ พ.ศ .2496-2499 **วัดพระพายหลวง** เป็นโบราณสถานที่มีความเก่าแก่ที่สุดอีกแห่งหนึ่ง มีศิลปกรรมในรูปแบบของยุคแรกของเมืองสุโขทัย เต่าเผาสังคโลก ซึ่งเครื่องสังคโลกคือเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตในสมัยสุโขทัย มีผลิตทั้งเมืองศรีสัชนาลัยและสุโขทัย มีการส่งออกไปขายยังต่างประเทศอีกด้วยอาทิ ญี่ปุ่น อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ เป็นต้น

โบราณสถานนอกกำแพงเมืองหากแบ่งกลุ่มตามทิศ 4ทิศ จะแบ่งได้ดังนี้ (อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย, 2552. หน้า 70)

- โบราณสถานนอกกำแพงเมืองด้านทิศเหนือ จำนวน 30 แห่งที่สำคัญๆได้แก่ วัดพระพายหลวง วัดศรีชุม วัดสังฆวาส วัดแม่โจน วัดอ้อมรอบ แหล่งเตาทุเรียง เป็นต้น
- โบราณสถานนอกกำแพงเมืองด้านทิศใต้ จำนวน 38 แห่ง ที่สำคัญๆได้แก่ วัดเชตุพน วัดเจดีย์สี่ห้อง วัดศรีพิจิตรกิริติภัลยาราม วัดก้อนแดง วัดวิหารทอง วัดยโสการาม เป็นต้น
- โบราณสถานนอกกำแพงเมืองด้านทิศตะวันออก จำนวน 24 แห่งที่สำคัญๆได้แก่ วัดช้างล้อม วัดตระพังทองกลาง วัดเจดีย์สูง วัดต้นมะขาม วัดเจดีย์ยอดหัก วัดพระนอน เป็นต้น
- โบราณสถานนอกกำแพงเมืองด้านทิศตะวันตก จำนวน 54 แห่งที่สำคัญๆได้แก่ วัดสะพานหิน วัดเขาพระบาทน้อย วัดป่ามะม่วง หอเทวาลัย วัดตึก วัดศรีโทน สรีดภงค์ เป็นต้น

ดังตัวอย่างภาพโบราณสถานที่สำคัญๆ อันเป็นปรากฏการณ์ที่โดดเด่นและเป็นหลักฐานในการวิจัยครั้งนี้ดังนี้

ภาพที่ 4.6 วัดพระพายหลวงจังหวัดสุโขทัย

ที่มา <http://www.google.co.th/search?um=1&hl=th&client=firefox> ณ.มกราคม 2554

ภาพที่ 4.7 วัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย

ที่มา <http://www.google.co.th/search?um=1&hl=th&client=firefox> ณ.มกราคม 2554

ภาพที่ 4.8 วัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย

ที่มา <http://www.google.co.th/search?um=1&hl=th&client=firefox> ณ.มกราคม 2554

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชน แต่ต่างจากอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา กล่าวคืออุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในชุมชนขนาดเล็ก ในอำเภอศรีสัชนาลัยห่างจากตัวเมือง และไม่ใช่ศูนย์กลางของจังหวัดสุโขทัย ดังนั้น สภาพพื้นที่จึงยังคงรักษาสภาพเดิมได้เป็นอย่างดี ประชาชนส่วนมากอาศัยอยู่ภายนอกกำแพงเมืองเก่ามีอาชีพเกษตรกรรม ภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นภูเขาสลับซับซ้อน บางตอนเป็นภูเขาหินมีหน้าผาสูงทางทิศตะวันตกของพื้นที่ซึ่งเป็นภูเขาสูง เช่น ดอยแม่ว้าง ดอยแม่หมอก มีแนวติดต่อกันจากเหนือจรดใต้ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตั้งแต่ 300-1,200 เมตร โดยพื้นที่มีความลาดชัน เป็นต้นกำเนิดของลำห้วยหลายสาย เช่น ห้วยทรายขาว ห้วยแม่ท่าแพ ห้วยแม่सान ห้วยผาจ้อ และห้วยมะนาว เป็นต้น มีที่ราบตามริมห้วยข้างและบริเวณริมฝั่งแม่น้ำยม(thaiforestbooking.com ณ.วันที่ 7มกราคม 2554(ลักษณะของเมืองศรีสัชนาลัยเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าตั้งอยู่บนที่ราบริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำยม ตัวเมืองขนานกับแม่น้ำ และมีแนวเขาโอบล้อมอยู่ตั้งแต่ด้านเหนือ ด้านตะวันตก จนจรดด้านใต้ เป็นเมืองที่มีกำแพง 3 ชั้น ดังนี้

- กำแพงชั้นในก่อด้วยศิลาแลง ประกอบด้วยประตูเมืองและป้อมปากประตูทั้งสิ้น 14 ประตู และป้อมรูปห้าเหลี่ยมหน้าเมืองอีก 1 ป้อม
- กำแพงชั้นนอก มี 2 ชั้นลักษณะเป็นแนวคูน้ำคั่นกับคันดิน ปรากฏเฉพาะด้านที่มีแนวเขาโอบล้อม ยกเว้นด้านตะวันออกที่ติดกับแม่น้ำทางด้านใต้กำแพงเมืองชั้นนอกจะปรากฏส่วนของกำแพงเมืองเซียงต่อโค้งออกไปตามลำน้ำยม ทางด้านเหนือก็เช่นกัน(นงคราญ สุขสม,2552.หน้า 3)

ประเพณีและเทศกาลสำคัญของเมืองศรีสัชชนาลัย

เนื่องจากศรีสัชชนาลัยเป็นเมืองลูกหลวงเอกของสุโขทัย ประเพณีต่างๆจะมีลักษณะคล้ายกับทางสุโขทัย ในช่วงที่พุทธศาสนลัทธิลังกาวงศ์ได้เข้ามาแพร่หลายสู่อาณาจักรสุโขทัยนั้น พุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลต่อประชาชนในเมืองศรีสัชชนาลัย และจากศิลาจารึกระบุว่าในตอนปลายสมัยสุโขทัย ได้มีการปฏิรูปพระพุทธศาสนาครั้งใหญ่ในเมืองศรีสัชชนาลัย ในด้านประเพณี หลักฐานที่ชัดเจนว่าเมืองศรีสัชชนาลัยได้มีการประกอบพิธีบูชาคุณท์ พิธีบูชาพระพุทธรูป พิธีนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ ฯลฯ ส่วนในด้านศิลปะ ประชาชนชาวเมืองศรีสัชชนาลัยได้ใช้ความรู้ ความสามารถในการขุดตัดศิลาแลงธรรมชาติมาใช้เป็นวัสดุก่อสร้าง

ประวัติความเป็นมาและโบราณสถานเมืองศรีสัชชนาลัย

เมืองศรีสัชชนาลัยเติบโตขึ้นมาเป็นชุมชนระดับเมืองพร้อมๆกับเมืองสุโขทัย ดังปรากฏหลักฐานในศิลาจารึก มีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นโท ก่อนหน้าที่พุทธศาสนลัทธิลังกาวงศ์จะเผยแพร่เข้ามา ศรีสัชชนาลัยปรากฏร่องรอยของศาสนาฮินดูและพุทธศาสนลัทธิมหายานมาก่อน ศาสนสถานเหล่านั้นเป็นตัวอย่างงานศิลปกรรมที่งดงาม ทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ซึ่งได้กลายเป็นแบบแผนให้กับศิลปกรรมของไทยในเวลาต่อมา และชาวเมืองศรีสัชชนาลัยในอดีตยังมีฝีมือในการทำเครื่องปั้นดินเผาที่เรียกว่าเครื่องสังคโลกได้ดี และยังเป็นแหล่งผลิตและส่งออกค้าขายทั้งในประเทศและดินแดนแห่งไกลสร้างรายได้ชื่อเสียงให้สุโขทัยในระยะหนึ่ง.

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชชนาลัย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือ 550 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่เขตตำบลศรีสัชชนาลัย ตำบลสารจิตร ตำบลหนองอ้อ ตำบลท่าชัย ส่วนตัวเมืองโบราณศรีสัชชนาลัย อยู่ในเขตตำบลศรีสัชชนาลัย พื้นที่อุทยานทั้งหมดประมาณ 45.14 ตาราง

กิโลเมตร มีโบราณสถานที่สำรวจแล้วในขณะนี้ 204 แห่ง โบราณสถานที่สำคัญและควรที่เยี่ยมชมมีอาทิ วัดช้างล้อม วัดเจดีย์เจ็ดแถว วัดนางพญา วัดพระศรีรัตนมหาธาตุสุโขทัย กลุ่มเตาเผาสังคโลก เตาทุเรียงบ้านปายาง และแห่งโบราณคดีวัดชมชื่นเป็นต้นดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 4.2 ตารางแสดงโบราณสำคัญๆของศรีสัชชนาลัย

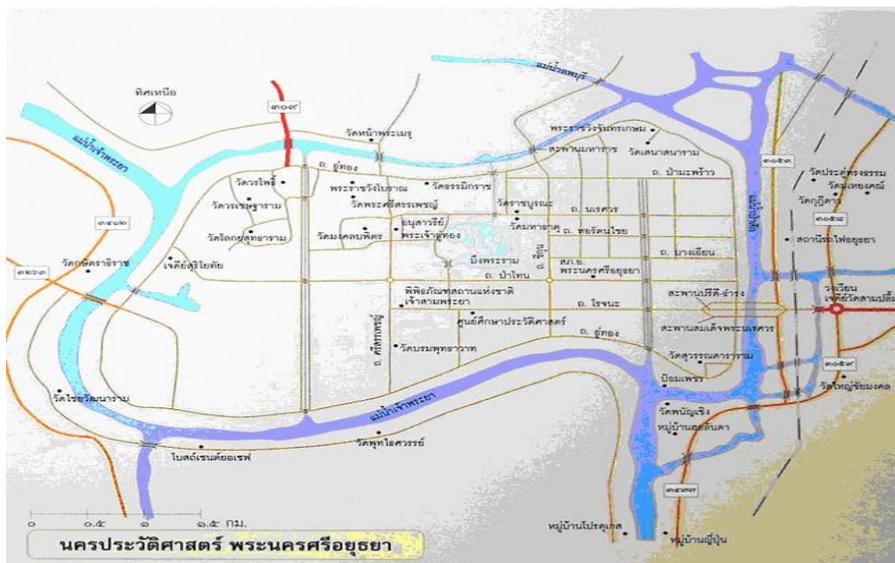
โบราณสถาน	ลักษณะเด่น
วัดช้างล้อม	มีช้างปูนปั้นเต็มตัว ประดับโดยรอบฐานทั้ง 4 ด้าน รวม 39 เชือกแต่ละเชือกจะมีพุ่มดอกบัวตูมปูนปั้นวางอยู่
วัดเจดีย์เจ็ดแถว	เจดีย์ประธานรูปดอกบัวตูมอยู่ด้านหลังพระวิหาร และมีเจดีย์รายรวมทั้งอาคารขนาดเล็กแบบต่างๆกัน 33 องค์มีรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลศิลปะจากที่ต่างๆ หลายแห่งเช่น ลังกา และพุกามฐานเป็นเจดีย์สี่เหลี่ยมจัตุรัส ยอดเป็นทรงกลมและมีภาพจิตรกรรมใช้สีแบบเอกรงค์เป็นภาพอดีตพระพุทธเจ้าและเหล่าเทวดาภคิตรีขีที่มาเวดล้อมถวายดอกไม้
วัดนางพญา	วิหารก่อด้วยศิลาแลงมีมุขหน้าและมุขหลัง ผนังวิหารเจาะช่องแสง ผนังด้านทิศใต้ยังมีลวดลายปูนปั้นที่สวยงาม ลวดลายปูนปั้นที่วัดนางพญามีลักษณะเด่นคือ ลวดลายปูนปั้นที่เป็นกึ่งมนุษย์กึ่งวานรกำลังวิ่ง
วัดเขาพนมเพลิง	อยู่บนยอดเขาพนมเพลิงภายในกำแพงเมือง โบราณสถานที่สำคัญคือเจดีย์ประธานทรงกลม ก่อด้วยศิลาแลง ตั้งแต่ก้านฉัตรขึ้นไปพังทลายหมด มณฑปก่อด้วยศิลาแลง
วัดเขาสุวรรณคีรี	โบราณสถานที่สำคัญคือเจดีย์ประธานทรงกลมองค์ระฆังขนาดใหญ่ก่อด้วยศิลาแลงฐานเชิงใหญ่ 5 ชั้น ใช้สำหรับเป็นลานประทักษิณ มีซุ้มพระทั้ง 4 ด้าน ตรงก้านฉัตรมีพระพุทธรูปปั้นปางลีลา

โบราณสถาน	ลักษณะเด่น
วัดพระศรีรัตนมหา ธาตุ	เป็นศูนย์กลางของเมืองเสลียงลักษณะรูปแบบศิลปะสมัยบายน และหลักฐานจากการขุดค้นทางโบราณคดีที่ยืนยันได้ว่าวัดพระศรีรัตนม หาธาตุมีอายุมาแล้วตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเป็น กลุ่มโบราณสถานขนาดใหญ่ปัจจุบันมีฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นราช วรวิหารโบราณสถานสำคัญมีดังนี้ ปรากฏประธาน พระธาตุมูเตา มณฑป พระอิฐารศ วิหารพระสองพี่น้อง ภูมิพระร่วงพระลือ
วัดชมชื่น	โบราณสถานที่สำคัญคือ เจดีย์ประธานทรงกลมก่อด้วยศิลาแลง วิหารอยู่ ด้านหน้าเจดีย์ประธานก่อด้วยศิลาแลงขนาด 6 ห้องจากการขุดค้นบริเวณ ด้านหน้าพระวิหารพบหลักฐานโครงกระดูกมนุษย์ จำนวน 15 โครง ใน ระดับลึก 7-8 เมตร กำหนดอายุได้ประมาณพุทธศตวรรษที่ 9 เป็นต้นมา และพัฒนาจนถึงสมัยทวารวดี) พุทธศตวรรษที่ 12-16) พบกลุ่ม โบราณสถานก่อด้วยอิฐที่มีขนาดใหญ่ 2 กลุ่ม และพบเครื่องถ้วยเซลียง จำนวนมาก
วัดเจ้าจันทร์	โบราณสถานที่สำคัญประกอบด้วยปรากฏประธานก่อด้วยศิลาแลง รูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นศิลปะแบบเขมรพบหลักฐานโบราณวัตถุสมัย ทวารวดี เครื่องถ้วยหริภุญชัย ลูกปัดแก้วและชิ้นส่วนโครงกระดูกมนุษย์
กลุ่มเตาเผาทุเรียน บ้านเกาะน้อย	พบประมาณ 200 เตาและกลุ่มที่สำคัญคือกลุ่มเตาเผาหมายเลข 61 ภาชนะที่พบส่วนใหญ่เป็นไหขนาดใหญ่สำหรับบรรจุน้ำหรือของแห้งกลุ่ม เตาเผาหมายเลข 42 เป็นแหล่งโบราณคดีที่ทำให้ทราบถึงพัฒนาการเตาเผา และสิ่งผลิตจากเตาเพราะภายในใต้ดินนั้นขุดพบเตาเผาสิ่งของโลกที่ทับซ้อน กันอยู่ถึง19เตา

ที่มา กองอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย, 2553

1.2 อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาได้จดทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโก ภายใต้ชื่อ "นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร" ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ 15 เมื่อปี พ.ศ. 2534 ที่เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย ด้วยข้อกำหนดและหลักเกณฑ์พิจารณาให้เป็นมรดกโลก เนื่องจากเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรม หรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญ โดยอยุธยามีลักษณะภูมิประเทศเป็นเกาะเมืองมีแม่น้ำล้อมรอบ 3 สายคือแม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรีและแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งแม่น้ำลพบุรีด้านทิศเหนือ แม่น้ำป่าสักด้านทิศตะวันออก และแม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ มีเนื้อที่ 1,810 ไร่ ตั้งอยู่ภายในเกาะเมืองอยุธยา อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศเหนือประมาณ 75 กิโลเมตร ลักษณะของเกาะเมืองอยุธยาเป็นไปตามสภาพของแม่น้ำที่กัดเซาะแผ่นดิน มีรูปร่างไม่แน่นอน มีลักษณะคล้ายน้ำเต้าและในปีพุทธศักราช 2540 กรมศิลปากรได้ประกาศกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานพระนครศรีอยุธยาเพิ่มเติม ซึ่งครอบคลุมเกาะเมืองอยุธยา และพื้นที่รอบนอกเกาะเมืองทุกด้านที่ปรากฏหลักฐานด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี พื้นที่โบราณสถานประมาณ 3,000 ไร่

ภาพที่ 4.11 แผนที่ นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
ที่มา กองอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา, 2553

ประเพณีสำคัญของจังหวัดอยุธยา

ประเพณีสำคัญในสมัยอยุธยา ได้แก่ ประเพณีในราชสำนัก ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากแบบแผนประเพณีที่พราหมณ์นำมาจากเขมร พราหมณ์เหล่านี้มีส่วนสำคัญในการประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา พระราชพิธีพืชมงคล (พิธีขอฝน) พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ (พิธีทำขวัญพืชผล) เป็นต้นนอกจากนี้ ก็ยังมีประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่อยุธยาได้รับอิทธิพลมาจากสุโขทัย ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์ เช่น ประเพณีการบวช การทอดกฐิน การเวียนเทียน เนื่องในวันสำคัญทางศาสนาตลอดจนคตินิยมในการสร้างวัด เจดีย์ในเขตพระราชฐาน รวมทั้งยังได้รับอิทธิพลความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูผ่านทางเขมร เข้ามาประยุกต์ใช้ด้วย เช่น พิธีทำขวัญเดือน การโกนผมไฟของเด็กทารก พิธีโกนจุก พิธีสะเดาะเคราะห์ ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ซึ่งประเพณีบางอย่าง อยุธยาก็รับเอาคตินิยมทั้งของพุทธและพราหมณ์ผสมผสานกัน เช่น พิธีแต่งงาน การทำบุญวันเกิด เป็นต้น

(<http://www.slideshare.net/privacy> ณ . 16 ,มกราคม 2554)

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาและ โบราณสถานของอยุธยา

ก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา พื้นที่ประเทศไทยยังแบ่งออกเป็นเมืองใหญ่เมืองน้อย ซึ่งต่างก็มีอิสระในการปกครอง เช่น ทางภาคเหนือมีอาณาจักรล้านนาและอาณาจักรสุโขทัย ทางภาคใต้มีเมืองนครศรีธรรมราช ส่วนทางภาคอีสานและภาคกลางก็มีอิทธิพลเขมรแพร่หลายอยู่ก่อนโดยมีศูนย์กลาง สำคัญอยู่ที่เมืองลพบุรี เชื่อกันว่าบริเวณเมืองอยุธยาเคยเป็นที่ตั้งของ “เมือง อโยธยา” ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านของลพบุรีมาก่อน ชุมชน อโยธยาในขณะนั้นมีขนาดใหญ่ และมีฐานะทางเศรษฐกิจ ต่อมาพระเจ้าอู่ทอง ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นศูนย์กลางทางการเมืองการปกครอง ในระยะแรกนั้นพระเจ้าอู่ทอง ทรงประทับอยู่ที่ “เวียงเหล็ก” นอกเกาะเมืองด้านทิศใต้ ซึ่งเป็นพระราชวังเดิมที่พระองค์ได้อุทิศพื้นที่วังให้เป็นวัด พุทธ ไศศวรรย์ โดยย้ายมาประทับที่ “หนองโสน” ภายในเกาะเมือง ซึ่งเชื่อกันว่าเป็น “บึงพระราม”

อยุธยามีแหล่งโบราณสถานทั้งหมด ๓๕๙ แหล่ง สามารถแบ่งได้ ๗ กลุ่ม ดังนี้คือ

เขตที่ 1 อุทยานประวัติศาสตร์	ลักษณะเด่น ๆ
พระราชวังโบราณ 	แผนผังแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนคือ เขตพระราชฐานชั้นนอก เขตพระราชฐานชั้นกลาง และเขตพระราชฐานชั้นใน ประกอบด้วยพระที่นั่งต่างๆ
วัดพระศรีสรรเพชญ์ 	เป็นวัดสำหรับประกอบพระราชพิธี ต่าง โดยภายในพระวิหารหลวงจะประดิษฐาน "พระศรีสรรเพชญ์"
วัดมหาธาตุ 	เป็น วัดที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ โปรดฯให้สถาปนาขึ้น มีปราสาทประธานเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ
วัดราชบูรณะ 	เป็นวัดที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ โปรดฯให้สถาปนา ภายในวัดประกอบด้วยปราสาทประธานภายในกรุปราสาทมีภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาตอนต้น และเป็นที่บรรจุเครื่องราชูปโภคซึ่งทำด้วยทองคำ พระพิมพ์ และของมีค่าอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก
วัดพระราม 	สถาปนาขึ้นบริเวณที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ประกอบด้วยปราสาทประธานขนาดใหญ่ มีปราสาทขนาดเล็ก ๒ องค์ หนาอยู่ทางทิศเหนือ - ใต้

<p>วิหารพระมงคลบพิตร</p> 	<p>พระ มงคลบพิตรเป็นพระพุท ธรูปขนาดใหญ่ ปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์และลงรักปิดทองมีลักษณะศิลปะอู่ทองผสมกับศิลปะสุโขทัย ได้สร้างมณฑปครอบองค์พระสมัยพระเจ้าทรงธรรมและเปลี่ยนเป็นวิหารสมัยพระบรมโกศ</p>
--	--

ที่มา: <http://www.thaiwhic.go.th/images/ayudthaya/> ณ. 11มกราคม 2554

เขต ๒ พื้นที่เกาะเมือง นอกเขตอุทยานฯ	ลักษณะเด่นๆ
<p>พระราชวังจันทรถesm</p> 	<p>สร้างขึ้นราว พุทธศักราช ๒๑๒๐ เพื่อให้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในขณะที่พระองค์ยังเป็นพระยุพราชครองเมือง พิษณุโลก ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ทำการอนุรักษ์ปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จันทรถesm</p>
<p>วัดสุวรรณดาราราม</p> 	<p>เป็นวัดสำคัญประจำราชวงศ์จักรี เดิมให้ชื่อว่า “วัดทอง ชื่อใหม่คือ “วัดสุวรรณดาราราม ” ภายในวัดมีพระอุโบสถและพระวิหารตั้งอยู่คู่กัน ภายในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น</p>

ที่มา: <http://www.thaiwhic.go.th/images/ayudthaya/> ณ. 11มกราคม 2554

เขต ๓ พื้นที่นอกเกาะ เมืองด้านทิศตะวันออก	ลักษณะเด่น ๆ
<p>วัดพนัญเชิง</p> 	<p>พระเจ้าพนัญเชิง ซึ่งสร้างขึ้น ก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยา ๒๖ ปี เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย สูง ๑๙ เมตร พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามใหม่ว่า “พระพุทธรูปไตรรัตนนายก ” ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “หลวงพ่อดโต”</p>
<p>วัดใหญ่ชัยมงคล</p> 	<p>เป็นวัดที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 โปรดฯให้สร้างขึ้นที่บริเวณที่ปลงพระศพเจ้าแก้วเจ้าไทยเป็นที่จำพรรษาของสมเด็จพระสังฆราชฝ่ายขาว ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้กระทำยุทธหัตถีชนะพระมหาอุปราชา จึงโปรดให้สร้าง พระเจดีย์ไว้เป็นที่ระลึก ชื่อนานานามว่า “พระเจดีย์ชัยมงคล”</p>
<p>วัดมเหยงคณ์</p> 	<p>เป็นวัดที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ โปรดฯให้สร้างขึ้นภายในวัด ประกอบด้วยเจดีย์ประธานทรงระฆังบนฐานประทักษิณซึ่งประดับด้วยประติมากรรมรูปช้างรอบฐาน</p>

ที่มา <http://www.thaiwhic.go.th/images/ayudthaya/> ณ. 11มกราคม 2554

เขต4พื้นที่นอกเกาะ- ตะวันตก	ลักษณะเด่น ๆ
วัดไชยวัฒนาราม 	วัดที่สมเด็จพระเจ้าปราสาททองโปรดฯให้สร้างขึ้นในบริเวณ นิเวศสถานของพระราชฯ ชนนี้ ในปีพุทธศักราช ๒๑๗๓ เป็นอนุสรณ์ แสดงชัยชนะที่มีต่อเขมร จึงได้สร้างโดยจำลองแบบปราสาทนครวัด
วัดวรมหาธรรมสาราม 	เป็นวัดที่สมเด็จพระเจ้าเอกาทศรถสร้างขึ้น เพื่อบรรจุอัฐิของสมเด็จพระ นเรศวรมหาราชฯ เคยเป็นที่ตั้งค่าย รอบกรุงของพม่าทางด้านตะวันตก เรียกว่า “ค่ายวัดวรมหาธรรมสาราม ค่ายบ้านป้อม”

เขต5พื้นที่นอกเกาะ- ทิศเหนือ	ลักษณะเด่น ๆ
วัดภูเขาทอง 	สมเด็จพระรามณรงค์ โปรดฯให้สร้างวัดนี้ขึ้นเมื่อ พุทธศักราช ๑๙๓๐ ครั้นถึง พุทธศักราช ๒๑๑๒ พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองยกทัพเข้ามาตี กรุงศรีอยุธยาได้ จึงสร้างเจดีย์องค์ใหญ่ขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานถึงชัย ชนะ
วัดหน้าพระเมรุ 	ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พุทธศักราช ๒๐๔๗ พระราชทานนามว่า “วัดพระเมรุ ราชการาม” ๒ ต่อมาเรียกวันภายหลังว่า “วัดหน้าพระเมรุ” ภายใน วัดประกอบด้วยพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปทรงเครื่อง ใหญ่ ปางมารวิชัย มีพระนามว่า “พระพุทธรูปนิมิตร์วิจิตรมารโมลีศรีสรร เพชญ์บรมไตรโลกนาถ”

เขต 6 พื้นที่นอกเกาะ- ทศใต้	ลักษณะเด่น ๆ
<p>วัดพุทธไสยาจารย์</p> <p>หมู่บ้านโปรตุเกส</p> 	<p>ตั้งอยู่ริมแม่น้ำในบริเวณเวียงเหล็ก โบราณสถานสำคัญได้แก่ ปรางค์ ประธาน วิหารคด และตำหนักสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ที่ผนัง ภายในตำหนักมีภาพเขียนสีในสมัยอยุธยาเรื่องทศชาติ และเรื่อง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์</p> <p>ชาวโปรตุเกสได้เข้ามาติดต่อกับกรุงศรีอยุธยาและได้สร้างหมู่บ้านอยู่ บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ปัจจุบันบนพื้นที่บริเวณนั้นปรากฏ โบราณสถานจำนวน ๓ แห่ง คือ ซานเปาโล ซานโดมิงโก และซานเปโต ซึ่งเป็นโบสถ์คริสต์แห่งแรกที่สูงขึ้นในแผ่นดินไทย</p>

ที่มา: <http://www.thaiwhic.go.th/images/ayudthaya/> ณ. 11 มกราคม 2554

เขต ๗ พื้นที่นอกเหนือจากที่ระบุไว้แล้ว ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่นปราสาทนครหลวง
วัดใหม่ประชุมพลวัดชุมพลนิกายาราม เป็นต้น

2 ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก

การศึกษาศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกทั้งอุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย
- ศรีสัชนาลัย - กำแพงเพชร และอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษา
จากผู้ที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานต่างๆในพื้นที่มรดกโลก โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม
ย่อยเกี่ยวกับความพร้อมในการบริหารจัดการของผู้ที่รับผิดชอบ โดยการใช้ตัวชี้วัดระบบ 5 A มาเป็น
กรอบในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

- การดึงดูดใจของ แหล่งท่องเที่ยว (Attraction)
- การเข้าถึง (Accessibility)
- การอำนวยความสะดวก (Amenity)
- กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว (Activity)
- ที่พัก (Accommodation)

โดยแต่ละด้านคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาประเมินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของเมืองมรดกโลก จำนวน 4 แห่ง 2 เมืองมรดกโลก คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร รวมทั้งอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้พิจารณาองค์ประกอบที่สะท้อนถึงความพร้อมหรือศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการบริหาร โดย ชอนำเสนอรายละเอียด ดังนี้

2.1 ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการดึงดูดใจ (Attraction)

จากการศึกษาข้อมูลผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยาเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนั้น พบว่าการบริหารจัดการอุทยานทั้ง 4 แห่งมีความพร้อมหรือมีศักยภาพในการจัดการเพื่อให้เป็นแหล่งที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้อย่างดี ทั้งนี้เพราะการจัดการสามารถสะท้อนคุณลักษณะต่างๆของแหล่ง ทั้งด้านความสะอาดสอาด ด้านการมีทัศนียภาพที่ดี มีความร่มรื่นสวยงาม และสามารถอนุรักษ์รักษาของเดิมให้คงอยู่ รวมทั้งการบริหารจัดการที่สามารถสื่อสารเรื่องราวให้นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนได้ทราบเรื่องราว ประวัติความเป็นมาของแหล่งเป็นต้น

การบริหารจัดการที่คงรักษาความเป็นเมืองเก่า เป็นแหล่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมระดับโลก จนกระทั่ง UNESCO รับขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลกที่สะท้อนความมีศิลปะและ วัฒนธรรม และการมีอารยธรรมในอดีตที่มีคุณค่า มีความอลังการยิ่งใหญ่โดยผู้เกี่ยวข้องในการ

บริหารจัดการได้ทำหน้าที่ในการกำกับควบคุมดูแลให้แหล่งคงความเป็นของเดิม ที่สะท้อนความยิ่งใหญ่ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพูดว่า

"สุขุขทัยเนี่ยมันอลังการเขาทำได้ลั้งการจริง ๆ มากเลย ก่อสร้างอะไรใหญ่โตมาก...

มันอลังการ มันใหญ่โต"

การตั้งดูใจหรือการตั้งความสนใจอันเป็นผลจากความพร้อมในการจัดการของแหล่งมรดกโลกอุทยานสุขุขทัย ที่ทำให้เป็นแหล่งมรดกโลกคงความมีคุณค่าของการเป็นเมืองเก่าที่คงความดั้งเดิมเป็นมรดกแห่งความทรงจำทางวัฒนธรรม มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยิ่งใหญ่ ประทับใจในความงดงามของแหล่งสูงกว่าประเด็นอื่นๆ ดังแสดงการกระจุกตัวของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกล่าวถึงในตารางที่ 4.1 ทั้งนี้เพราะการบริหารจัดการมรดกประกอบหลายๆส่วนโดยเฉพาะเงื่อนไขการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกที่จะต้องปกป้องรักษาความเป็นมรดกกล้า ค่าตลอดไปด้วยการได้รับความช่วยเหลือด้านงบประมาณ วิชาการหรือองค์ความรู้ต่างๆจาก UNESCO ทำให้เป็นแหล่งโบราณสถานที่สำคัญ มีความขลัง ความเชื่อศรัทธา เป็นที่เคารพบูชาของประชาชนโดยทั่วไป นอกจากนั้นศักยภาพการบริหารจัดการของอุทยานประวัติศาสตร์สุขุขทัยยังสามารถในกา รักษาคุณค่าที่มีความโดดเด่น เป็นผลงานชิ้นเอกที่มีศิลปะและสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ถือได้ว่าเป็นอาณาจักรที่มีภูมิทัศน์สวยงาม มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ดังการกระจุกตัวของข้อมูลในตารางที่ 4.1

เช่นเดียวกันศักยภาพในการบริหารจัดการเพื่อตั้งดูใจนักท่องเที่ยวใน อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ที่ทำให้แหล่งคงความมีคุณลักษณะของการเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม และเป็นโบราณสถานสำคัญๆที่ทรงความมีคุณค่า ของแท้ และมีความดั้งเดิมให้คงอยู่ มีศักยภาพในการจัดการที่สามารถสะท้อนวิถีชีวิตที่มีการใช้ศิลาแลงซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น มาใช้ในการก่อสร้างอาคาร ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.3 แสดงศักยภาพด้านการดึงดูดใจแหล่งของอุทยานสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย

ประเด็นการ แสดง ศักยภาพ	อุทยานฯ สุโขทัย		อุทยานฯ ศรีสัชนาลัย	
	ผลการจัดการ	d	ผลการจัดการ	d
การดึงดูดใจ (Attraction)	มรดกโลก-ไทย/มรดกแห่งความทรงจำ- ทางวัฒนธรรม/มรดกทางประวัติศาสตร์/ ความยิ่งใหญ่ทางประวัติศาสตร์	12	ขึ้นทะเบียนมรดกโลก/มรดกทาง วัฒนธรรม/	7
	คุณค่าโดดเด่น/ ตัวแทนผลงานชิ้นเอก/ เอกลักษณ์เฉพาะที่/อาณาจักรแรกของ ชาติ	7	ความเป็นชนบท/พื้นที่พิเศษ- พื้นที่มี ศักยภาพสูง	5
	เป็นแหล่งเรียนรู้	3	เป็นแหล่งเรียนรู้	3
	ศิลปกรรม-สถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่า	7	สะท้อนความรุ่งเรืองในอดีต/แหล่งอารยะฯ	2
รวม	ภูมิทัศน์สวยงามและเป็นองค์ความรู้ ด้านวิเศษ	7	คงความเป็นของแท้/ของเดิม/มีคุณค่าทาง วัฒนธรรม	7
	สัญลักษณ์แห่งความสุข	1	เครื่องปั้นดินเผา-สังคย	2
	แสดงถึงประวัติที่ยาวนาน	3	น่าสนใจทางประวัติศาสตร์	
	โบราณสถานสะท้อนความขลัง/มี โบราณจำนวนมาก/เมืองโบราณสำคัญ	10	วัดสำคัญ/ศาสนสถาน โบราณสถาน สำคัญ	8
	สร้างจากศิลาแลง	1	เห็นร่องรอยวิถีชีวิตคน/วัสดุศิลาแลง/แหล่ง ศิลาแลง	6
รวม		52		40

นอกจากนั้นการที่อุทยานประวัติศาสตร์ตั้งอยู่นอกเมืองหรืออยู่ในเมือง ก็มีส่วนต่อการจัดการรักษาความเป็นตัวของตัวเอง ความมีคุณค่าด้านความเป็น “ชนบท” ทำให้บรรยากาศของอุทยานหรือมรดกโลกมีบรรยากาศที่น่าสนใจ และง่ายต่อการจัดการที่ก่อให้เกิดศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยซึ่งเป็นมรดกโลกที่อยู่ในยุคเดียวกันกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยนั้น มีการจัดการบูรณะน้อยมากทำให้เสน่ห์คือความเป็นดั้งเดิม (authenticity) ซึ่งทำให้มีศักยภาพความเป็นของแท้ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวดังที่ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญได้กล่าวไว้ว่า

“ศรีสัชนาลัยอยู่นอกเมืองมาก็เป็นสิ่งที่ดีมีความเป็นของเดิม ของแท้ ที่นี้ยังมีของสวยงามให้ดู ศรีสัชนาลัยมีความเป็นของแท้สูงพอกๆกับกำแพงเพชร การบริหาร จัดการดูแลก็ทำได้ง่าย เป็นเมืองปิด ไม่เหมือนอยุธยา...”

“จุดแข็งของที่นี่คือถ้ำมอญหนึ่งโบราณสถานมันสมบูรณ์ เป็นของแท้จริงๆ เกินกว่า 80%...จุดแข็งที่นี่คือความเป็นชนบท”

นอกจากนี้ศรีสัชนาลัยถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศิลปสถาปัตยกรรมซึ่งใช้ศิลปะในการตกแต่งโบราณวัตถุต่างที่สำคัญทั้งเสาศาครและกำแพงเมืองและพบว่าชาวเมืองศรีสัชนาลัยเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ มีความสามารถ ในการขุดตักศิลปะธรรมชาติและมาใช้เป็นวัสดุในการก่อสร้าง รวมทั้งมีลายปูนปั้นที่ประดับอยู่ตามโบราณสถาน โบราณวัตถุต่างๆที่มีความสวยงาม ประณีต มีศิลปกรรมที่เป็นแบบแผนของคนไทย และการจัดระเบียบสังคมที่ดี ถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทั้งทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมระดับโลก

สำหรับศักยภาพการบริหารจัดการของอุทยานกำแพงเพชรเพื่อเป็นแหล่งที่ดึงดูดใจนั้นพบว่าไม่ได้แตกต่างไปจากอุทยานสุโขทัยและศรีสัชนาลัยที่สามารถคงความเป็นแหล่งที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม โบราณสถานสำคัญๆ และคงความสมบูรณ์ของกำแพงเมือง การใช้วัสดุของท้องถิ่นคือ ศิลปะ เป็นแหล่งที่สามารถบริหารจัดการแหล่งให้คงความสมบูรณ์ของป่าที่ร่มรื่น สมบูรณ์ ดังข้อมูลในตารางที่ 4.2 และดังที่ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญได้พูดถึงอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเอาไว้ว่า

“สุขุขทัยเขาทำได้ลั้งการจริงๆ เขามึงบประมาณในการจัดการ มีความพร้อม ปรับปรุง
มากมาย ของเรา ทำไม่ได้แบบเขา แต่ของเราอากาศดี เป็นป่า ใครมาเที่ยวเย็นสบาย
อากาศดี มีความเป็นของดั้งเดิม เป็นแหล่งเรียนรู้ได้...”

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยศ-ริสัชชาลัยกำแ พงเพชร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการขึ้นทะ
เบียนเป็นแหล่งมรดกโลกกลุ่มเดียวกันที่ผ่านเกณฑ์การพิจารณาในประเด็นที่มีซากโบราณวัตถุที่แสดง
ถึงความเป็นเอกลักษณ์ ที่มีความเป็นเลิศในด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม แสดงให้เห็นภูมิ ปัญญาใน
การสร้างสรรค์ของคนไทย รวมทั้งประเด็นที่เป็นประจักษ์พยานถึงความรุ่งเรืองของ อารยธรรม
ในอดีต มีความชัดเจนจากร่องรอยอารยธ ธรรมในดินแดนที่มีแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน ไหลผ่านเป็น
เส้นทางการค้า เส้นทางคมนาคม และเป็นแหล่งที่สะท้อนความเจริญองงามสูงสุดยุคหนึ่ง มีหลักฐาน
ที่แสดงถึงการดำเนินงานด้านอุตสาหกรรมในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ การล่าสัตว์
เช่นอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา สังคโลก มีงานสถาปัตยกรรม ปติมากรรม จากหลักฐานของการ
ก่อสร้างอาคารที่ชั่วสุดจากศิลาแลงในการทำเสา รวมทั้งความงดงามขององค์พระพุทธรูปในสมัยนั้น
ดังที่ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญกล่าว

“พระพุทธรูปสมัยสุโขทัย พระพักตร์จะมีรูปลักษณะที่ยิ้ม รูปหน้าเรียว นอกจากสะท้อนให้รู้
ว่าคนสุโขทัยมีรูปลักษณะที่สวยงาม แล้ว ยังสะท้อนถึงความสงบสุขและร่มเย็นของยุคนั้น
ด้วย---”

ด้วยเหตุนี้การบริหารจัดการจะต้องมีศักยภาพในการอนุรักษ์ ปกป้อง รักษาคุณลักษณะของ
การขึ้นทะเบียนมรดกโลกตามที่กล่าวมาด้วยความเข้มแข็งมั่นคง

ตารางที่ 4.4 แสดงศักยภาพการจัดการเพื่อการดึงดูดใจของอุทยานฯพระนครศรีอยุธยาและ
กำแพงเพชร

ประเด็นการ แสดง ศักยภาพ	อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา		อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร	
	ผลการจัดการ	D	ผลการจัดการ	d
การดึงดูดใจ (Attraction)	ความเป็นมรดกโลก/กายภาพทาง ประวัติศาสตร์ / อารยธรรม	21	แหล่งทางวัฒนธรรม/แหล่ง ประวัติศาสตร์/ ,มรดกโลก	4
	เห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์/มีคุณค่า ทางใจ/แสดงความเป็นเมืองเก่า	23	เมืองศาสนาเก่า/ โบราณสถานมาก/ วัดสำคัญ	13
	เป็นแหล่งเรียนรู้	8	ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	7
	เป็นแหล่งที่รู้สึกภูมิใจ/ภูมิใจในความ ยิ่งใหญ่ในอดีต/ รักประเทศ/รักบรรพบุรุษ	7	กำแพงเมืองสมบูรณ / เมืองหน้า ด่าน/ เสาศิลาแลงสมบูรณ/ แหล่ง สมบูรณไม่ต่อเติม	11
	วัดที่ศกสิทธิ์/ เมืองศาสนา/ความขลัง	16	สงบ-ปลอดภัย	1
	วัดสวยงาม/ศิลปะสวยงาม/โบราณสถาน	14	รัชกาลที่5 ประพาส	1
	บรรยากาศแบบไทยโบราณ	3	แหล่งที่พร้อมเรียนรู้	2
	ภูมิปัญญา	4	ร่มรื่น-อนุรักษ์พรรณไม้- กวาง	5
รวม		96		45

เช่นเดียวกันอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งเพื่อ
การดึงดูดใจนั้น พบว่าเมื่อพิจารณาการกระจุกของข้อมูลเกี่ยวกับมุมมองของผู้เกี่ยวข้อง ช้อง จะเห็นว่า

เป็นการจัดการที่คงความเป็นคุณลักษณะของการเป็นมรดกโลกที่เข้มแข็ง ซึ่งจะเห็นว่าการรักษาคุณค่าของความเป็นอารยธรรมและความเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีความยิ่งใหญ่ให้ความรู้สึกของการมีคุณค่าทางใจ เป็นโบราณสถานที่มีความศักดิ์สิทธิ์ มีความเชื่อ ศรัทธาและมีความขลังอยู่ในตัว ดังที่ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญกล่าวไว้ว่า

“คนมาเที่ยวอยุธยา ส่วนใหญ่มาเพราะต้องการไหว้พระ เห็นความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่ของแหล่งความที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน เพราะบรรพบุรุษคอย ปกป้องรักษาดูแล ”

ซึ่งหากพิจารณาการกระจุกของข้อมูลในตารางที่ 4.2 จะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องกล่าวถึงพอกๆกับศักยภาพอันเกิดจากตัวแหล่งในประเด็นที่มีคุณลักษณะของการเป็นสถานที่ที่มีประวัติมายาวนาน จะต้องมีการจัดการความมีคุณลักษณะในประเด็นเหล่านี้เอาไว้ให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากนั้นถือเป็นการบริหารจัดการที่มีศักยภาพในการทำให้ผู้พบเห็นมีความภูมิใจในความยิ่งใหญ่ในอดีตซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกภูมิใจต่อบรรพบุรุษ มีความรักชาติ รัก บรรพบุรุษ และคงไว้แห่งการเป็นแหล่งในการเรียนรู้ให้กับอนุชนรุ่นหลัง และเมื่อพิจารณาตัวเลข แสดงการกระจุกตัวของข้อมูลจะเห็นได้ว่าอุทยานประวัติศาสตร์มีผู้ที่กล่าวถึงที่สะท้อนความเข้มแข็งมากกว่าแหล่งอื่นๆ เพราะโบราณสถานในอยุธยามีจำนวนมากและสะท้อนความเป็นมาที่สะท้อนความผูกพันของกษัตริย์กับสถานที่ในจุดต่างๆอันนำมาซึ่งความรู้สึกถึงความผูกพันเป็นที่สักระของผู้นคน

การได้รับขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจาก UNESCO ถือเหมือนตราสินค้า (Brand Name) ที่ได้รับการยอมรับถึงความมีคุณค่า มีอัตลักษณ์โดดเด่น เป็นเกียรติภูมิ ศักดิ์ศรีและความภูมิใจของประชาชนทั้งประเทศ เป็นสิ่งดูดีใจ (Attraction) นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งที่เป็นพื้นที่มรดกโลกมากยิ่งขึ้น

2.3 ศักยภาพการจัดการเพื่อการอำนวยความสะดวก (Amenity)

การอำนวยความสะดวกถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะต้องใช้ระบบการบริหารจัดการเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ซึ่งจากการศึกษาพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร

พบว่ามียุทธศาสตร์ในการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในแหล่งสำหรับ
สุขุขัยศึกษภาพการจัดการด้านที่พัก-มากที่สุด อันดับรองลงมาได้แก่การกระจุกตัวของข้อมูลเกี่ยวกับการ
การบริการของศูนย์บริการข้อมูล การอำนวยความสะดวกในด้านความสะดวกของพื้นที่โดยรวม
ตลอดจนการให้บริการห้องน้ำซึ่งการกระจุกตัวของข้อมูลแสดงความหนาแน่นพอๆกัน-ดังแสดงในตาราง
ที่ 4.3

ส่วนแหล่งมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยศึกษภาพในการบริหารจัดการเพื่อ
อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวนั้นพบว่าการจัดการด้านที่พักยังมีจุดอ่อนขาดศึกษาจะต้องมี
การปรับปรุงพัฒนา ตรงกันข้ามศึกษาที่ผู้ให้ข้อมูลมองว่าการบริหารจัดการในแหล่งมรดกโลกศรีสั
นาลัยมีความพร้อมในระดับหนึ่ง ได้แก่การอำนวยความสะดวกในเรื่องของการจัดการเกี่ยวกับของที่ระลึก
โดยเฉพาะเกี่ยวกับเครื่องทองโบราณ นอกจากนี้การจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกในการบริการ
ห้องน้ำ การจำกัดขยะ และการให้บริการที่มีความสะอาดร่มรื่น ดังแสดงข้อมูลในตารางที่ 4.3

เช่นเดียวกันศึกษภาพในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกกำแพงเพชรเพื่ออำนวยความสะดวก
ให้กับนักท่องเที่ยวพบว่าการจัดการเกี่ยวกับการให้บริการเกี่ยวกับศูนย์ในการบริการ และหอ
ประชุม มีความพร้อมสูงกว่าประเด็นอื่นๆ โดยเฉพาะการบริหารจัดการเพื่ออำนวยความสะดวก
เกี่ยวกับ ร้านอาหารซึ่งผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“เกิดเมื่อกำแพงการบริการเกี่ยวร้านอาหารที่ทำให้นักท่องเที่ยวความประทับใจ หายาก
จริงๆมีเบะหมี่ ก๋วยเตี๋ยวถ้าดีหน่อยก็เป็นร้านอาหารริมบึง ไม่ค่อยมีอะไรทาน---”

การบริหารจัดการของแหล่งมรดกโลก ณ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร จาก
การศึกษาพบว่าการจัดการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับป้ายสื่อความหมาย การบอกเส้นทางและการ
บอกตำแหน่งสถานที่ซึ่งเป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญมีจำนวนไม่เพียงพอและขาดความชัดเจน ซึ่งในการ
ดำเนินงานอาจมีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานทั้งกรมทางหลวง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
เป็นต้น แต่เป็นสิ่งที่มิพบทบทต่อศึกษภาพการจัดการแหล่งเพื่อการท่องเที่ยวที่สำคัญดังที่ผู้ให้
ข้อมูลคนสำคัญได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“พี่ไม่เคยมาที่นี่ แต่หลายคนบอกว่าที่นี่มีโบราณสถานที่น่าสนใจมาก มีต้นไม้ร่มรื่น
จริงๆตั้งใจไปจังหวัดตาก แต่แวะมา ที่พักที่นี่ถูกมากนะ แต่มาแล้วไปไหนไม่ค่อยถูก ไม่
สะดวก ป้ายบอกทางน่าจะบอกให้ชัด ข้อมูลเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เด็กที่ให้ข้อมูลต้อง
ชัดเจน เขาเชี่ยวชาญพันธุ์กล้วยมากกว่าโบราณสถาน ราชภัฏกำแพงเพชรน่าจะเข้ามา
ช่วยในส่วนนี้ --- “

ข้อมูลดังกล่าวเป็นสิ่งที่บ่งบอกให้ถึงการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและบุคคลากร
ที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนยังขาดความพร้อมในการเป็นผู้ให้บริการที่ดี เพราะยังขาดข้อมูลที่
นักท่องเที่ยวต้องการหรือมีความคาดหวัง นอกจากนี้ระบบการสื่อสารเกี่ยวกับเส้นทางและเรื่องราว
ความเป็นมาของแหล่งโบราณสถานยังมีจุดอ่อนขาดการจัดการทั้งนี้จะเห็นว่ามีมอดคัลลิ่งกับ
ข้อมูลที่ได้จากผู้เกี่ยวข้องหลายๆฝ่ายที่มองว่าป้ายสื่อความหมายเรื่องราวยังมีการบริหารจัดการที่มี
ศักยภาพอยู่ในระดับ บที่ขาดความพร้อมเมื่อเทียบการจัดการเพื่อการอำนวยความสะดวกในเรื่องอื่นๆ
เช่นเดียวกับเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยนอกจากการบริหารจัดการเรื่องการสื่อสารด้วย
ป้ายที่ยังมีศักยภาพอยู่ในระดับที่ต่ำเช่นกันประกอบกับการบริหารจัดการเพื่อการอำนวยความสะดวก
เกี่ยวกับที่พัก พบว่าการบริหารจัดการยังไม่ประสบความสำเร็จเป็นที่พอใจ เนื่องจากปริมาณผู้ที่เข้าไป
ท่องเที่ยวในอุทยานศรีสัชนาลัยแต่กลับมาพักที่จังหวัดสุโขทัย ทั้งนี้การจัดการเกี่ยวกับคุณภาพน้ำ และ
ความสะดวกของห้องน้ำสำหรับอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวยังเป็น การบริหารจัดการที่
ศักยภาพยังไม่พร้อมดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า

“ลูกค้าที่มาท่องเที่ยวที่นี่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง เป็นผู้ที่มีความรู้ มีการศึกษา ความ
สะดวกเป็นเรื่องใหญ่ ได้ยินมาว่าการบริการที่พักความสะดวกยังไม่ไ้ระดับ ลูกค้ามาแล้ว
จึงกลับไปพักในจังหวัดสุโขทัยทั้งนี้---”

นอกจากนั้นผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญอีกท่านได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกในเรือน้ำเอาไว้ว่า

“เวลาเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามามากๆ การจัดการเพื่อการรองรับในเรื่องของห้องน้ำมีปัญหาค่อนข้างมาก เพราะปริมาณน้ำไม่เพียงพอ การไหลเวียนไม่ทันทำให้ส่งกลิ่นไม่สะอาด เกิดความรู้สึกไม่ดีกับลูกค้า—”

ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกเป็นสิ่งที่ทางพื้นที่อุทยานในเขตศรีสัชชนาลัยต้องประสานงานผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพส่งผลต่อ ภาพรวมของพื้นที่สำหรับศักยภาพการจัด การเพื่ออำนวยความสะดวกในด้านความปลอดภัยนั้น แหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกสุโขทัย - ศรีสัชชนาลัยและกำแพงเพชร ได้มีการจัดการเวรยามในการสอดส่องดูแล กำหนดระยะเวลาในการเปิดและปิดอุทยานเพื่อสะดวกในการกำกับดูแลความปลอดภัย โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมองว่าทางพื้นที่มีความพร้อมในการจัดการอยู่ในระดับหนึ่งซึ่งทุกฝ่ายให้ความสำคัญมากเพราะถือว่าอุทยานประวัติศาสตร์เหมือนสัญลักษณ์ของพุทธ ศาสนา ความเมตตา และคุณธรรม นักท่องเที่ยวเข้ามาไม่ยากให้เกิดภาพลบกลับไป ซึ่งถือเป็นการทำลายภาพพจน์และการตลาด จึงมีความตั้งใจในการบริหารจัดการที่ให้ทุกอย่างออกมาดี

นอกจากนี้ศักยภาพการจัดการอำนวยความสะดวกในด้านการเป็นมัคคุเทศก์ในพื้นที่ โดยเฉพาะอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรยังขาดความพร้อมในการจัดการ และการ กระตุ้นให้เยาวชนเกิดความภูมิใจและมีการเรียนรู้ ศึกษาข้อมูลในพื้นที่อย่างจริงจังในการเป็นผู้นำ เที่ยว โดยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นควรมีการรณรงค์อย่างจริงจังและกำหนดให้ลงภาคสนามเพื่อเกิด ความภูมิใจ อาจมีโครงการแลกเปลี่ยนกับพื้นที่อื่นๆเพื่อให้ เยาวชนไทยได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวยังมีประเด็นอื่นๆ ดังแสดง ข้อมูลในตารางที่ 4.3 และตารางที่ 4.4 แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการบริหารจัดการของแหล่งในด้านนี้เป็นสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องพูดถึงในระดับที่ต่ำ

ตารางที่ 4.5 แสดง ศักยภาพการจัดการเพื่อการอำนวยความสะดวกของอุทยานฯสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร

ประเด็นการ แสดง ศักยภาพ	อุทยานฯ สุโขทัย		อุทยานฯ ศรีสัชชนาลัย	
	ผลการจัดการ	d	ผลการจัดการ	D
การอำนวยความสะดวก (Amenity)	มีร้านค้าของที่ระลึก/ผลิตภัณฑ์ ท้องถิ่น	3	เครื่องทอง เครื่องเงิน / ทอง โบราณ	6
	พื้นที่ดูสะอาด-คงความเป็น ของเดิม	4	สะอาด ร่มรื่น	4
	ป้อมยาม / การดูแลความ ปลอดภัย	2	อำนวยความสะดวก	3
	ห้องน้ำ	4	ห้องน้ำ	4
	จัดศูนย์บริการนักท่องเที่ยว-ศูนย์ ในการติดต่อ	4	แสงสว่าง	3
	กล้องวงจรปิด/ศูนย์บริการข้อมูล/ โรงละครกลางแจ้ง	3	ศูนย์บริการข้อมูล/เจ้าหน้าที่	2
	ที่พักมีความพร้อม	10	ที่พักต้องปรับปรุงเรื่องน้ำ สะอาด/ห้องน้ำ	-3
	การให้บริการเก็บค่าบริการ/ การ ยกเว้นค่าธรรมเนียม	4	ป้ายบอกทาง	3
	ป้ายบอกทาง	4	การบริการกำจัดขยะ/ความ สะอาด	5
	บริการจักรยาน	2		
รวม		40		3(-3)

สำหรับการบริหารจัดการในพื้นที่มรดกโลกพระนครศรีอยุธยาเพื่อการอำนวยความสะดวกในด้านต่างที่ให้บริการกับลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวในมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องในรูปแบบต่างๆพบว่าการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกในเรื่องอาหารที่มีความพร้อมหรือศักยภาพในการจัดการมากกว่าด้านอื่นๆโดยทั้งนี้มีความหนาแน่นของข้อมูลหรือการกระจุกตัวของข้อมูลด้วยค่า 18 เสียงจากความเห็นเชิงบวก 42 เสียงรองลงมาได้แก่ศักยภาพในการจัดการเพื่อการอำนวยความสะดวกในเรื่องการจำหน่ายตั๋วและการบริการข้อมูลจำนวน 8 เสียง ดังแสดงในตารางที่ 4.4

ผู้เกี่ยวข้องในแหล่งมรดกโลกอยุธยามองว่าศักยภาพการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกอยุธยาได้มองประเด็นต่างๆเพื่อการอำนวยความสะดวกที่จะตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทั้งในด้านที่พัก การบริการห้องน้ำ การจัดสวนหย่อมและสภาพแวดล้อมให้กับโบราณสถานมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น มีการจัดการเกี่ยวกับการสื่อสารด้วยป้ายเครื่องหมาย ป้ายแสดงจุดเข้าชม ป้ายบอกเส้นทาง และป้ายสื่อความหมายซึ่งในบางประเด็นศักยภาพการบริหารจัดการอาจอยู่ในระดับต่ำสมควรในการปรับการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องความปลอดภัย และป้ายสื่อความหมายเรื่องราวของโบราณสถานรวมทั้งป้ายบอกเส้นทางเพื่อการเข้าถึงแหล่งในการเข้าชมต้องมีความชัดเจนเพราะอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยามีลักษณะเปิด ดังนั้นการบริหารจัดการที่ขาดระบบการติดต่อสื่อสารและประสานงาน ตลอดจนแผนนโยบายของรัฐที่เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาดำเนินการในเรื่องของการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในจังหวัดซึ่งเป็นพื้นที่มรดกโลก เป็นเหตุทำให้การบริหารจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกในเรื่องของความปลอดภัย การสื่อสารให้กับนักท่องเที่ยวยุ่งยากมากขึ้น ในขณะเดียวกันการอนุรักษ์ปกป้องรักษาความปลอดภัยของแหล่งโบราณสถานให้คงสภาพเดิมก็มีความจำเป็นในการเข้มงวดระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ไปด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่ทุกหน่วยงานเป็นห่วง เพราะรอบนอกพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม จำนวนผู้คนเข้ามาในพื้นที่มาจากแหล่งที่หลากหลาย และมีจำนวนหลายระดับ หลากหลายอาชีพ วิถีชีวิตคนดั้งเดิมในท้องถิ่นได้เปลี่ยนไป คนอยุธยามีวิถีชีวิตเป็น คนเมืองคล้ายคนในกรุงเทพฯ บรรยากาศในตัวเมืองอยุธยา โดยเฉพาะในวันเสาร์ และวันอาทิตย์รถติดมาก ชาวบ้านดั้งเดิมจะออกไปไหนก็ลำบาก ทำให้คนใน

พื้นที่ดั้งเดิมที่ไม่ได้ประกอบอาชีพการท่องเที่ยว รู้สึกไม่ชอบเพราะทำให้วิถีชีวิตของเขาเปลี่ยนไป ความปลอดภัยมีน้อยลง อยุธยาเปลี่ยนแปลงเร็ว คนเพิ่มมากขึ้น รายได้มากขึ้น มีธุรกิจเกิดขึ้นมากมาย การขยายตัวของเมืองสูง ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“ ผมเป็นคนในพื้นที่ที่ไม่ชอบให้เป็นเมืองมรดกโลก เพราะความปลอดภัยน้อยมาก อยุธยาติดอันดับ 5 ของประเทศ มาจากการเป็นมรดกโลก หรือมาจากให้โรงงานมาตั้งแถวนี้ไม่แน่ใจ”

“ปฏิเสธไม่ได้ว่าอยุธยามีปัญหาเรื่องของสังคม เกิดปัญหาความปลอดภัยตามมา ติดอันดับ 5 ของประเทศ นโยบายที่ผิดมาจากภาครัฐ มรดกโลกกับโรงงานอยู่ด้วยกัน นิคมอุตสาหกรรมมีระยะไม่เกิน 1 กิโลเมตร”

นอกจากนี้การบริหารจัดการ เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านกรให้บริการภายในแหล่งให้มีสุนทรียภาพโดยการจัดการให้พื้นที่ที่มีความสะอาดด้วยการกำจัดขยะ กำจัดของเสียต่างๆ มีการบริหารจัดการที่ผู้เกี่ยวข้อง จำนวนไม่น้อยมองว่าศักยภาพในการจัดการของอยุธยายังขาดประสิทธิภาพ ถนนหนทางและสภาพแวดล้อมโดยรวม รอบๆบึงพระราม และบริเวณในอุทยานประวัติศาสตร์ดังเช่นการกระจุกตัวของข้อมูลที่แสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.6 แสดง ศักยภาพการจัดการเพื่อการอำนวยความสะดวกของอุทยานฯอยุธยา

ประเด็นการ แสดงศักยภาพ	อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา		อุทยานฯ กำแพงเพชร	
	ผลการจัดการ	d	ผลการจัดการ	d
	ที่ทำการ/การจำหน่ายบัตร/ศูนย์การบริการ	8	ที่ทำการ/ศูนย์ข้อมูล/หอประชุม	6
	ร้านค้า/ร้านอาหาร	12	ร้านขายของฝากขาดความพร้อม	-3
	ที่พักนักท่องเที่ยว/ ห้องน้ำสาธารณะ	5	การบริการถังขยะ	-1

ประเด็นการ แสดงศักยภาพ	อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา		อุทยานฯ กำแพงเพชร	
	ผลการจัดการ	d	ผลการจัดการ	d
การอำนวยความสะดวก (Amenity)	บ้านพักพนักงาน		อนุรักษพื้นที่ไม้ใหญ่-ร่มรื่น	6
	ซุ้มเข้า/สวนหย่อม/กระถาง/ การปลูกต้นไม้	1	การตัดหญ้า	2
	ป้ายเครื่องหมาย	4	มีการบริการยามทางเข้าออก/ มีความปลอดภัย	4
	การกำจัดของเสีย/ กำจัดขยะมูลฝอยต้อง ปรับปรุง	-6	ป้ายบอกทาง	-2
	ระบบแสง/ระบบน้ำ	1	ป้ายสื่อความหมาย	-3
	ปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย/อุบัติเหตุ/	3		
	ป้ายต้อนรับ	2		
	ป้ายแสดงที่ตั้งของแหล่ง	5		
	ป้ายแสดงจุดนำชม	4		
	ป้ายชี้ทางภายในป้ายสื่อความหมาย/ป้าย เตือนอันตราย	-6		
	รวม		45 (-12)	18 (-9)

2.3 ศักยภาพการจัดการเพื่อการเข้าถึงแหล่ง (Acessibility)

ศักยภาพการจัดการเพื่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลกพบว่า ผลจากการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ทำให้การพัฒนาจัดการถึงความสามารถเข้าถึงแหล่งที่มีประสิทธิภาพตามไปด้วย จากการศึกษาพบว่าพื้นที่แหล่งมรดกโลกทั้งอุท ยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร มีเส้นทาง และยานพาหนะที่เข้าถึงแหล่งต่าง ๆ กล่าวคือการจัดการเกี่ยวกับยานพาหนะเพื่อเข้าถึงแหล่งมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย- ศรีสัชนาลัยพบว่าอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยมีความพร้อมในการจัดการ รถมอเตอร์ไซด์มากกว่าอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรทั้งนี้ เส้นทางและยานพาหนะเข้าถึงอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรมีเพียงรถโดยสารประจำทางและรถยนต์ส่วนบุคคลเท่านั้นในขณะที่การเข้าถึงแหล่งอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย- ศรีสัชนาลัยมีทั้งรถโดยสารประจำทาง รถยนต์ รถไฟ และเครื่องบิน ดังแสดงในตารางที่ 4.5-และ 4.6

ตารางที่ 4.7 แสดงประเภทยานพาหนะและเส้นทางในการเข้าถึงแหล่งอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

รถยนต์	จากกรุงเทพฯ ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 32 ผ่านจังหวัดอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี นครสวรรค์ เข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 1 ถึงจังหวัดกำแพงเพชร รวมระยะทาง 358 กม. ใช้เวลาเดินทางประมาณ 5 ชั่วโมง
รถโดยสารประจำทาง	บริษัทขนส่ง จำกัด เปิดบริการเดินรถกรุงเทพฯ - กำแพงเพชร ทุกวัน รายละเอียดติดต่อสอบถามได้ที่สถานีขนส่งสายเหนือ ถนนกำแพงเพชร โทร. 537-8055-6

**ตารางที่ 4.8 แสดงประเภทยานพาหนะและเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่
มรดกโลกสุโขทัย ศรีสัชนาลัย**

ทางรถยนต์	จากกรุงเทพฯ สามารถเดินทางได้ 2 ทางคือ 1. ตามทางหลวงหมายเลข 1 ผ่านนครสวรรค์ กำแพงเพชร เข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 101 ผ่านอำเภอพรานกระต่าย อำเภอศรีมาศ ระยะทางประมาณ 440 กิโลเมตร 2. ตามทางหลวงหมายเลข 1 ประมาณ กม. ที่ 50 เข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 32 ผ่าน อุทยานม่งสูนครสวรรค์ แล้วเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 117 ตรงเข้าพิษณุโลก ก่อนจะเปลี่ยนไปใช้ทางหลวงหมายเลข 12 เข้าสู่สุโขทัย รวมระยะทาง 427 กิโลเมตร
ทางรถโดยสารประจำทาง	มีรถโดยสารทั้งแบบธรรมดาและปรับอากาศ ออกจากสถานีขนส่งสายเหนือ ถนนกำแพงเพชร 2 ทุกวันจากกรุงเทพฯ-สุโขทัย ใช้เวลาเดินทางประมาณ 7 ชั่วโมง ติดต่อรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ บริษัท ขนส่ง จำกัด (บขส.) โทร. 936-3660, 936-3666 นอกจากนี้ยังมีบริษัทเดินรถเอกชนวิ่งบริการได้แก่บริษัท วินทัวร์ โทร .611-039 และบริษัท พิษณุโลกยานยนต์ โทร .258-941, 258-647
ทางรถไฟ	มีรถด่วนและรถเร็วสายเหนือออกจากสถานีหัวลำโพง ไปลงที่พิษณุโลกทุกวัน จากนั้นจึงเดินทางต่อโดยรถประจำทางไปสุโขทัย อีก 59 กิโลเมตร โดยติดต่อรายละเอียดที่หน่วยบริการเดินทาง โทร. 223-7010, 223-7020
ทางเครื่องบิน	การบินไทยมีเที่ยวบินจากกรุงเทพฯ ไปลงที่พิษณุโลกทุกวันวันละ 4-5 เที่ยวบิน จากนั้นจึงเดินทางต่อโดยรถยนต์ไปสุโขทัย สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม โทร.280-0060, 628-2000 พิษณุโลก(055)258-029, 258-020

	บริษัท บางกอกแอร์เวย์ มีเครื่องบินจากกรุงเทพฯ-สุโขทัย ออกวันละ 1 เที่ยว สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม โทร. 229-3456-63 พิษณุโลก (055) 612448
--	--

นอกจากนั้นการจัดการเพื่อให้เกิดความพร้อมในการเข้าถึงแหล่งอย่างมีประสิทธิภาพ ความพร้อมเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือองค์ประกอบอื่นๆไม่ว่าการจัดการเกี่ยวกับเส้นทางภายในที่มีความสะดวกสบาย ปลอดภัย รวมทั้งสภาพการเดินทางที่มีความเป็นสากล สถานที่จอดรถ เป็นสิ่งที่คุณยานประวัติศาสตร์สุโขทัย- ศรีสัชนาลัยมีระบบการจัดการที่มีความพร้อมสูงกว่ากำแพงเพชร แต่สิ่งที่พื้นที่มรดกโลกทั้งอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย- ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร ยังขาดความพร้อมในการจัดการคือเรื่องของการจัดการศึกษาแบบแผนการเดินทางของนักท่องเที่ยวดังข้อมูลในตารางที่- 4.7 และ ตารางที่ 4.8

สำหรับการเข้าถึงแหล่งอีกประการคือการบริการสารสนเทศทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นงานการตลาดที่สำคัญในการให้สารสนเทศแก่นักท่องเที่ยวก่อนและหลังจากที่เข้ามาถึงแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ซึ่งเนื้อหาเกี่ยวกับประเภทของสารสนเทศที่พึงมีประกอบด้วย สภาพภูมิศาสตร์โดยทั่วไป ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ (รวมทั้งค่าบริการ) ระบบและกำหนดการคมนาคมขนส่ง สถานที่ซื้อของที่ระลึก ข้อ มูลบริการทางการแพทย์เช่นโรงพยาบาลและไปรษณีย์ สถานกงสุล สถานทูตและสถาบันทางศาสนา โดยเฉพาะวัฒนธรรมท้องถิ่น หลักความประพฤติและการแต่งกาย และปัญหาความปลอดภัยที่ควรระวัง เป็นต้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมองว่าทางพื้นที่เองยังมีศักยภาพในด้านนี้ไม่เต็มที่ตามที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า

“ข้อมูลต่างๆทางจังหวัดจะไม่เอาใจใส่เพราะเราถือว่าการท่องเที่ยวช่วยในการ

ดำเนินงานในส่วนนี้อยู่แล้ว แต่อาจเน้นเฉพาะแหล่ง อาจไม่ได้ลงลึก ถึงองค์ประกอบที่
เกี่ยวข้อง---

ส่วนการบริหารจัดการเพื่อการเข้าถึงแหล่งที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาความคับคั่งของการจราจร หรือเกิดมลภาวะทางด้านเสียงหรือสภาพอื่นๆ ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย- ศรีสัชนาลัย- กำแพงเพชรถือว่ายังมีความพร้อมหรือศักยภาพในการรับมือกับสิ่งเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพดัง ข้อมูลที่แสดงในตารางที่- 4.9 และเพื่อให้การเข้าถึงแหล่งมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องได้มองว่าแหล่งมรดกโลกควรได้มีการบริหารที่เชื่อมเส้นทางเพื่อการเข้าถึงมีทางเลือกมากขึ้น ส่วนการบริหารจัดการเพื่อการสัญจรภายในแหล่งทางสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย มีการบริหารจัดการที่มี ศักยภาพในด้านนี้มากทั้งนี้มีการให้บริการทั้งการให้เช่าจักรยาน มีบริการรถรางในปริมาณที่เพียงพอ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้สามารถใช้บริการรถยนต์ส่วนตัวในการเข้าถึงแหล่งภายในได้ระดับหนึ่ง ด้วยการบริหารจัดการที่ให้ความมั่นใจในความปลอดภัยทั้ง 2 แหล่งดังข้อมูลในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 แสดงศักยภาพการจัดการเพื่อการเข้าถึงแหล่งของอุทยานประวัติศาสตร์
สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร

ประเด็นการแสดง ศักยภาพ	อุทยานฯ สุโขทัย		อุทยานฯ ศรีสัชนาลัย	
	ผลการจัดการ	d	ผลการจัดการ	d
การเข้าถึงแหล่ง (Accessibility)	ทางรถยนต์/รถส่วนตัว	12	ทางรถยนต์/รถส่วนตัว	12
	ใช้รถไฟลงสวรรคโลก	8	รถไฟลงสวรรคโลก	8
	รถประจำทาง	10	รถประจำทาง	10
	.ใช้เดินทางโดยเครื่องบิน	10	ใช้เดินทางโดยเครื่องบิน	8
	สะดวกสบาย/ปลอดภัย/	12	สะดวกสบาย/ปลอดภัย/	8
	เข้าถึงแหล่งมีรถให้เช่า/บริการของที่พัค	8	เข้าถึงแหล่งให้เช่า	6
	สภาพการเดินทางเป็นสากล	7	สภาพการเดินทางเป็นสากล	2
	การคมนาคมภายในแหล่งโดยรถราง/ รถจักรยาน/ รถยนต์ส่วนตัว	15	การคมนาคมภายในแหล่งโดยรถราง/ รถยนต์ส่วนตัว	10
	แบบแผนการเดินทาง	-	แบบแผนการเดินทาง	-
	มีเส้นทางพิชฌุโลก/ กำแพงเพชร	3	มีเส้นทางกำแพง/ พระปรางค์/ หนองช้าง	4
	ควรมีการเชื่อมเส้นทางในกลุ่มมรดกโลก/ สุโขทัย-ศรีสัชนาฯ	-2	ควรมีการปรับเส้นทาง/ จัดเส้นทางใน กลุ่มมรดกโลก	-3
รวม		85 (-2)		68(-3)

สำหรับการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความพร้อมในการเข้าถึงแหล่งของอุทยานประวัติศาสตร์ อุทยานพบว่าการบริหารจัดการเกี่ยวกับเส้นทางและประเภทของยานพาหนะ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรี อุทยานมีความพร้อมที่เข้มแข็งในเรื่องนี้อย่างมากจะเห็นได้ในตารางที่ 4.8- และตารางที่ 4.9 ซึ่งจะเห็นว่าอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอุทยานสามารถเข้าถึงแหล่งได้หลายเส้นทางทั้งรถยนต์ รถโดยสารประจำทาง รถไฟ ทางเรือ และในแต่ละเส้นทางมี ให้เลือกใช้บริการได้หลากหลาย มีหลายเส้นทางตลอดจนการบริหารจัดการเกี่ยวกับยานพาหนะทุกประเภทถือเป็นการจัดการที่ทำให้ศักยภาพในการเข้าถึงแหล่งมีความสะดวกและปลอดภัยซึ่งทุกฝ่ายที่ให้ข้อมูลมองว่าพื้นที่มรดกโลกอุทยานมีความพร้อมหรือศักยภาพในการจัดการที่จะให้บริการ กับนักท่องเที่ยวได้อย่างดี พอๆกับการคมนาคมภายในแหล่ง

อย่างไรก็ตามสิ่งที่พื้นที่มรดกโลกอุทยานจะต้องรับในการดำเนินการแก้ไขการบริหารจัดการ คือการบริหารจัดการเพื่อการเข้าถึงแหล่งที่ก่อให้เกิดปัญหาในด้านการจราจร ปัญหามลภาวะในเรื่องของเสียงซึ่งผลการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพบว่าการจัดการยังก่อให้เกิดประเด็นที่มีผลกระทบต่อส่วนรวมไม่น้อยดังการกระจุกของข้อมูลที่แสดงในตารางที่ 4.8 ดังที่ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญได้กล่าวว่า

*“การเป็นมรดกโลกหรือไม่เป็นมรดกโลก ผมไม่ค่อยมีความรู้ รู้อย่างเดียวว่าอุทยาน
เสาร์-อาทิตย์ ไม่น่าอยู่ จะออกไปกินก๋วยเตี๋ยวต้องใช้เวลามากกว่าเดิม ที่จอดรถก็ไม่มี
หายากมาก วิธีชีวิตเปลี่ยนไป เสาร์- อาทิตย์ ต้องไม่ไปไหน อยู่บ้าน ถามว่าชอบไหม ? สิ่ง ที่
เจออยู่ไม่ชอบ ต้องจัดการไม่ให้เจ้าของพื้นที่เดือดร้อน—”*

นอกจากนั้นผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นในการเข้าถึงแหล่งว่าการจัดการที่มีศักยภาพที่แท้จริงต้องให้แขกผู้มาเยือนได้มีโอกาสในการสัมผัสความมีคุณค่าตามอัตลักษณ์ของแหล่งอย่างแท้จริงซึ่งนั่นหมายถึงการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งมีความสำคัญอย่างมากดังที่มีผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“ข้อมูลเป็นสิ่งที่สำคัญมาก นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเป็นผู้ที่ศึกษาและเรียนรู้ ดังนั้นคนในพื้นที่หรือคนที่เป็นมัคคุเทศน์ต้องมีความรู้ การจัดการของพื้นที่ต้องให้ความสำคัญในเรื่องเหล่านี้ เป็นการจัดการเกี่ยวกับกำลังคนในพื้นที่---”

ดังนั้นการบริหารจัดการในด้านต่างๆจึง มีความสำคัญทั้งในด้านอุปกรณ์ หรือเครื่องมือ ระบบ และกำลังคนที่เข้ามาเกี่ยวพันเพื่อให้เกิดศักยภาพเข้มแข็ง สำหรับการบริหารจัดการเพื่อการเข้าถึงของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างมาก เนื่องจากการศึกษาพบว่าโดยลักษณะภูมิศาสตร์ของกำแพงเพชรเปรียบเหมือนเป็นเมืองปิด เส้นทางไกล ทำให้การเดินทางเจาะตรงเพื่อไปกำแพงจะมีน้อยมาก ส่วนใหญ่ผู้ที่เดินทางจะพบกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นเช่น พวงสุโขทัย- เชียงใหม่ ประกอบกับการจัดการประสานในเรื่องการคมนาคมถือเป็นจุดอ่อนของกำแพงเพชร ทำให้การเข้าถึงแหล่งทำได้ยากมากขึ้นเพราะไม่มีรถประจำทางระหว่างตัวเมืองไปแหล่ง รวมทั้งการนำเที่ยวในพื้นที่เองไม่มีบริการ จึงเป็นกลไกหนึ่งทำให้ศักยภาพการบริหารจัดการขาดหายไปดังข้อมูลในตารางที่ 4.8 และ 4.5

ตารางที่ 4.10 แสดงศักยภาพการจัดการด้านการเข้าถึงแหล่งของอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา

ประเด็นการ แสดงศักยภาพ	อุทยานฯ พระนครศรีอยุธยา		อุทยานฯ กำแพงเพชร	
	ผลการจัดการ	d	ผลการจัดการ	d
การเข้าถึงแหล่ง (Accessibility)	ใช้ทางรถยนต์/รถส่วนตัว	12	ใช้รถยนต์/ รถส่วนตัว/มาบกับทัวร์	5
	ใช้รถไฟ	8	ใช้รถประจำทาง	5
	ใช้รถประจำทาง	12	การเดินทางเข้ายาก	1
	มีสะดวกสบาย/ปลอดภัย/	16	ภายในเข้าถึงแหล่งมีรถบริการ	2
	เข้าถึงแหล่งมีสองแถวให้บริการ/ มีรถ รอบเมือง	10	ระบบการขนส่งไปแหล่งไม่มี	-6
	สภาพการเดินทางเป็นสากล	8	การจัดทัวร์โดยตรงไม่มี/	-3
	การคมนาคมภายในแหล่งใช้เดิน/รถ สองแถวเชื่อมจุด	12	การเข้าถึงแหล่งพ่วงกับที่อื่น/ สภาพ เมืองปิด	8
	แบบแผนการเดินทาง	-	.การจัดการแบบวันเดียวจบ/ใกล้ เมือง	2
	ใช้ทางเรือ	10		
	ปัญหาการจราจร	-7		
ปัญหาเสียงดัง	-5			
รวม		88		23
		(-12)		(-9)

ตารางที่ 4.11 ประเภทเส้นทางและยานพาหนะในการเข้าถึงแหล่งอุทยานประวัติศาสตร์
พระนครศรีอยุธยา

<p>ทาง รถยนต์</p>	<p>จากกรุงเทพฯสามารถเดินทางได้หลายเส้นทางดังนี้</p> <p>ใช้ทางหลวงหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน (ผ่านประตูน้ำพระอินทร์ แล้วแยกเข้าทางหลวงหมายเลข 32 แล้วเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข309เข้าสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา</p> <p>ใช้ทางหลวงหมายเลข 304 (ถนนแจ้งวัฒนะ (หรือทางหลวงหมายเลข 302 (ถนนงามวงศ์วาน (เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 306 (ถนนติวานนท์(ข้ามสะพานนนทบุรี หรือสะพานนวลฉวี ไปยังจังหวัดปทุมธานี ต่อด้วยเส้นทาง ปทุมธานี-สามโคก-เสนา) ทางหลวง หมายเลข 3111) แล้วแยกขวาที่อำเภอเสนาเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข3263เข้าสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา</p> <p>ใช้เส้นทางกรุงเทพฯ-นนทบุรี-ปทุมธานีทางหลวงหมายเลข 306 ถึงทางแยกสะพานปทุมธานี เลี้ยวเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 347 แล้วไปแยกเข้าทางหลวงหมายเลข 3309 ผ่านศูนย์ศิลปะาชีพบางไทร อำเภอบางปะอิน เข้าสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา</p>
<p>ทางรถ โดยสาร ประจำทาง</p>	<p>กรุงเทพฯ-พระนครศรีอยุธยา มีรถโดยสารทั้งรถธรรมดาและรถปรับอากาศ รถออกจากสถานีขนส่ง สายตะวันออกเฉียงเหนือ ถนนกำแพงเพชร 2 (หมอชิต 2) ทุกวันๆละหลายเที่ยว รถธรรมดาและรถปรับอากาศ โดยสอบถามรายละเอียดได้ที่ โทร .936-1972</p>
<p>ทางรถไฟ</p>	<p>สามารถใช้ขบวนรถโดยสารที่มีปลายทางสู่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในเขตอำเภอบางปะอิน อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอภาชี ทางรถไฟจะแยกไปสายเหนือและภาค</p>

	<p>ตระวันออกเฉียงเหนือที่สถานีชุมทางบ้านภาชี ในแต่ละวันจะมีรถไฟบริการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารขึ้นล่องวันละหลายเที่ยว นอกจากนี้ การรถไฟฯ ยังจัดขบวนรถจักรไอน้ำเดินระหว่างกรุงเทพฯ-สถานีอยุธยา-กรุงเทพฯ ในโอกาสพิเศษ ปีละ 4 ขบวน คือวันที่ 26 มีนาคม (วันสถาปนาการรถไฟและวันที่ระลึกถึงการเปิดทางรถไฟสายแรกที่เดินรถระหว่างกรุงเทพฯ-นครราชสีมา ในปี พ.ศ .2433) วันที่ 12 สิงหาคม (วันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ (วันที่ 23 ตุลาคม) วันปิยมหาราช เพื่อรำลึกถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงให้กำเนิดกิจการรถไฟไทย (และวันที่ 5 ธันวาคม (วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว) รายละเอียดสอบถาม หน่วยบริการเดินทางสถานีรถไฟกรุงเทพฯ โทร .223-7010, 223-7020</p>
ทางเรือ	<p>ปัจจุบันเป็นที่นิยมของชาวต่างประเทศมาก เพราะนอกจากจะได้ชมทัศนียภาพและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว ยังเป็นการย้อนให้เห็นประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาที่ประเทศไทยมีการค้าขายกับชาวต่างชาติ โดยเรือสำเภาต่างประเทศที่สัญจรในลำน้ำเจ้าพระยาในอดีต</p>
บริการเรือ นำเที่ยว	<p>บริษัทเรือด่วนเจ้าพระยาจำกัด จัดรายการนำเที่ยวสู่พระราชวังบางปะอิน ผ่านวัดไผ่ล้อม และแวะเที่ยวชมศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ทุกวันอาทิตย์ เริ่มออกเดินทางเวลา 08.00 น .และกลับถึงกรุงเทพฯ เวลา 17.30 น. ของวันเดียวกัน อัตราค่าบริการคนละ 280 บาท ติดต่อสำรองที่นั่งล่วงหน้า โทร .222-5330,225-3002-3</p> <p>เรือโอเรียนเต็ลควีน จัดรายการนำเที่ยวพร้อมอาหารบุฟเฟ่และเครื่องดื่มนำเที่ยวสู่พระราชวังบางปะอิน และพระนครศรีอยุธยาเป็นประจำทุกวัน โดยเรือจะออกจากท่าโรงแรมโอเรียนเต็ล บาง</p>

<p>รัก เวลาประมาณ 08.00 - 17.00 น .อัตราค่าบริการคนละ 1,800 บาท รายละเอียดเพิ่มเติมติดต่อโทร.236-0400-9</p> <p>เรือริเวอร์ซันครุยส์</p> <p>บริการเดินเรือพร้อมอาหารและเครื่องดื่มสู่พระราชวังบางปะอิน และนำเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเรือออกจากท่าเรือศูนย์การค้าริเวอร์ซิตี เป็นประจำ ทุกวัน เวลา 08.00 น .อัตราค่าบริการคนละ 900-1,200 บาท รายละเอียดเพิ่มเติมติดต่อ โทร .226-9125,266-9316</p> <p>เรือเฮอริซันครุยส์</p> <p>บริการนำเที่ยวอยุธยา พระราชวังบางปะอิน เดินทางโดยรถและกลับทางเรือรถออกจากลานจอดรถใกล้โรงแรมแซงกรีล่าทุกวัน เวลา 08.00 น. อัตราค่าบริการ พร้อมอาหารบนเรือ คนละ 1,490 บาทโทร.236-7777ต่อ1204-5,236-9952</p> <p>เรือเมฆขลา</p> <p>มีบริการนำเที่ยวสู่พระราชวังบางปะอินและนำเที่ยวพระนครศรีอยุธยา แบบ 2 วัน 1 คืน โดยเรือจะออกจากท่าโรงแรมแม่น้ำ เวลา 15.00 น. อัตราค่าบริการพร้อมอาหารและเครื่องดื่ม คนละ 3,500-4,500 บาท รายละเอียดเพิ่มเติมติดต่อโทร.256-7168-9 นอกจากนี้การท่องเที่ยวทางน้ำเลียบชายฝั่งรอบเกาะเมืองทำได้โดยการเช่าเหมาลำเรือหางยาวได้ที่ท่าหน้าหน้าพระราชวังจันทร์เกษมอัตราค่าบริการจะขึ้นอยู่กับระยะเวลาและเส้นทาง</p> <p>บริษัทอยุธยาเรือครุยส์จำกัด</p> <p>มีบริการนำเที่ยวชมเมืองอยุธยาและชมพระราชวังบางปะอิน โดยเรือเบญจรงค์ ตั้งแต่เวลา 09.00 น .ทุกวัน อัตราค่าบริการล่องชมเมือง อยุธยา ผู้ใหญ่ 100 บาท เด็ก 50 บาท รายละเอียดเพิ่มเติมติดต่อได้ที่โทร.(035)234153-4,(01)928-8831</p>

2.4 ด้านกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว (ytivitcA)

จากการศึกษาพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัยและกำแพงเพชรพบว่าการบริหารจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ เมืองมรดกโลกเพื่อก่อให้เกิดศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการจัดการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทศกาล ประเพณีต่างๆของพื้นที่ เช่น งานสงกรานต์ งานลอยกระทง การเข้าพรรษา หรือกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่นการเวียนเทียนในวันสำคัญของพระพุทธศาสนาอย่างวันวิสาขบูชา เป็นต้น ดังจะเห็นในตารางที่4.12 และตารางที่ 4.13 ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ที่นอกเหนือจากนี้เช่นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งยังขาด Theme ของกิจกรรมโดยเฉพาะกิจกรรมที่เป็น Theme ใหญ่ๆ แม้ว่าปัจจุบันอุทยานประวัติศาสตร์ในพื้นที่สุโขทัยได้สร้างโรงละครกลางแจ้งซึ่งอยู่ระหว่างการทำแผนในการจัดการ ได้จัดกิจกรรมตักบาตร ซึ่งไม่ได้จัดประจำแต่เป็นงาน (Event) ในโอกาสสำคัญๆ อย่างไรก็ตามงานกิจกรรมเหล่านี้ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆโดยในปี2009 ทางสุโขทัยได้รับรางวัลจุดหมายปลายทางดีเด่น (Destinations Award) และมีแผนดำเนินการในการจัด เส้นทาง (route) การท่องเที่ยว ที่ประสานงานสร้างความร่วมมือกับเพื่อนบ้าน ซึ่งหากมีการจัดงานที่ต่อเนื่อง มีหัวข้อหรือเรื่อง (Theme) และมีการประสานงานที่ดีคงจะสร้างศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกได้เพิ่มขึ้น และควรได้มีการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชนและประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและไม่มีผลกระทบต่อสภาพวิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น โดยทั้งนี้ ในพื้นที่สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเช่นบริษัท สายการบินกรุงเทพจำกัด ได้มีการจัดงาน ช่างชนช่าง หรือกิจกรรมการเริญรู้วิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่เกี่ยวข้อง การทำนาข้าว ผสมผสานในการดึงความสนใจนักท่องเที่ยวที่มีต่อพื้นที่มากขึ้นดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าว

“การจัดการเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจ ต้องทำให้มีการเคลื่อนไหว มีโบราณสถาน เป็นส่วนหนึ่ง แต่การสร้างกิจกรรมโดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม ความรู้สึกประทับใจและอยากเรียนรู้จะมีคุณค่ามากขึ้น---”

หรืออย่างที่เราให้ข้อมูลอีกท่านได้กล่าวว่า

“การจัดกิจกรรมเป็นสิ่งเหนียวมาก แต่ยอมเหนียวเพราะผลทางอ้อมมีมาก กิจกรรม
ถือเป็นการดึงคนเข้ามาในพื้นที่ แต่สิ่งที่คาดหวังทางอ้อมคือการที่คนได้เข้ามาสัมผัสกับสิ่ง
ที่เป็นมรดกของทุกๆคน”

“การเข้ามาร่วมกิจกรรมยิ่งเป็นเด็กยิ่งดีเพราะจะทำให้เด็กเขาเห็นคุณค่าของความเป็นมรดก
โลกเขาได้สัมผัสบ่อยๆเขาจะรักและเกิดความผูกพัน ทางอุทยานยอมเหนียวจัดงานวันเด็ก
เพราะเราต้องการให้เด็กสัมผัสโบราณสถาน มีความคุ้นเคย อยากให้เด็กสอบถาม ปลื้มใจที่
เด็กถาม เด็กเค้าเกิดการเรียนรู้ เค้าได้รู้จักบ้านเค้า โดยลึกๆ เราคาดหวังว่าเขาจะผูกพันกับ
ถิ่นเกิดและมีความภูมิใจ ค่อยๆซึมซับ เกิดการหวงแหนและมีส่วนร่วมในการดูแล...”

นอกจากนั้นการศึกษาถึงศักยภาพในการจัดการกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งถือเป็น
ความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆในพื้นที่ที่แสดงศักยภาพทั้งการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการ การปลูก
จิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์และโบราณสถาน รวมทั้งเป็นสถานที่ในการเปิดโอกาสให้
ชาวบ้านได้มีช่องทางในการแลกเปลี่ยนสินค้าด้วยทางหนึ่งนั้นพบว่าของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
ได้แก่ งานลอยกระทง การจัดการกิจกรรมของอุทยานศรีสัชนาลัยได้แก่ งานย้อนรอยอดีตศรีสัชนา
ลัย นุ่งผ้าไทย ใส่เงินทองโบราณซึ่งมีทั้งประชาชน /นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติร่วมงานเป็น
จำนวนมาก ส่วนกิจกรรมของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรได้แก่งานสารทไทย กลัวยี่ไขเมือง
กำแพงเพชร หรืออย่างการจัดกิจกรรมของอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยาได้แก่ เทศกาลกินก๋วยเตี๋ยว
เที่ยวอยุธยา ยอยศิงฟ้าอยุธยามรดกโลก เป็นต้น

การจัดการเพื่อกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิด
ความประทับใจมาก เช่น กิจกรรมรับอรุณของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กิจกรรมประเพณีลอย
กระทง เป็นต้นเพราะถือว่าเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งผู้จัดและผู้เข้าร่วม ส่วนอุทยาน

ประวัติศาสตร์อยุธยา และกำแพงเพชรเช่นกันส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของประเพณี และศาสนา ดังข้อมูล
ในตารางที่ 4.12 และ 4.13

ตารางที่ 4.12 แสดงศักยภาพการจัดการด้านกิจกรรมของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย

ประเด็นการ จัดการ	อุทยานฯสุโขทัย		อุทยานฯ ศรีสัชนาลัย	
	ผลการจัดการ	d	ผลการจัดการ	d
ด้าน กิจกรรม (Activity)	กิจกรรมทางศาสนาทำบุญ/ ตัก บาตร / เวียนเทียน	3	กิจกรรมเวียนเทียน	3
	งานอีเวนต์/งานช้างชนช้าง/ แรล ลี้ดโลกร้อน	5	งานอีเวนต์	4
	กิจกรรมกลางคืนเผาเทียน เล่น ไฟ/ ลอยกระทง	7	กิจกรรมกลางคืน	3
	กิจกรรมตามประเพณี/เทศกาล ลอยกระทง/ งานวันพืชมงคลฯ/ การแสดงวัฒนธรรม	6	กิจกรรมตามประเพณี/เทศกาล/	7
	การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่น	2	อบรมเยาวชนมัคคุเทศน์/กีฬาภายใน	3
รวม		23		20

ตารางที่ 4.13 แสดงศักยภาพการจัดการเพื่อกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของอุทยานฯ
พระนครศรีอยุธยาและกำแพงเพชร

ประเด็นการ จัดการ	อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา		อุทยานฯ กำแพงเพชร	
	ผลการจัดการ	d	ผลการจัดการ	d
กิจกรรม (Activity)	กิจกรรมคลังช้าง	11	กิจกรรมการสร้างจิตสำนึก	1
	งานอีเวนต์		กิจกรรมกลางคืน/ มีระบบแสงเสียง	5
	กิจกรรมกลางคืน ยอยศยั้งฟ้า	12	กิจกรรมทางศาสนา/วิปัสสนา/ศึกษา ธรรมะ/ กิจกรรมเข้าพรรษา/ เวียน เทียน/สวดมนต์ปฏิบัติธรรม	13
	กิจกรรมตามประเพณี/เทศกาล	1	ศึกษาวัฒนธรรม	2
รวม		24		21

2.5 ด้านที่พัก (Accommodation)

ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในด้านที่พักพบว่า พื้นที่มรดกโลกสุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร ผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการด้านที่พักของพื้นที่สุโขทัยว่า มีศักยภาพเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นคนไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยทั้งนี้มีการจัดการของภาคเอกชนที่เข้ามารองรับมีปริมาณมากพอ ประกอบกับมีรูปแบบในการให้บริการที่มีความสอดคล้องกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายซึ่งส่วนใหญ่หากเป็นต่างชาติ โดยส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้ากลุ่มที่เรียกว่า Slow Tour ซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าที่ต้องการสัมผัสคุณค่าทางประวัติศาสตร์

วัฒนธรรม และศิลปะที่มีคุณค่า เป็นกลุ่มที่มีระยะเวลาในการเข้าพักที่ยาวนาน เป็นกลุ่มที่มีอำนาจซื้ออยู่ในระดับที่ดี มีความต้องการในด้านควา มสะอาด สงบปลอดภัย เห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คน ผู้ที่เกี่ยวข้องในภาคเอกชนได้พยายามศึกษา และจัดบริการที่มีความสอดคล้องให้กับลูกค้า ดังที่ผู้ให้ข้อมูลในภาคเอกชนได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“ลูกค้าคนไทยส่วนใหญ่มาจะอาศัยญาติ เพื่อนฝูง มีพักบ้างเป็นผู้ ที่มีการศึกษาในระดับหนึ่ง ยิงต่างชาติเขามาเพื่อการชิมชั้บจริงๆ พวกนี้มีเงิน ต้องสะอาด ปลอดภัยนะ .. // นักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่นี้แต่กลับไปพักที่สุโขทัย เพราะบริการที่นั่นเป็นแบบมีอาชีพ มีความสะอาดระดับนานาชาติอย่างแท้จริง ...”

สำหรับศักยภาพการจัดการของแหล่งมรดกโลกเกี่ยวกับที่พักในแหล่งเพื่อการท่องเที่ยวพบว่าพื้นที่มรดกโลกศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชรยังมีศักยภาพจำกัดในระดับหนึ่ง ทั้งนี้เพราะระบบการให้บริการเหมือนห่วงลูกโซ่เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน เนื่องจากกำแพงเพชรและศรีสัชนาลัยการท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวภายในวันเดียวจบ ทำให้ปริมาณของผู้ใช้บริการกับการลงทุนเมื่อศึกษาแล้วอาจไม่คุ้มค่า ทำให้ศักยภาพในการบริการที่พักรังยังมีประสิทธิภาพที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ใช้บริการ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“การจัดการเรื่องที่พักในการให้บริการกับนักท่องเที่ยว คุณภาพความสะอาดยังไม่ได้ มีเอกชนจัดบริการ Home Stay มีลูกค้าอยากสัมผัสวิถีชีวิต แต่คุณภาพของน้ำ และความสะอาดโดยรวมยังไม่ได้..”

ดังนั้นจะเห็นว่าการบริการที่พักรังในพื้นที่มรดกโลกศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชรศักยภาพจากมุมมองของผู้เกี่ยวข้องดังแสดงในตารางที่ - 4.14 และ 4.15 กล่าวคือ กำแพงเพชรการให้บริการแบบรีสอร์ตที่ศักยภาพใช้ได้เหมาะสมกับราคาอยู่ 2-3 แห่ง สำหรับโรงแรมก็เช่นเดียวกันในตัวจังหวัดมี 2-3 แห่ง แต่คุณภาพยังต้องปรับปรุง การบริการที่พักรังถือว่าแหล่งมรดกโลกสุโขทัยเป็นพื้นที่ที่มีการบริหารจัดการเกี่ยวกับที่พักที่หลากหลายให้เลือกได้ตามความต้องการทั้งที่อยู่ในระดับ 5 ดาว จนกระทั่งเกสต์เฮ้าส์

ตารางที่ 4.14 แสดงศักยภาพการจัดการด้านที่พักของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร

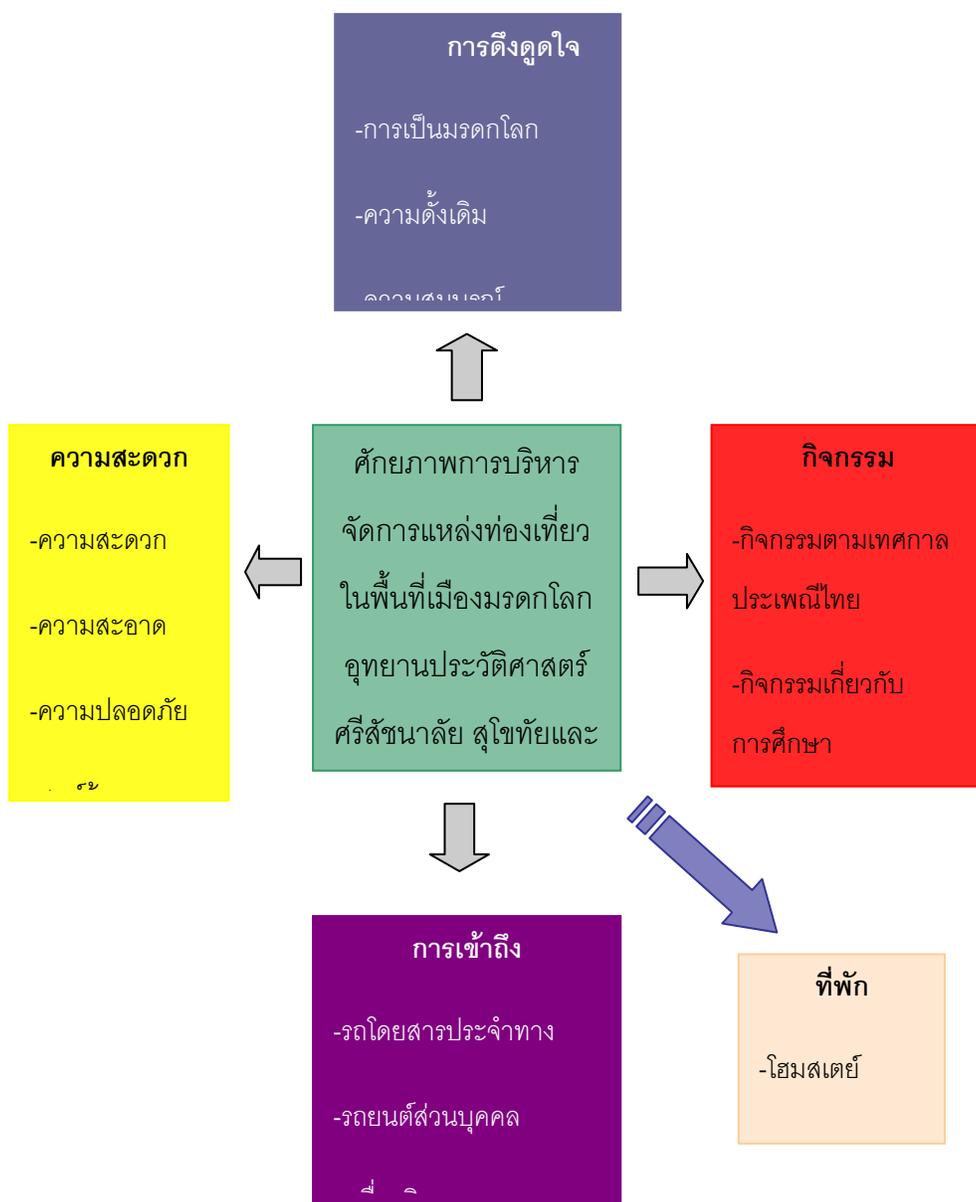
ประเด็นการจัดการ	อุทยานฯสุโขทัย		อุทยานฯ ศรีสัชนาลัย	
	ผลการจัดการ	d	ผลการจัดการ	d
ด้านที่พัก (Accommodation)	มี Homestay	3	มี Homestayคุณภาพความสะอาดต้องปรับ	4
	โรงแรมหลากหลายให้เลือก/บริการพร้อม/การบริการเหมาะกับลูกค้าเป้าหมาย	10	โรงแรมในรูป รีสอร์ท	4
	เกสต์เฮาส์	-	เกสต์เฮาส์	-
รวม		13		8

สำหรับการจัดการด้านที่พักในพื้นที่มรดกโลกอยุธยาพบว่ามีความหลากหลายรูปแบบทั้งที่เป็น Homestay โรงแรม เกสต์เฮาส์ ดังแสดงในตารางที่ 4.14 อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่อยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเดินทางมาเช้าเย็นกลับ ทั้งนี้เนื่องจากอยุธยาเป็นพื้นที่ใกล้กรุงเทพฯ การบริการที่พักในกรุงเทพฯมีความหลากหลาย และได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน ลูกค้าสามารถเลือกใช้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเองได้ดีกว่า มีให้เลือกมากกว่าและสามารถทำกิจกรรมอื่นๆควบคู่กันไปด้วย

ตารางที่ 4.15 แสดงศักยภาพการจัดการด้านที่พักของอุทยานประวัติศาสตร์
พระนครศรีอยุธยา

ประเด็นการจัดการ	อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา		อุทยานประวัติศาสตร์ กำแพงเพชร	
	ผลการจัดการ	d	ผลการจัดการ	d
ด้านที่พัก (Accommodation)	มีการบริการโฮมสเตย์แต่ต้อง ปรับคุณภาพ	2	มี ที่พักแบบรีสอร์ตที่ใช้งานได้ แห่ง	1
	โรงแรมมีพร้อม	7	โรงแรมชั้นหนึ่งต้องลงทุน เยอะ/มาตรฐานของ กำแพงเพชรยังไม่ได้	-5
	การบริการที่พักควรปรับรูปแบบ การเสนอบริการ	-4	นักท่องเที่ยวยังไปพักที่อื่น	-3
รวม		9 (-4)		1 (-8)

สรุป ศักยภาพการบริหารจัดการเพื่อจุดมุ่งหมายทั้งในด้านการดึงดูดใจ การอำนวยความสะดวก การสร้างกิจกรรมเสริมการท่องเที่ยว การให้บริการที่พัก และการเข้าถึงแหล่งได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งมีประเด็นต่างๆที่จำเป็นต้องบริหารจัดการ เช่น การบริหารจัดการที่แสดงถึงความเป็นมรดกโลก เป็นแหล่งเรียนรู้ มีความร่วมมือ เป็นต้น ในด้านอื่นๆเช่นดังแสดงในภาพที่-4.15

ภาพที่ 4.12 แสดงศักยภาพการจัดการแหล่งมรดกโลก

นอกจากนั้นในการศึกษาคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากนักท่องเที่ยวประกอบเพื่อพิจารณาศักยภาพบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลก ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ควรมีการอนุรักษ์ รักษา โบราณสถานให้ดำรงอยู่ในสภาพเดิม หรือ ความดั้งเดิม (Authenticity) ให้มากที่สุด เพราะเป็นจุดขายสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลก ดังจะเห็นจากตารางด้านล่างพบว่า

นักท่องเที่ยวมาแหล่งโบราณสถานมีเป้าหมายทั้งเพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับโบราณสถาน และสัมผัสของจริง คิดเป็นร้อยละ 30.87 พอปักกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาแหล่งมรดกโลกเพื่อการพักผ่อนและความเพลิดเพลินซึ่งรวมแล้วมีจำนวนถึงร้อยละ 68.12 ดังแสดงในตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยว จำแนกตามจุดประสงค์ในการท่องเที่ยว

จุดประสงค์ในการเดินทางมายังแหล่งมรดกโลก	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับโบราณสถาน	132	25.00
สัมผัสของจริงเพื่อเผยแพร่	31	5.87
เพื่อความเพลิดเพลิน	146	27.65
เพื่อการพักผ่อน และอื่นๆ	219	41.47
รวม	528	100.0

และเมื่อพิจารณาลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลกในลักษณะส่วนตัวโดยมีร่วมเดินทางส่วนใหญ่เป็นครอบครัว และเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 50.9 รองลงมาได้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยมีบริษัทนำเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 37.2 ที่เหลือเป็นการเดินทางเป็นหมู่คณะโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในฐานะเป็นนักเรียน นักศึกษา และในฐานะเป็นสถานที่ทำงาน ดังแสดงในตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 แสดงลักษณะการเดินทางของนักท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลก

ลักษณะในการเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
บริษัทนำเที่ยว	84	37.2
เดินทางส่วนตัวกับครอบครัว	90	39.8
เดินทางส่วนตัวกับเพื่อน	25	1.11
เดินทางกับสถานศึกษา	12	5.3
คณะนำเที่ยวที่ทำงาน	15	6.6
รวม	226	100.0

นอกจากนี้ในการศึกษาเกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูล พบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มนี้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งมรดกโลกจากโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 41.59 รองลงมาได้แก่การรับรู้ข้อมูลจากสิ่งตีพิมพ์ และญาติ-เพื่อนฝูงคิดเป็นร้อยละ 21.24 และ 16.37 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 แสดงสื่อในการรับรู้ข้อมูลของนักท่องเที่ยว

สื่อในการรับรู้ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
โทรทัศน์	94	41.59
สิ่งตีพิมพ์	48	21.24
วิทยุ	2	0.88
อินเทอร์เน็ต	30	13.27
ญาติและเพื่อนฝูง	37	16.37
อื่นๆ	15	6.64
รวม	226	100.0

และในการศึกษาคณะผู้วิจัยได้สอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกโลก ผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการในแหล่งมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชรเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ให้ความร่มรื่นสูงเป็นอันดับหนึ่งด้วยค่า $X=3.66$ $SD.=0.81$ รองลงมาได้แก่ความพึงพอใจที่มีต่อเส้นทางคมนาคมและตำแหน่งของที่จอดรถด้วยค่า $X=3.50$ $SD.=0.88$ และ $X=3.45$ $SD=0.86$ ตามลำดับ โดยทั้งสามระดับเป็นความพึงพอใจในระดับมาก นอกนั้นมีความพึงพอใจในระดับปานกลางดังแสดงข้อมูลในตารางที่ 4.19

สำหรับด้านความพึงพอใจของลูกค้ำที่มีต่อการบริหารจัดการของแหล่งมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยาซึ่งพบว่าประเด็นที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ 3 อันดับแรกคือความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการด้านสภาพแวดล้อม ด้านการจัตกา รเกี่ยวกับเส้นทางคมนาคม และตำแหน่ง

ที่จอดรถ เช่นเดียวกับแหล่งอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย- ศรีสัชนาลัย- กำแพงเพชร แต่ทั้งนี้ในแหล่งมรดกโลกอยุธยาตำแหน่งพื้นที่จอดรถนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับปานกลางเท่านั้นด้วยค่า $X=3.38$ $SD= 0.90$ ดังแสดงในตารางที่4.19

ตารางที่ 4.19 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการของแหล่งในด้านต่างๆที่
เกี่ยวข้องกับพื้นที่

การจัดการของแหล่ง ในด้านต่างๆที่ เกี่ยวข้องกับพื้นที่	อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร				อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา			
	X	SD	แปล ความ	อันดับ	X	SD	แปลความ	อันดับ
สภาพแวดล้อมร่มรื่น	3.66	0.81	มาก	1	3.64	0.89	มาก	1
ตำแหน่งพื้นที่จอดรถ	3.45	0.86	มาก	3	3.38	0.90	ปานกลาง	2
เส้นทางคมนาคม	3.50	0.88	มาก	2	3.64	0.74	มาก	1
บริการรถสาธารณะ	3.32	0.95	ปานกลาง	4	3.37	0.87	ปานกลาง	3
บริการด้านถังขยะ	3.22	1.01	ปานกลาง	5	3.04	1.01	ปานกลาง	4
บริการด้านห้องน้ำ	3.19	1.00	ปานกลาง	6	2.93	1.01	ปานกลาง	5
รวม	3.39	0.92	ปานกลาง		3.33	0.9	ปานกลาง	

ส่วนการจัดการในด้านการปกป้องรักษาพบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการในด้านต่างๆของแหล่งมรดกโลกสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชรเกี่ยวกับการจัดเวลาเปิดปิดสูงเป็นอันดับหนึ่งด้วยค่าเฉลี่ย $X=3.59$ $SD=0.79$ ส่วนการจัดการแหล่งมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยานักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยสูงสุดด้วยค่าเฉลี่ย $X=3.59$ $SD= 2.22$ ดังแสดงในตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 แสดงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการในการปกป้องรักษา

การจัดการด้านการปกป้องรักษา	อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชชนาลัย – กำแพงเพชร				อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา			
	X	SD	แปลความ	อันดับ	X	SD	แปลความ	อันดับ
การอนุรักษ์สภาพแหล่ง	3.55	0.90	มาก	2	3.50	0.88	มาก	2
การจัดเวลาเปิด – ปิด	3.59	0.79	มาก	1	3.26	0.92	ปานกลาง	3
การจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย	3.39	0.88	ปานกลาง	4	3.59	2.22	มาก	1
ความเชื่อมั่นในระบบความปลอดภัย	3.43	0.85	มาก	3	3.50	0.89	มาก	2
รวม	3.49	0.86			3.46	1.23		

ดังนั้นศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่มรดกโลกเพื่อการดึงดูดใจนั้นนอกจากการจัดการจะอนุรักษ์ ปกป้อง รักษาแหล่งให้มีความเป็นมรดกล้ำค่าคงเดิมตามเงื่อนไขของ UNESCO แล้ว สิ่งที่แหล่งมรดกโลกควรให้ความสนใจมากเป็นพิเศษคือการจัดการเพื่อให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีความร่มรื่น สะอาด สวยงาม เนื่องจากเป็นสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเดินทางเพราะมีจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเพราะต้องการพักผ่อน เพลิดเพลิน เกิดความมั่นใจในด้านความปลอดภัย รวมทั้งมีการกำหนดจุดเพื่อเป็นที่จอดรถให้ชัดเจนเหมาะสม อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการตามที่กล่าวมา ถึงแม้ผู้ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ มีความตั้งใจในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การดำเนินงานในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีมีศักยภาพตามกรอบ 5A ดังที่กล่าวมาแล้ว พบว่าการดำเนินงานก็ยังมีจุดอ่อนและจุดที่เข้มแข็งหลายๆ ด้านดังนี้

3. การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย

ตารางที่ 4.21 แสดงจุดเด่น การดำเนินงานแหล่งมรดกโลก

แหล่งมรดกโลก	จุดเด่น
แหล่งมรดกโลกอยุธยา	<ul style="list-style-type: none">- ใกล้กรุงเทพฯ เส้นทางคมนาคมมีให้เลือกเยอะ- แหล่งโบราณสถานมีจำนวนมาก- เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า- ความหลากหลายทางวัฒนธรรม- เส้นทางเข้าถึงแหล่งได้ง่าย และสะดวก- ใช้เวลาในการเดินทางไม่นาน- มีแหล่งซื้อสินค้าของที่ระลึกจำนวนมากและหลากหลาย
แหล่งมรดกโลกสุโขทัย-ศรีสัช นาลัย-กำแพงเพชร	<ul style="list-style-type: none">- โบราณสถานส่วนมากเป็นของแท้ทั้งสุโขทัย-ศรีสัช นาลัย-กำแพงเพชร- แหล่งโบราณสถานอยู่ในชนบท การกำกับ รักษาสภาพทำได้ดี

แหล่งมรดกโลก	จุดเด่น
	<ul style="list-style-type: none"> -มีสินค้าของที่ระลึก หลากหลาย -ไม่มีภัยพิบัติ -การประสานงานระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องทำได้ดี -มีความพร้อมเรื่องทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย -บรรยากาศเงียบสงบ

ตารางที่ 4.22 แสดงจุดด้อย การดำเนินงานแหล่งมรดกโลก

แหล่งมรดกโลก	จุดด้อย
แหล่งมรดกโลกอยุธยา	<ul style="list-style-type: none"> -การรักษาแหล่งชาติความเป็นเอกภาพ -ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานกับชาวบ้าน -แหล่งโบราณสถานกับชุมชนอยู่ร่วมกัน -ขาดความต่อเนื่องในการบริหาร -ขาดการประสานงานในระดับปฏิบัติการ -ขาดประสิทธิภาพของการสื่อสาร -การขยายเมืองและอุตสาหกรรมหนักบริเวณรอบอุทยาน -ขาดการบริหารที่มีมุมมองเป็นเอกฉันท์ -ระบบความปลอดภัยขาดความมั่นใจ -การทำความเข้าใจให้ความรู้และจิตสำนึกกับชาวบ้าน

แหล่งมรดกโลก	จุดด้อย
แหล่งมรดกโลกสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร	-การเข้าถึงแหล่งเชื่อมโยงจุดศักยภาพไม่เข้มแข็ง -ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่น -ขาดความพร้อมในการรองรับบางจุด -ระบบความปลอดภัยยังขาดความมั่นใจ -การบริการของเอกชนเพื่อการรองรับขาดระบบที่ดี -การทำความเข้าใจกับชุมชนในการรวมปกป้องรักษา -การพัฒนาด้านสาธารณูปโภคในแหล่ง

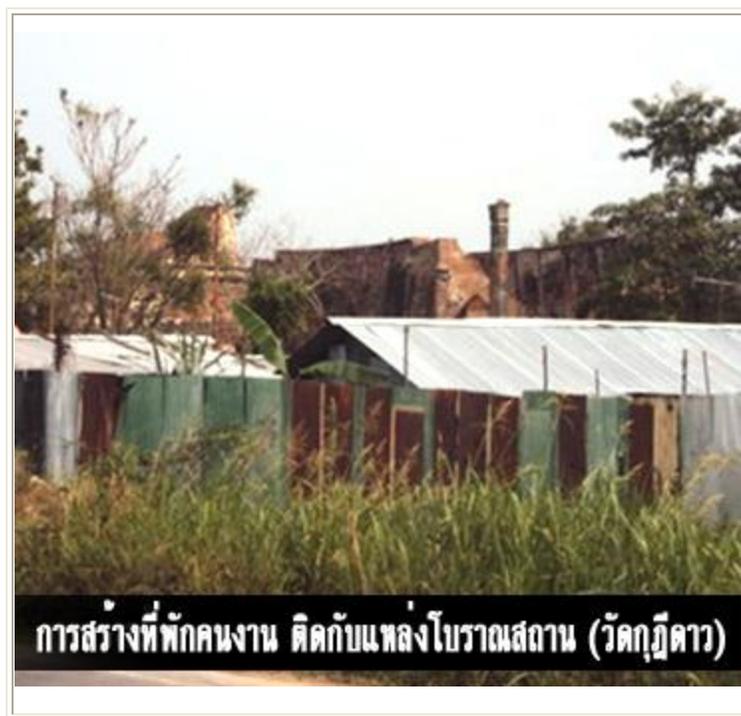
4. ปัญหาในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก

การจัดการแหล่งนอกจากคำนึงถึงคุณลักษณะของพื้นที่ที่ใช้ในการท่องเที่ยวแล้ว การจัดการจะต้องคงไว้ซึ่งการปกป้องรักษาไว้ซึ่งเกียรติประวัติของชาติ และแสดงความสามารถของบรรพชนในอดีต มุ่งความคงอยู่ตามที่ UNESCO กำหนด ซึ่งการดำเนินงานใดๆจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความพยายามฟื้นฟูและรักษาสภาพดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงกิจกรรมอันส่งผลต่อมรดกทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม รวมทั้ง UNESCO เชื่อว่าการจัดการจะเกิดความยั่งยืน เป็นสิ่งที่ต้องทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีบทบาท มีส่วนรวมในการจัดการถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกเป็นการบริหารที่จะต้องดำเนินการตามมาตรการในการจัดการคุ้มครองป้องกัน อนุรักษ์ และรักษาคุณค่าตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกโดยกำหนดให้มีการแบ่งพื้นที่เป็นโซนออกเป็น 2 ส่วนหลักคือส่วนที่เป็น CoreZoneและBufferZone และมีแผนบริหารจัดการ ([http://vasuposh.blogspot.com/2009/world heritage.html](http://vasuposh.blogspot.com/2009/world%20heritage.html) ณ .16 ธันวาคม 2553) ซึ่งการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกทั้ง 2 แหล่งมีปัญหาเกี่ยวกับประชาชนในเรื่องพื้นที่ทับซ้อน

ปัญหาการทับซ้อนในเมืองมรดกโลกสุโขทัยคือปัญหาเรื่อง ที่อยู่อาศัย และเรื่องการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ที่อาศัยรอบบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ ส่วนปัญหาของเมืองมรดกโลกอยุธยาคือเรื่องขยายตัวทางกายภาพ เพื่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัยต่าง ๆ การสร้างอาคารที่บดบังทัศนียภาพที่สวยงาม เนื่องจากอยุธยาเป็นหนึ่งในศูนย์กลางทางเศรษฐกิจมีนิคมอุตสาหกรรมจำนวนมาก ดังนั้นการสร้างอาคารต่างๆ มีลักษณะที่ไร้ระเบียบหรือไม่กลมกลืนกับลักษณะภูมิทัศน์ จึงเป็นการทำลายคุณค่าของโบราณสถาน ตลอดจนการพัฒนาของถนนหนทางภายในเขตเมือง เพื่อรองรับการคมนาคมที่นักท่องเที่ยวเป็นไปอย่างไร้ทิศทางของการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรม คนย้ายเข้ามาในพื้นที่เกิดปัญหาการบุกรุก ทำลายสภาพแวดล้อมประกอบกับการบริหารจัดการที่อยู่ในรูปของคณะกรรมการ มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน กรรมการ ตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ กองโบราณคดีเป็นกรรมการเลขานุการ การประสานงานต้องมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานจึงจะมีความคล่องตัว

สำหรับการจัดการของแหล่งมรดกโลกสุโขทัยเกิดปัญหาเช่นเดียวกันแต่ การดำเนินงานมีลักษณะอาศัยมวลชนทำให้ ปัญหาการจัดการสามารถคลี่คลายได้ง่ายขึ้น แต่แหล่งมรดกโลกในพื้นที่อยุธยาการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา มีแนวทางการบริหารที่ไม่ค่อยสอดคล้องกับคณะกรรมการซึ่งมีเป้าหมายในการรักษาเนืองาน ในขณะที่เทศบาลต้องการสร้าง Infra Structure เช่น การสร้างเสาไฟรูปนางหงส์ ที่กระจายอยู่โดยทั่วของใจกลางเมืองพระนครศรีอยุธยา ปัญหาของขยะมูลฝอย บ้านจัดสรร อยู่โดยรอบโบราณสถาน เป็นต้นพื้นที่เกาะเมืองที่เป็นCoreZone พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นของเอกชน ส่วนหนึ่งเป็นของรัฐซึ่งเดิมรัชกาลที่5 ห้ามออกเอกสารสิทธิ์แต่สมัยท่านปรีดีได้มีการออกโฉนด ทำให้เกิดการทับซ้อนเอกสารสิทธิ์ตามข้อกำหนดเกี่ยวโบราณสถานกับของเทศบาล ทำให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการดังภาพที่เป็นปรากฏการณ์จริงต่อไปนี้

ที่มา เว็บไซต์ : http://www.thaiwhic.go.th/heritage_culture2.aspx ณ.21 มกราคม 2554

การจัดการแหล่งท่องเที่ยว นอกจากการจัดการทรัพยากรพื้นที่เพื่อเป็นที่ดึงดูดใจ เข้าถึงแหล่ง และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเข้ามาเที่ยวแล้ว การอนุรักษ์ ปกป้อง รักษา เป็นอีกกิจกรรมที่ต้องคำนึงถึง และให้ความสำคัญโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม โดยมีความสำคัญระดับโลก เป็นสิ่งที่จะต้องรักษาคุณภาพความเป็นของดั้งเดิม ไม่ให้เสื่อมสภาพ และคำนึงถึงการใช้อย่างรู้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวโดยแหล่งท่องเที่ยวถือเป็นสินค้าหลักของการท่องเที่ยว จึงต้องดูแลรักษาเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุด ในขณะเดียวกันได้รับผลกระทบน้อยที่สุด เพื่อรักษาความมีคุณค่า รักษาสมบัติ วัฒนธรรมประจำชาติให้ยาวนานที่สุด และเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องให้ความร่วมมือ และช่วยกันดูแล ปกป้อง รักษา หน่วยงานที่มีความรับผิดชอบโดยตรงในการปกป้องคือกรมศิลปากร

ในพื้นที่อุทยานการที่ชุมชนอยู่ร่วมกับโบราณสถาน การดำเนินชีวิตมีกิจกรรมมากมายภายใต้การขาดความเป็นระเบียบ เกะกะ คุณค่าที่เคยใช้สัญจรตื่นขึ้น การอยู่ร่วมกันแบบตลอดเวลา (All

Time)ทุกอย่างมีความเกี่ยวพันเกี่ยวข้อง ทำให้มีการรุกรานพื้นที่และทรัพยากรที่เป็นมรดกโลก แต่โบราณสถานของกลุ่มสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรนั้น โบราณสถานจะแยกออกไปจากชุมชน การบริหารจัดการในการปกป้องรักษาการจัดการทรัพยากรที่เป็นโบราณสถาน สามารถกระทำได้ชัดเจนเป็นเอกเทศ อย่างไรก็ตามการปกป้องรักษาเกี่ยวกับแนวเขตก็เป็นปัญหาเช่นเดียวกัน เพียงแต่คนละรูปแบบและความรุนแรงต่างกันกับพื้นที่อุทยาน ซึ่งเกิดการบุกรุกพื้นที่จากการใช้เป็นที่พักอาศัย การดำเนินชีวิตและการค้าขาย แต่สุโขทัย-ศรีสัชนาลัยการบุกรุกพื้นที่เพื่อใช้ในการทำมาหากินทางการเกษตร ซึ่งในการศึกษาพบว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยว ที่ทำให้เกิดปัญหาด้านปกป้องรักษา เกิดจากปัญหาหลายๆด้าน ซึ่งคณะผู้วิจัยขอแบ่งออกเป็นมิติต่างๆได้ทั้งหมด 3 มิติดังนี้คือ

1. มิติด้านสิ่งแวดล้อม
2. มิติด้านการบริหารจัดการ
3. มิติด้านการขยายตัวของธุรกิจเอกชน

มิติสิ่งแวดล้อม การจัดการขาดระบบการควบคุมสิ่งทำให้เกิดมลภาวะอย่างเช่น ขยะ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางสายตา ซึ่งจากการศึกษาพื้นที่แหล่งมรดกโลก 2 กลุ่มกล่าวคือ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และกลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย -ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร พบว่าบริบทที่มีความแตกต่างกันในแง่ที่ว่าอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยาเป็นแหล่งมรดกโลกที่โบราณสถาน และทรัพยากรต่างๆ รวมอยู่กับชุมชน เป็นลักษณะ All Day All Night ทำให้ระบบการจัดการเพื่อการควบคุมสิ่งต่างๆที่ทำให้เกิดมลภาวะทั้งในด้านขยะ อากาศ และการขาดความเป็นระเบียบ ขาดประสิทธิภาพในการปกป้องรักษา เป็นสิ่งที่ทำให้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจขาดหายไปดังหลักฐานที่แสดงไว้ในภาพต่อไปนี้

ที่มา เว็บไซต์อ้างอิง : http://www.thaiwhic.go.th/heritage_culture2.aspx ณ.21 มกราคม 2554

ที่มา เว็บไซต์อ้างอิง : http://www.thaiwhic.go.th/heritage_culture2.aspx ณ .21 มกราคม 2554.

คณะลูกหมู่แดนเซอร์บรีเวณบึงพระรามอยุธยา

ที่มา เว็บไซต์อ้างอิง : http://www.thaiwhic.go.th/heritage_culture2.aspx ณ .21 มกราคม 2554.

สำหรับอุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย -ศรีสัชนาลัย ซึ่งบริบทของพื้นที่อุทยานแยกส่วนจากชุมชนในแง่ของการพักอาศัย การเปิดอุทยานมีความชัดเจน แต่ที่สำคัญ ระบบการจัดการ การกำกับควบคุม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสุโขทัยได้มีการพูดคุยในเรื่องกติกา และความร่วมมือจากทุกฝ่าย ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ว่า

“สุโขทัย หน่วยงานต่างๆให้ความร่วมมือที่ดีกว่า มีการร่วมแรง ร่วมใจ ไม่เกี่ยงงานกัน
ทุกฝ่ายช่วยกัน เพื่อให้ทุกอย่างออกมาดี เครือข่ายประชาชนก็มีความเข้มแข็ง สังเกต
สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย หน้าบ้าน มีแคร่ไถนั่งพบปะ ที่สำคัญแทบทุกบ้านส่วนใหญ่สะอาด
บ้านเก่าแต่มีความเป็นระเบียบ สะอาดตา โดยเฉพาะบริเวณเมืองเก่า-”

มิตินาการบริหารจัดการ ตามที่กล่าวมาแล้วกรมศิลปเป็นหน่วยงานหลักในการอนุรักษ์ ปกป้องรักษา แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งในการบริหารจะต้องมีการวางแผนในระยะยาวทั้งในแง่การปกป้อง รักษา ในแง่ของการพัฒนา อย่างมีทิศทาง เป็นระบบ ไม่สะเปะ สะปะ โดยการจัดทำแผนแม่บท จากการศึกษาพบว่า ในแหล่งพื้นที่มรดกโลกจังหวัดอยุธยา อดีตเคยมีการศึกษาและจัดทำเอาไว้เพื่อใช้ในการดำเนินงาน ทั้งการพัฒนา และการกำหนดงบประมาณซึ่งได้รับความ

เห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อปีพุทธศักราช 2536 ภายใต้แผนแม่บทฯ ฉบับนี้ กรมศิลปากรได้กำหนด
แนวทางการดำเนินงานเป็นแผนงานหลัก 5 แผน ได้แก่

1. แผนงานโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และโบราณสถาน
2. แผนงานพัฒนาและปรับปรุงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการหลัก
3. แผนงานบูรณะปรับปรุงสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์
4. แผนงานพัฒนาและปรับปรุงชุมชน
5. แผนงานรื้อย้ายและปรับปรุงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ให้นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ดำรงคุณค่าและเอกลักษณ์อันโดดเด่น เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ของโลกได้ตลอดไป อนึ่ง สำหรับในพื้นที่มรดกโลก สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย ทางสำนักศิลปากรที่ 3 ซึ่งดำเนินงาน ครอบคลุมพื้นที่ สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย และกำแพงเพชร ได้มีการศึกษาวิเคราะห์ร่วมกับทางมหาวิทยาลัยนเรศวร กำหนดแผนแม่บท เพื่อใช้เป็นแนวทางอนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งอย่างมีทิศทาง ปัจจุบันแผนแม่บทดังกล่าว อยู่ระหว่างการพิจารณา และประเมินความเหมาะสม ซึ่งกรมศิลปากร โดยคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์ กำลังดำเนินการจัดทำและปรับปรุงแผนแม่บทแต่ละอุทยานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ซึ่งในส่วนของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชชนาลัย และอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ได้กำหนดแผนงานเป็น 8 แผนงาน ที่สำคัญดังนี้

1. แผนงานโบราณคดี ประวัติศาสตร์และโบราณสถาน
2. แผนการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิทัศน์พื้นที่โบราณสถาน และการให้บริการนักท่องเที่ยว
3. แผนการจัดระเบียบชุมชนและการใช้ประโยชน์ที่ดิน โบราณสถานอุทยานประวัติศาสตร์
4. แผนพัฒนาบริการทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
5. แผนพัฒนาปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

6. แผนงานเศรษฐกิจและสังคม
7. แผนการโฆษณาประชาสัมพันธ์
8. แผนพัฒนาสำนักงานบุคลากรและบริหารจัดการ

ในด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุมชนนั้น กรณีอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรพบว่าชุมชนกับโบราณสถานไม่มีปัญหาต่อกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้ ส่วนปัญหาพบเป็นในเรื่องของการจดทะเบียนที่ดินทับซ้อนกันระหว่างอุทยานกับกรมที่ดิน คืออุทยานประวัติศาสตร์มีโฉนดหนึ่ง กรมที่ดินมีโฉนดอีกอย่างหนึ่งซึ่งถือเป็นปัญหาในส่วนราชการ เองที่ไม่ชัดเจน ส่วนกรณีอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยไม่ค่อยประสบปัญหาการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก ทั้งนี้เนื่องจากสภาพที่ตั้งที่เหมาะสม งบประมาณค่อนข้างได้มาก จึงสามารถทำมาสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวได้หลากหลาย ส่วนอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย การบริหารจัดการแหล่งมีปัญหาเล็กน้อยในด้านพื้นที่ครอบครอง ซึ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ของประชาชนที่มีการครอบครองโดยปากเปล่า ไม่มีเอกสารสิทธิ์ แต่มีการครอบครองมานาน ดังนั้นอุทยานประวัติศาสตร์จึงต้องสร้างความเข้าใจในเรื่องสิทธิ์การครอบครองที่ดิน ให้กับประชาชนและ สำหรับอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา นั้น ในปี พุทธศักราช 2478 กรมศิลปากรในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุของชาติ ได้ดำเนินการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานเมืองอยุธยา และนับจากนั้นเป็นต้นมา การสงวนรักษาและคุ้มครองนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา อันยิ่งใหญ่และทรงคุณค่าก็ได้เริ่มขึ้นและดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดมา แต่การดำเนินงานพบกับปัญหาหลายด้านทั้งเรื่องพื้นที่ทับซ้อน เรื่องความไม่ปลอดภัย ความไม่เป็นระเบียบ เป็นต้น

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ตามที่ได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลก ในปี พ.ศ. 2534 ด้านศิลปวัฒนธรรมและผังเมือง รวมพื้นที่กว่าร้อยละ 80 ในเขตอำเภอเมือง ทั้งในเขตนอกเกาะและในเกาะเมือง ด้านการบริหารจัดการซึ่งเป็นหน้าที่ของทางเทศบาลจึงต้องมีบทบาทหน้าที่ต่อเมืองมรดกโลก คือด้านการควบคุมดูแล ด้านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ (Infrastructure) ทั้งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเพื่อให้เกิดความสะดวกกับประชาชนและนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน

การสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานต้องสอดคล้องกันเพื่อคงความเป็นนครแห่งประวัติศาสตร์ ต้องร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาทั้งสองส่วนกลาง ได้แก่ กรมศิลปากร) สำนักโบราณคดี (การควบคุมดูแลด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การทำความสะอาดพื้นที่ การวางผังเมืองให้เป็นระเบียบเรียบร้อยโดยการทำโซนนิ่ง (Zoning) กล่าวคือในการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกอยู่ในรูปคณะกรรมการ จัดได้ว่าเป็นการทำงานที่มีลักษณะเป็นทีมเวิร์ค การทำงานเป็นทีมเป็นสิ่งที่ทุกคนในทีมต้องรู้หน้าที่ของตนเอง และประสานกับผู้อื่น บูรณาการบทบาทของทุกคนเพื่อความสำเร็จร่วมกันในการคงไว้ซึ่งความเป็นมรดกโลกที่ดึงดูดความสนใจคนทั้งโลกเหมือนอย่างที่เราให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“การจัดการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเป็นจุดมุ่งหมายของหน่วยงาน แต่ละหน่วยงานทำหน้าที่ต่างกัน เช่น เทศบาลทำหน้าที่ให้ประชาชนอยู่ดีกินดี แต่กรมศิลปากรทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ กรมศิลปากรจัดการตามทฤษฎี เราไม่รู้ว่าจะคนในพื้นที่ต้องการอะไร เราเป็นคนนอกพื้นที่ ที่ผ่านมามาจัดการบูรณาการ แม้แต่ปัญหาเล็กๆ เช่นเรื่องร้านค้า ผู้ประกอบการเองก็ไม่นึกว่าจะทำให้เกิดเรื่องราวใหญ่โตได้ขนาดนั้น ร้านแน่นมาก ทางเข้าเล็กเกินไป .ก่อนหน้านี้อาจารย์เดินคนละทาง ตอนนี้ก็มาร่วมกัน คิดด้วยกัน บูรณาการด้วยกันเพื่อความ เป็นมรดกโลก...”

มติการขยายตัวของธุรกิจเอกชน

การขยายตัวของธุรกิจเอกชนเพื่อการให้บริการกับนักท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสอดคล้องดูแลปกป้องรักษา เนื่องจากเป็นประเด็นที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อทัศนียภาพและสภาวะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว บดบังทัศนียภาพ ความงดงามของโบราณสถาน การศึกษาพบว่าพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ศรีสะเกษ มีการจัดการโดยการกำหนดกติการ่วมกัน ในการเป็นข้อกำหนดสำหรับธุรกิจบางประเภท เช่น ฝับ สถานบันเทิงให้บริการในช่วงค่ำคืนจะไม่มี ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า

“ใช่ ที่นี่เงียบงัน มีสโลแกนของเค้า ที่นี่ไม่ส่งเสริมกิจกรรมยามค่ำคืนที่เป็นไนต์คลับ

อะโกโก้ หรือ คอคเทลเค้า” //---

การก่อสร้างอาคารต้องมีลักษณะกลมกลืนกับภูมิทัศน์ ของความเป็นเมืองเก่า บรรยากาศ ความเป็นโบราณสถานที่มีสถาปัตยกรรมล้ำค่า และไม่ขัดต่อข้อกำหนดที่ว่าด้วยการสร้างอาคาร จะต้องพิจารณาแบบแปลนของคณะกรรมการวิชาการของกรมศิลป์ ซึ่งมาตรการดังกล่าวส่งผลต่อการ จัดการแหล่งในประเด็นของอนุรักษ์ ปกป้องรักษา ค่อนข้างเป็นไปในทางบวก ทำให้สภาพแวดล้อม บริเวณเมืองเก่าจังหวัดสุโขทัยและศรีสัชนาลัยเป็นภาพที่ดูสะอาดตา ความเป็นระเบียบ ดังที่ นักท่องเที่ยวได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“ ---//ความชอบ ชอบทั้ง 2 แหล่ง เพราะให้ความรู้สึกในด้านจิตใจ เกี่ยวกับโบราณสถาน ในแง่บวกทั้ง 2 แห่ง แต่ภาพรวมๆในการจัดการแหล่งมองว่าสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย จัดสภาพแวดล้อมที่ขอบชนวนให้ติดตามหลงไหล การเดินทางมาไกล แต่ก็อยากมาเที่ยว อีก ที่นี้สะอาดตา สบายใจ สำหรับอยุธยาถ้าไม่ไปไหวพระ ไม่นึกอยากไป เพราะดูแล้ว วุ่นวาย บางจุดรกตา ลึกลับเสียดายโบราณสถาน แต่ละจุดมีคุณค่ามากนะ สะท้อนความ ยิ่งใหญ่ความพยายามของบรรพบุรุษเรา ถ้ามีการจัดการดีๆ เยี่ยมมากเลย เมื่อก่อนก็ โอ.เค.นะ//--- ”

สำหรับอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร การจัดการแหล่ง.ในมิติที่เกิดการขยายตัวของธุรกิจ เอกชนทางการท่องเที่ยวยังไม่เป็นปัญหา อุทยานคงความเป็นของดั้งเดิมทั้งโบราณสถาน ลักษณะ พื้นที่และต้นไม้ ทั้งๆที่ยุทธศาสตร์ของจังหวัดเน้น 2 เรื่องคือการท่องเที่ยว และการเกษตร ดังที่ผู้ให้ ข้อมูลคนสำคัญได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

---//“ตอนนี้ ของเรามันเงียบไป มันไปดังเฉพาะสุโขทัย สุโขทัยมันอลังการ เขาทำอลังการมากเลย ก่อสร้างอะไรใหญ่ แต่ของเรานี้ มันไม่มีการพัฒนาไง มันเลยคง สภาพเดิมๆ แต่ตอนหลังก็มีการพัฒนาแบบว่าคนละสไตล์กับสุโขทัย ไม่แต่งเลย ไม่แต่ง อะไรเลย ก็เลยคงสภาพเดิมๆ ในนั้นมันจะเป็นป่าอยู่แล้ว ต้นไม้ใหญ่เยอะ แล้วก็จะร่มรื่น- //”

ด้วยเหตุที่คนในพื้นที่ยังให้ความสำคัญกับการเกษตร เศรษฐกิจขึ้นอยู่กับเกษตร เป็นสิ่งที่ทำให้รายได้สูงทั้งในเรื่องอ้อย เรื่องข้าว และมัน มันถือเป็นพื้นที่เพาะปลูกเป็นอันดับสองของประเทศ การเกษตรของจังหวัดกำแพงเพชรทำในลักษณะเป็น mass คนๆหนึ่งมีจำนวนเป็นร้อยๆไร่ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

---//“คนที่นี่ส่วนใหญ่ทำการเกษตร แล้วจะไม่เห็นไปในเรื่องของการบริการท่องเที่ยว เขาไม่

รู้จักเลยว่างั้นเถอะ เพราะว่าการเกษตรอยู่ได้ แล้วที่นี้เขาทำไร่ เขาทำเป็น 100 ไร่

อ้อย 100 ไร่ 1000 ไร่ ไม่ใช่เล็กๆอย่างทางเหนือ 5 ไร่ 10 ไร่//”

ดังนั้นการขยายตัวของธุรกิจเอกชนในการให้บริการนักท่องเที่ยว ที่จะมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การก่อสร้างร้านค้า ร้านอาหาร หรือการขับถ่าย การใช้วิถีชีวิตที่ไปบดบังทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว กำแพงเพชรยังไม่เป็นปัญหา

หนึ่งสำหรับกรณีอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา การบริหารจัดการแหล่งเพื่อ ปกป้องรักษา ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรมจากการทำธุรกิจเอกชนในการบริการแก่นักท่องเที่ยว นั้น เป็นเรื่องที่ค่อนข้างมีความสำคัญเร่งด่วนต่อการปรับปรุงแก้ไข เนื่องจากการขยายตัวของ การท่องเที่ยวมีสูง เป็นเหตุทำให้จำนวนผู้ใช้บริการแหล่งมีมาก ในขณะเดียวกันธุรกิจที่เกี่ยวข้องในการรองรับก็ขยายตัวตาม เป็นสิ่งที่ต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ แหล่งท่องเที่ยวหลายๆแหล่งในจังหวัดอยุธยา ที่เกิดปัญหาของการพัฒนาที่ทำกินกับการอนุรักษ์ ปกป้อง รักษาแหล่ง โดยเฉพาะในจุดที่นักท่องเที่ยวชาว ไทยเข้าไปใช้บริการจำนวนมากๆเช่นวัดมงคลบิดร การขยายตัวของธุรกิจร้านค้าที่ให้บริการกับนักท่องเที่ยวซึ่งมีจำนวนมาก การกระจุกตัวในบริเวณวัด ทำให้บดบังทัศนียภาพของสิ่งแวดล้อมรอบๆ บริเวณโบราณสถาน ถือเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการปกป้องรักษาภาพ

ที่มา เว็บไซต์อ้างอิง : http://www.thaiwhic.go.th/heritage_culture2.aspx ณ.21 มกราคม 2554

โดยรวมพอสรุปได้ว่า การจัดการแหล่งทั้งในพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชรมีปัญหาหลักๆที่สำคัญ ดังนี้

- ขาดความต่อเนื่องในการบริหาร เนื่องจากการบริหารเป็นไปตามวาระการดำรงตำแหน่งหรือรอบปีของการทำงาน ซึ่งต้องมีการโอนย้ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ขาดการประสานงานที่ดี จากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และชุมชน ทำให้ไม่เกิดการประสานงาน การเข้าใจในระบบงาน และความสำคัญของการเป็นเมืองมรดกโลก จึงทำให้เกิดการขาดเอกภาพในการบริหารที่มีความชัดเจนทั้งบทบาท กำลังคนและงบประมาณ
- ขาดการจัดทำแผนแม่บทร่วมกัน ที่ผ่านมานักหน่วยงานภาครัฐจะเป็นฝ่ายดำเนินงานจัดทำแผนแม่บทโดยขาดองค์ความรู้จากภาคเอกชนหรือประชาคม คนในชุมชน ทำ

ให้ไม่เกิดความรู้สึกโกรธหรือความเข้าใจกับชาวบ้าน ดังนั้นจึงควรมีการทำแผนแม่บทที่คนในสังคม ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ มาร่วมสมมติในการจัดทำร่วมกัน

ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการมีศักยภาพอย่างแท้จริงเป็นสิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องหาแนวทางในการดำเนินการแก้ไขเพื่อให้การบริหารจัดการเกิดความยั่งยืน

5. แนวทางในการจัดการแหล่งสู่ความยั่งยืน

จากปัจจัยหลักของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและปัญหาที่พบในเมืองมรดกโลก รวมถึงการวิเคราะห์จุดเด่นและจุดด้อยนั้น สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อสร้างแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกสู่ความยั่งยืน ทั้งนี้คือการเพื่อการจัดการอย่างมีคุณภาพ การจัดการอย่างสมดุลและการจัดการอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืน ดังนั้นหลังจากที่มีการประเมินสภาพแวดล้อมโดยการวิเคราะห์ให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดของแหล่งมรดกโลกทั้ง 4 แห่ง ประกอบด้วยอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแล้วนั้น ก็จะนำมาข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ในรูปแบบความสัมพันธ์แบบแมตริกซ์โดยใช้ตารางที่เรียกว่า TOWS Matrix โดย TOWS Matrix เป็นตารางการวิเคราะห์ที่นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดออกมาเป็นยุทธศาสตร์หรือยุทธวิธีประเภทต่าง ๆ และในการนำเทคนิคที่เรียกว่า TOWS Matrix มาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์นั้น จะมีขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญ 2 ขั้นตอน ที่ได้แก่หลักการดังนี้

1. การระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด โดยที่การประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นการระบุให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนจะเป็นการประเมินภายในองค์กร ส่วนการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดจะเป็นการประเมินภายนอกองค์กร กล่าวได้ว่า ประสิทธิภาพของการกำหนดกลยุทธ์ที่ใช้เทคนิค TOWS Matrix นี้จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการวิเคราะห์จุด

แข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด ที่ละเอียดในทุกแง่มุม เพราะถ้าวิเคราะห์ไม่ละเอียดหรือมองไม่ทุกแง่มุม จะส่งผลทำให้การกำหนดกลยุทธ์ที่ออกมาจะขาดความแหลมคม

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจุดแข็งกับโอกาส จุดแข็งกับข้อจำกัด จุดอ่อนกับโอกาส และจุดอ่อนกับข้อจำกัด ซึ่งผลของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ในข้อมูลแต่ละคู่ดังกล่าว ทำให้เกิดยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

2.1 กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดแข็งและโอกาสมาพิจารณาพร้อมกัน เพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ในเชิงรุก

2.2 กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategy) ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดแข็งและข้อจำกัดมาพิจารณาพร้อมกัน เพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ในเชิงป้องกัน ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรมีจุดแข็ง ขณะเดียวกันองค์กรก็เจอกับสภาพแวดล้อมที่เป็นข้อจำกัดจากภายนอกที่องค์กรควบคุมไม่ได้ แต่องค์กรสามารถใช้จุดแข็งที่มีอยู่ในการป้องกันข้อจำกัดที่มาจากภายนอกได้

2.3 กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategy) ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดอ่อนและโอกาสมาพิจารณาพร้อมกัน เพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ในเชิงแก้ไข ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรมีโอกาสที่จะนำแนวคิดหรือวิธีใหม่ ๆ มาใช้ในการแก้ไขจุดอ่อนที่องค์กรมีอยู่ได้

2.4 กลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategy) ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดอ่อนและข้อจำกัดมาพิจารณาพร้อมกัน เพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ในเชิงรับ ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรเผชิญกับทั้งจุดอ่อนและข้อจำกัดภายนอกที่องค์กรไม่สามารถควบคุมได้

สำหรับแนวทางการจัดการแหล่งตามเทคนิคการวิเคราะห์ด้วยรูปแบบความสัมพันธ์แบบแมตริกซ์สามารถนำเสนอได้เป็นตารางต่อไปนี้

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในรูปแบบความสัมพันธ์แบบแมตริกซ์(TOWS Matrix) ของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

<p>ปัจจัยภายใน</p> <p>ปัจจัยภายนอก</p>	<p>จุดแข็ง(S)</p> <p>1. การเดินทางเข้าถึงง่ายและสะดวกรวดเร็ว</p> <p>2. เป็นเมืองที่รู้จักไปทั่วโลก</p> <p>3. ประชาชนมีส่วนร่วมและคุ้นเคยในกระบวนการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่</p>	<p>จุดอ่อน(w)</p> <p>1. โบราณสถานโทรม่ง่ายเนื่องจากอยู่ในเขตเมือง</p> <p>2. ขาดการนำระบบ(Zoning) มาใช้บริหารจัดการ</p> <p>3. โบราณสถานบางแห่งอยู่ติดกับแม่น้ำทำให้มีน้ำท่วมและเกิดการพังเสียหายได้</p>
<p>โอกาส(O)</p> <p>1. กระแสความสนใจทางด้านแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกของชาวไทยและชาวต่างประเทศมีมากขึ้น</p> <p>2. มีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน</p> <p>3. มีหน่วยงานภายนอก(ยูเนสโก)ที่ให้การช่วยเหลือและกำกับดูแล</p>	<p>กลยุทธ์เชิงรุก SO</p> <p>1. พัฒนาขีดความสามารถของชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการระดับมาตรฐานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับสากล</p> <p>2. ส่งเสริมการอนุรักษ์พื้นที่ฟูหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนทั้งภาครัฐและเอกชน</p> <p>3. พัฒนาระดับมาตรฐานการให้บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว(4A)</p>	<p>กลยุทธ์เชิงแก้ไข WO</p> <p>1. ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะโบราณสถาน</p> <p>2. เพิ่มบทบาทในการบริหารจัดการระดับพื้นที่ขององค์กรท้องถิ่นและชุมชน</p>
<p>อุปสรรค(T)</p> <p>1. กระแสโลกาภิวัตน์และภาวะทางเศรษฐกิจทำให้วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนไป</p> <p>2. มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง โดยเฉพาะกับประเทศที่มีแหล่งมรดกโลกคล้ายๆกัน</p> <p>3. ประชาชนทั่วไปยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน</p>	<p>กลยุทธ์เชิงป้องกัน ST</p> <p>1. มีมาตรการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนและสมดุลกับสภาพแวดล้อม</p> <p>2. ให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแก่ประชาชนและทุกภาคส่วน</p> <p>3. ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ</p>	<p>กลยุทธ์เชิงรับ WT</p> <p>1. บริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน</p> <p>2. ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรเป็นหลัก</p>

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในรูปแบบความสัมพันธ์แบบแมทริกซ์ (TOWS Matrix) ของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

<p>ปัจจัยภายใน</p> <p>ปัจจัยภายนอก</p>	<p>จุดแข็ง(S)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นแหล่งโบราณสถานที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่า ทำให้ง่ายต่อการบริหารจัดการพื้นที่และมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลก 2. มีกิจกรรมการเข้าชมสถานที่ที่เน้นวิถีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3. เดินทางเข้าถึงง่ายและสะดวก เนื่องจากอยู่ใกล้กับชุมชน 	<p>จุดอ่อน(w)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ 2. บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนมีน้อย 3. กิจกรรมการท่องเที่ยวยังไม่สร้างความโดดเด่นและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ตลอดปี
<p>โอกาส(O)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน 2. กระแสความสนใจทางด้านแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกของชาวไทยและชาวต่างประเทศมีมากขึ้น 3. มีหน่วยงานภายนอก(ยูเนสโก)ที่ให้การช่วยเหลือและกำกับดูแลกำกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก 	<p>กลยุทธ์เชิงรุก(SO)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พัฒนาขีดความสามารถของชุมชน และองค์กรปกครองท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการยกระดับมาตรฐานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับสากล 2. ส่งเสริมการอนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนทั้งภาครัฐและเอกชน 3. พัฒนาระดับมาตรฐานการให้บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว (4A) 	<p>กลยุทธ์เชิงแก้ไข(WO)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะโบราณสถาน 2. เพิ่มบทบาทในการบริหารจัดการระดับพื้นที่ขององค์กรท้องถิ่นและชุมชนให้เหมาะสม
<p>อุปสรรค(T)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ขาดการสร้างรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวนอกฤดูกาล 2. มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง โดยเฉพาะกับประเทศที่มีแหล่งมรดกโลกคล้ายๆกัน 3. ประชาชนทั่วไปยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 	<p>กลยุทธ์เชิงป้องกัน(ST)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. คงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม ดา รงเอกลักษณ์ของไทยไว้ให้ลือชื่อไปทั่วโลก 2. ให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแก่ประชาชนและทุกภาคส่วน 3. ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ 	<p>กลยุทธ์เชิงรับ(WT)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สร้างสรรค์กิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2. กระตุ้น การเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทย

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในรูปแบบความสัมพันธ์แบบแมทริกซ์(TOWS Matrix) ของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

<p>ปัจจัยภายใน</p> <p>ปัจจัยภายนอก</p>	<p>จุดแข็ง(S)</p> <ol style="list-style-type: none"> โบราณสถานที่ตั้งอยู่ห่างจากเขตชุมชนเมือง ทำให้ง่ายต่อการบริหารจัดการพื้นที่ มีกิจกรรมการเข้าชมสถานที่ที่เน้นวิถีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โบราณเก่าแก่และมีศิลปะที่งดงาม 	<p>จุดอ่อน(w)</p> <ol style="list-style-type: none"> บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคเอกชนมีน้อย ที่ตั้งของโบราณสถานอยู่ห่างไกลจากชุมชนเมือง จึงทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนน้อย กิจกรรมการท่องเที่ยวยังไม่สร้างความโดดเด่นและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ตลอดปี
<p>โอกาส(O)</p> <ol style="list-style-type: none"> มีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน กระแสความสนใจทางด้านแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกของชาวไทยและชาวต่างประเทศมีมากขึ้น มีหน่วยงานภายนอก(ยูเนสโก)ที่ให้การช่วยเหลือและกำกับดูแลกำกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก 	<p>กลยุทธ์เชิงรุก(SO)</p> <ol style="list-style-type: none"> พัฒนาขีดความสามารถของชุมชน และองค์กรปกครองท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการยกระดับมาตรฐานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับสากล ส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟู หรือ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนทั้งภาครัฐและเอกชน พัฒนาระดับมาตรฐานการให้บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว(4A) 	<p>กลยุทธ์เชิงแก้ไข(WO)</p> <ol style="list-style-type: none"> ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะโบราณสถาน เพิ่มบทบาทในการบริหารจัดการระดับพื้นที่ขององค์กรท้องถิ่นและชุมชนให้เหมาะสม
<p>อุปสรรค(T)</p> <ol style="list-style-type: none"> ขาดการสร้างรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวนอกฤดูกาล มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง โดยเฉพาะกับประเทศที่มีแหล่งมรดกโลกคล้าย ๆ กัน ประชาชนทั่วไปยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 	<p>กลยุทธ์เชิงป้องกัน(ST)</p> <ol style="list-style-type: none"> คงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม ดา รงเอกลักษณ์ของไทยไว้ให้ลือชื่อไปทั่วโลก ให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแก่ประชาชนและทุกภาคส่วน ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ 	<p>กลยุทธ์เชิงรับ(WT)</p> <ol style="list-style-type: none"> สร้างสรรคกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กระตุ้น การเดินทางของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยชาวต่างชาติ

จากรูปแบบความสัมพันธ์แบบแมตริกซ์พบว่าแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกทั้งสี่แห่งในสองเมืองมรดกโลกเพื่อนำสู่ความยั่งยืนคือความร่วมมือกันทุกภาคส่วนคือระดับชาวบ้าน หรือ ชุมชนรวมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ชาวบ้านหรือชุมชนและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรมีความเข้าใจใน สำนึกอันดีระหว่างชาวบ้าน ชุมชน กับทรัพยากรการท่องเที่ยว คือเมืองมรดกโลกและระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
2. ชาวบ้าน ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน มีความเข้าใจในการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ
3. ชาวบ้านและชุมชนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน มองเห็นประโยชน์ในสำคัญของการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาสู่ความยั่งยืน
4. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
5. มีการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวมาใช้ให้เกิดประโยชน์และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์
6. การสร้างพันธมิตรทางการตลาด
7. การพัฒนาสื่อหรือการใช้สื่อต่างๆในการนำเสนอต่อกลุ่มเป้าหมายทั้งในและต่างประเทศ
8. มีระบบการพัฒนา และบริหารรูปแบบของกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมอย่างเหมาะสมกับพื้นที่
9. มีการวางแผนบริหารจัดการอย่างรอบด้านและดำเนินการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อให้มีผลกระทบในเชิงลบต่อวิถีวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย
10. การพัฒนาและยก ระดับปัจจัยหลักต่อการท่องเที่ยว (แหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึง ที่พัก กิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวก) อย่างต่อเนื่อง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในเมือง มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดกำแพงเพชร โดยศึกษาและวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวทั้งในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรในมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้อง ศึกษาประเด็นปัญหาที่ประสบในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทั้งในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรในมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการอุทยานประวัติศาสตร์

พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรที่จะช่วยส่งเสริมการจัดการมรดกโลกด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคณะวิจัยได้เลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และมีการใช้วิธีการเชิงปริมาณประกอบ โดยศึกษาจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) รวมถึงการทำแบบสอบถาม โดยแบ่งประชากรออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนจากหน่วยงานภาคเอกชนและนักท่องเที่ยว และทำการประมวลผลข้อมูลโดยการพรรณนา ถอดรหัสข้อมูลจากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลจากการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทั้งการสอบถามจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และนักท่องเที่ยว จากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ และการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับปริมาณ ดังนั้นผู้วิจัยขออภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ศักยภาพการจัดการแหล่ง เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว (Attraction) การจัดการต้องมุ่งไปสู่การพัฒนาทางการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน แหล่งโบราณสถานทั้งในพื้นที่จังหวัดอยุธยา สุโขทัย และจังหวัดกำแพงเพชร ถือเป็นพื้นที่ที่มีการดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เพราะเป็นแหล่งที่กำหนดเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม วิศวกรรม รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น และธรรมชาติที่มนุษย์นำมาใช้ที่น่าสนใจ มีเรื่องราวความเป็นมาที่สำคัญ ถือเป็นแหล่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมระดับโลก จนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ เช่นเดียวกับอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชรที่มีโบราณสถานสำคัญๆสะท้อนงานด้านศิลปะสถาปัตยกรรม มีศิลปกรรมที่เป็นแบบแผนของคนไทย และการจัดระเบียบสังคมที่ดี ถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทั้งทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมระดับโลก

ด้านศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์ทั้ง 4 แห่งใน 2 เมืองมรดกโลกมีศักยภาพสูงสำหรับการบริหารจัดการสู่ความยั่งยืน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานและประชาคมต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชนและชุมชน ทั้งนี้การมีศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนนั้น ต้องมีการบริหารจัดการให้ครอบคลุมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึง กิจกรรมประกอบสำหรับการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก แม้กระทั่งเรื่องของที่พักร

นอกจากนี้ ด้านความดั้งเดิมหรือความแท้ (Authenticity) อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย -ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชรมีจุดเด่นเรื่องความดั้งเดิมหรือความแท้ (Authenticity) ของแหล่งท่องเที่ยวและความเป็นชนบทหรือการที่ตั้งอยู่ในเขตหรือย่านเมืองเก่าหรือการตั้งห่างไกลจากแหล่งชุมชนเมือง ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ ส่วนกรณีของอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยาอันมีศักยภาพอยู่ที่การเป็นเมืองเก่า ที่มีประวัติศาสตร์อันเก่าแก่และสืบเนื่องมาจนถึงรัตนโกสินทร์ และโบราณสถานเหล่านั้นล้วนแต่แลดูมีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวเอง ลักษณะการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกหรือโบราณสถานของไทย

มักควบคู่ไปกับความเชื่อทางศาสนา นอกเหนือจากการซึมซับในความเก่าแก่ของโบราณสถาน และเพื่อการแสวงหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ง่ายต่อการเดินทางอีกด้วย

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น (Amenity) พบว่าศักยภาพการจัดการด้านที่พัก ศูนย์บริการ ข้อมูล การอำนวยความสะดวกในด้านความสะดวกของพื้นที่โดยรวมตลอดจนการให้บริการห้องน้ำเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอุทยานประวัติศาสตร์ทั้ง 4 แห่งใน 2 เมืองมรดกโลกได้ให้ความสำคัญ ต่อเรื่องนี้และมีศักยภาพในระดับดี โดยเฉพาะอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ซึ่งพบว่าสำหรับการบริหารจัดการในพื้นที่มรดกโลกพระนครศรีอยุธยาเพื่อการอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆที่ให้บริการกับลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว ในมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องในรูปแบบต่างๆพบว่าการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกในเรื่องอาหารที่มีความพร้อมหรือศักยภาพในการจัดการมากกว่า สำหรับศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความพร้อมในการเข้าถึงแหล่งพบว่าการบริหารจัดการเกี่ยวกับเส้นทางและประเภทของยานพาหนะอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรี อยุธยา มีความพร้อม มีความหลากหลายและ มีความสะดวกต่อการเข้าถึง ซึ่งอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย มีความพร้อมในการเข้าถึงเช่นเดียวกัน ในขณะที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรมีศักยภาพความหลากหลายและความสะดวกในการเข้าถึงน้อยกว่าทั้งสามแหล่งที่กล่าวมา

ส่วนกิจกรรมประกอบการท่องเที่ยว (Activity) ซึ่งเป็นปัจจัยอีกประการที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีสีสันและมีศักยภาพดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยนั้น เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและมีการปฏิบัติที่สืบต่อมายาวนาน ดังนั้นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งอุทยานประวัติศาสตร์ทั้ง 4 แห่งใน 2 เมืองมรดกโลก จึงมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเป็นหลัก รวมทั้งประเพณีท้องถิ่นและการสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของจังหวัดที่ตั้งเมืองมรดกโลกเพื่อให้เกิดอัตลักษณ์ในแหล่งท่องเที่ยวโดยจะมีผลต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยวต่อไปด้วย

ส่วนที่พัก (Accommodation) นั้นพบว่า การจัดการด้านที่พักของพื้นที่สุขุขทัยว่า มีศักยภาพเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นคนไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยทั้งนี้มีการจัดการของภาคเอกชนที่เข้ามารองรับมีปริมาณมากพอ ประกอบกับมีรูปแบบในการให้บริการที่มีความสอดคล้องกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายซึ่งส่วนใหญ่หากเป็นต่างชาติ สำหรับกำแพงเพชรนั้นยังมีศักยภาพระดับที่ดีกว่า การบริการที่พักยังมีประสิทธิภาพที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ใช้บริการ ส่วนกรณีอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา นั้นพบว่า มีศักยภาพด้านที่พักพร้อมเช่นกัน แต่เนื่องจากตั้งอยู่ในระยะทางที่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร จึงทำให้นักท่องเที่ยวที่ใช้บริการส่วนมากเป็นชาวต่างประเทศ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยจึงมีจำนวนไม่มาก หรือการใช้บริการในระหว่างวัน เช่นการรับประทานอาหาร เป็นต้น

2. การวิเคราะห์จุดเด่นและจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวทั้งในอุทยานประวัติศาสตร์

พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย- ศรีสัชนาลัย- กำแพงเพชรคือหาโอกาสในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เป็นไปได้ของมรดกโลกซึ่งมีวิธีการที่สามารถทำได้ คือการทำ SWOT Analysis เพื่อกำหนดทางเลือกกลยุทธ์ เพื่อหาโอกาสการพัฒนากลยุทธ์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ผลการวิเคราะห์ พอสรุปได้ดังนี้

จุดแข็ง

มีทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น สวยงาม หลากหลายและมีชื่อเสียงระดับโลกมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เช่นที่พักแรม ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยวท้องถิ่น เป็นต้น

มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์และเก่าแก่

มีสถานการศึกษาระดับอุดมศึกษาในสาขาที่สอดคล้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

จุดอ่อนหรือจุดด้อย

ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาการบุกรุกที่ดิน สาธารณะ การขาดการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นบูรณาการความไม่พอเพียงของโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในบางประการ

โอกาส

มีโอกาสในการติดต่อเชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ เพื่อการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ๆซึ่งมีความได้เปรียบ เนื่องจากกรณีสุขโขทัยมีความพร้อมทางด้านท่าอากาศยานนานาชาติ มีถนน ทำให้มีโอกาสดูติดต่อและขยายตัวทางการท่องเที่ยว แนวโน้มการเติบโตทางของนักท่องเที่ยวทั่วโลก ที่เน้นในเรื่องการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและความปลอดภัยทางร่างกายและทรัพย์สิน (Safety) และความพึงพอใจจากการบริการ (satisfaction) ทำให้เมืองมรดกโลกของไทยซึ่งเป็นเมืองที่มีโบราณสถานเก่าแก่ ทรงคุณค่า ยังคงมีความได้เปรียบ

อุปสรรค

สภาวะเศรษฐกิจของโลกและตลาดการท่องเที่ยวที่ประสบปัญหาภาวะเงินเฟ้อ ภัยคุกคามจากธรรมชาติ จะทำให้นักท่องเที่ยวลดลง

คู่แข่งระหว่างภูมิภาคและในภูมิภาคเดียวกันมีการแข่งขันอย่างมากในอนาคต

ความผันผวนของราคาน้ำมัน ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางและการท่องเที่ยว

ความไม่มั่นใจในสถานการณ์การเมือง ความขัดแย้ง จะทำให้นักท่องเที่ยวชะลอการเดินทาง

3. จากข้อมูลเชิงคุณภาพจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน พบว่า ปัญหาการบริหารจัดการพื้นที่ทั้ง 2 แหล่งมีปัญหาแตกต่างกันไป ในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชน คือปัญหาเรื่องพื้นที่ทับซ้อน ส่วนปัญหาของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเป็นปัญหาด้าน

สิ่งแวดล้อม เนื่องจากอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยาอยู่ในเขตที่เป็นเมืองที่มีทั้งนิคมอุตสาหกรรมและชุมชน มีการขยายตัวทางกายภาพ เพื่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัยต่าง ๆ การสร้างอาคารที่บังคับทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นการทำลายคุณค่าของโบราณสถาน ตลอดจนการพัฒนาของถนนหนทางภายในเขตเมือง เพื่อรองรับการคมนาคมสำหรับนักท่องเที่ยวที่เป็นไปอย่างไร้ทิศทางของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เป็นที่น่าสังเกตว่าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร ประสบปัญหาด้านนี้น้อยกว่า

นอกเหนือจากนี้การอนุรักษ์ ปกป้อง รักษา พื้นที่อุทยานชุมชนอยู่ร่วมกับโบราณสถาน การดำเนินชีวิตมีกิจกรรมมากมายภายใต้การขาดความเป็นระเบียบ มีการรุกล้ำพื้นที่และทรัพยากรที่เป็นมรดกโลก แต่กรณีโบราณสถานของกลุ่มสุโขทัย - ศรีสัชนาลัย- กำแพงเพชรนั้น โบราณสถานจะแยกออกไปจากชุมชน การบริหารจัดการในการปกป้องรักษาการจัดการทรัพยากรที่เป็นโบราณสถานสามารถกระทำได้ดีชัดเจนมากกว่า แต่การปกป้องรักษาเกี่ยวกับแนวเขตก็เป็นปัญหาเช่นเดียวกัน เพียงแต่คนละรูปแบบและความรุนแรงต่างกับพื้นที่อุทยาน กรณีอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัยมีลักษณะการบุกรุกเพื่อใช้พื้นที่ในการทำมาหากินทางการเกษตร ในขณะที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยามีปัญหาเรื่องการใช้พื้นที่ในเชิงเศรษฐกิจเช่นการรุกล้ำของร้านค้า เป็นที่น่าสังเกตว่าอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรประสบปัญหาเรื่องนี้น้อยที่สุดหรือแทบไม่มีเลย

สำหรับปัญหาด้านการจัดแหล่งท่องเที่ยวที่พบว่าการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่มรดกโลกเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลมากกว่าคนในชุมชน ทั้งในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย- กำแพงเพชร และกลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา โดยพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ และโบราณสถานเป็นเรื่องของกรมศิลปากรในการบริหารจัดการดูแลรักษา พัฒนาให้คงอยู่ในสภาพเดิม ในขณะที่เรื่องของคนในชุมชน ชาวบ้าน ความสะอาด การจัดการขยะสาธาณูปโภคเป็นเรื่องของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะทำหน้าที่ดูแลสำหรับเรื่องความปลอดภัยเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส่วนการประชาสัมพันธ์ การตลาดในการ

ชักจูงผู้คน นักท่องเที่ยวให้มีโอกาสได้เข้ามาสัมผัสความงดงาม ศิลปะ วัฒนธรรม และความยิ่งใหญ่ที่ซ่อนตัวอยู่ในโบราณสถาน เป็นหน้าที่ของการท่องเที่ยวไทยเป็นต้น ซึ่งก็พบว่าหน่วยงานภาครัฐมีบทบาทมากกว่าประชาคมในท้องถิ่นอยู่อย่างมาก เนื่องจากหากให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการจะเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ หวงแหน ปกป้องรักษาแหล่งท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกซึ่งจะเป็นผลดีต่อการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับนางงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลการศึกษา แสดงให้เห็นว่าความคิดระหว่างหน่วยงานภาครัฐและนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกัน ในขณะที่นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐมีความกังวลต่อสิ่งที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวที่จะส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลก แต่สำหรับนักท่องเที่ยวกลับมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยว แต่ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวก็ตระหนักถึงเรื่องของการควรมีมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ และวิถีชีวิต ของชาวบ้านควบคู่กันไป เนื่องจากหากชาวบ้านไม่มีการอนุรักษ์หรือหวงแหนพื้นที่ มีการบุกรุก ทำลายสภาพภูมิทัศน์ของพื้นที่ เช่น การทิ้งขยะในแม่น้ำลำคลอง หรือวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวบ้านที่เปลี่ยนไป อาจส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวได้ ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องมีการวางแผนเพื่อการอนุรักษ์และทำความเข้าใจต่อชาวบ้านในพื้นที่รวมถึงนักท่องเที่ยวด้วย

2. ผลการศึกษาด้านแหล่งท่องเที่ยว แสดงให้เห็นว่าด้านแหล่งท่องเที่ยว การปกป้องรักษา ด้านการมีส่วนร่วม และการบริหารพัฒนา ยังอยู่ในระดับดี และหากมีแผนการอนุรักษ์ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมยังอยู่ในระดับที่ดีและปรับปรุงต่อไป จะส่งผลให้การท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกจะเป็นไปอย่างยั่งยืน

3. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพอใจในสภาพพื้นที่และลักษณะการท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลก แต่ขณะเดียวกันปัญหามลภาวะทางเสียงและสิ่งแวดล้อม จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น กำลังเป็นตัวทำลายการท่องเที่ยว การที่ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมก็เพื่อให้เกิดการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในการอนุรักษ์ต่อไปได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ภาครัฐและประชาคมท้องถิ่นควรมีการจัดการร่วมกัน

4. ศักยภาพของมรดกโลกอย่างอื่น เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการนักท่องเที่ยวอย่างอื่น โครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยวหลัก สามารถสร้าง ศักยภาพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดได้ เช่นด้านบริการทางการแพทย์ รวมทั้งความพร้อมทางด้านการศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยวและการบริการ (Tourism and Hospitality) ให้กับนักท่องเที่ยว สำหรับเนื้อหาของข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีแจกให้กับนักท่องเที่ยว และแหล่งข้อมูลตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ พบว่าเป็นข้อมูลของการส่งเสริมการตลาดโดยทั่วไป ไม่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต ของนักท่องเที่ยว ที่จะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่น รวมทั้งไม่มีข้อมูลของระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่นักท่องเที่ยวควรปฏิบัติ เพื่อเป็นการแนะนำให้นักท่องเที่ยวเคารพต่อกฎหมายและข้อบังคับของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังไม่มีข้อมูลที่ ส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวของผู้ด้อยโอกาส เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ คนกลุ่มน้อยและคนพื้นเมืองเป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจตอบปัญหา ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในเพื่อเข้าถึงกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในพื้นที่ นำไปเป็นข้อมูลในการประสานผลประโยชน์ของภาคส่วนต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกแบบยั่งยืน
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน หรือลักษณะเดียวกันเพื่อหาทาง เชื่อมโยง ปรับปรุงและพัฒนาเมืองมรดกโลกอื่นๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวทำนองเดียวกัน
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยวหรือทรัพยากรท่องเที่ยวอื่นๆ ในระดับมหภาค อาทิ การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ป ระเพณี และวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อให้ทราบศักยภาพการท่องเที่ยวของเมืองมรดกโลกเพื่อการส่งเสริมและการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคต

4. ควรศึกษาการจัดการท่องเที่ยวแห่งอื่นๆ ที่มีความคล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกัน เพื่อปรับปรุงการท่องเที่ยวเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อให้ดีขึ้นเพื่อไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

หน่วยงานภาครัฐ

1. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรจัดทำเอกสารเผยแพร่ข่าวสาร ข้อมูลประชาสัมพันธ์ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเส้นทางท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก ผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และจัดทำเอกสารที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว แนะนำสินค้าที่จำหน่ายสินค้าและบริการ สถานที่และกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ
2. ควรมีการสำรวจและปรับปรุงปัจจัยพื้นฐานที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ ห้องสุขา สถานที่จอดรถ ทางเดินริมน้ำ ที่รองรับขยะและสิ่งปฏิกูล ป้ายบอกทางหรือป้ายสื่อความหมายที่สวยงามและเหมาะสม ที่นั่งพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับปริมาณนักท่องเที่ยว เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น
3. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมให้บรรดาพ่อค้า แม่ค้าและผู้ประกอบการอาชีพที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวให้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ ด้วยการอนุรักษ์วิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม ที่เหมือนภาพในอดีตของสังคมไทยที่หาดูได้ยากในปัจจุบัน
4. ควรมีการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เช่นการอบรมให้ผู้ประกอบการมีจิตใจบริการ และสามารถสื่อสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว ให้แก่นักท่องเที่ยวได้ รวมถึงการอบรมด้านภาษาต่างประเทศเช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น ภาษาฝรั่งเศส ภาษาสเปน เป็นต้น เพื่อสามารถให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้ อีกทั้งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูงและมีความสนใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างมาก อีกทั้ง เพื่อเตรียมความพร้อมของบุคลากรเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

หน่วยงานภาคเอกชน

1. หน่วยงานภาคเอกชนควรมีส่วนร่วมหรือความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง อาทิ เช่นกิจกรรมการท่องเที่ยว
2. พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างศักยภาพในการรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน(AEC)
3. จัดกิจกรรมหรือเส้นทางการท่องเที่ยวอย่างตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ ด้วยการอนุรักษ์วิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม

นอกจากนี้ศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองมรดกโลกไปสู่ความยั่งยืน นั้นอาจมีความจำเป็นที่ต้องดูว่าความสามารถในการแข่งขันอยู่ในระดับใดเมื่อเทียบกับคู่แข่งชั้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีมรดกโลกเช่นเดียวกัน

ประการแรก ความสามารถในการแข่งขันด้านราคา ความปลอดภัย กิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งเมืองมรดกโลกของไทยมีความพร้อม ดังนั้นไม่มีความจำเป็นที่จะใช้ราคาเป็นเครื่องมือในการแข่งขัน เพราะปัจจัยที่สำคัญอย่างอื่นที่นักท่องเที่ยวนำมาพิจารณาก่อนการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวมีพร้อม เช่นความปลอดภัย ธรรมชาติและผลิตภัณฑ์ของการท่องเที่ยว

ประการที่สอง การท่องเที่ยวจะประสบความสำเร็จได้นอกจากการมีการบริหารจัดการศักยภาพที่ดี ที่เหมาะสมแล้วอีกประการคือการที่ต้องมีการสนับสนุนท้องถิ่นหรือชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการอย่างเป็นระบบอีกด้วย สำหรับคำว่า “ท้องถิ่น” ดร.ไพจิตร เอื้อทวีกุล ได้กล่าวในการประชุมทางวิชาการประจำปี 2545 ของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2545 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์(มติชน, 7 พค. 2545 หน้า 6) ว่า “ท้องถิ่น” เป็นพื้นที่ที่มีคนอาศัยอยู่ มีทรัพยากร มีวัฒนธรรม มีภูมิปัญญา มีจิตวิญญาณและความเป็นชุมชน ที่เป็นเรื่อง เฉพาะของท้องถิ่น โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบเพียงส่วนหนึ่ง นั่นก็หมายความว่า ต้องไม่จำกัดอยู่เฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและละเลยภาคประชาชน ท้องถิ่นเองก็ต้องปรับเปลี่ยนจากการเป็น ผู้รองรับ

มาเป็น ผู้เรียนรู้ เพื่อการพัฒนาและพึ่งตนเองการการป รับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (quality improvement) รวมทั้งการนำการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับภาคเกษตรกรรมของท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์การเกษตร และการส่งเสริมอุตสาหกรรมครัวเรือนเพื่อผลิตของที่ระลึก สำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของระบบการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก ในประเด็นต่างๆ ดังนี้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น องค์ปกครองท้องถิ่นประเภทต่างๆ ยังอาจไม่ได้ทำงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หรือยังไม่มีหน่วยงานประสานการทำงานขององค์กรปกครองท้องถิ่นเหล่านี้เพื่อให้ภาพรวมของการทำงานเป็นหนึ่งเดียวกัน พนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบลยังขาดเจ้าหน้าที่ที่จะทำงานตามที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมาย อีกทั้งยังขาดทักษะและความสามารถที่จำเป็น สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการควบคุมขีดการรองรับ (Carrying capacity) ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

โดยสรุปผลการศึกษพบว่าเมืองมรดกโลกสามารถพัฒนาและดำรงความเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและสามารถพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนได้ แต่มีความจำเป็น ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในประเด็นต่างๆ ที่กล่าวแล้ว และปัญหาของการพัฒนาไม่ได้เกิดจากการไม่มีมาตรการในการกำกับดูแลหรือขาดตัวชี้วัดในการพัฒนา แต่เป็นปัญหาของการบริหารและการจัดการไม่เป็นไปตามกฎกติกาที่ตั้งไว้แล้ว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพและบริการที่ ได้มาตรฐาน การพัฒนาคนและสังคม และการพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศ พร้อมระบุจำนวนโครงการพัฒนาและหน่วยงานที่รับผิดชอบชัดเจน จึงอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของเมืองมรดกโลกนั้นสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ขึ้นอยู่กับการบริหารและการจัดการ และกา ควบคุมตรวจสอบให้การดำเนินงานไปสู่จุดหมายที่ต้องการ

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2547) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพ.ศ.2504 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พร้อมด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์สมพันธ์.
- กรมศิลปากร. (2533) ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการอนุรักษ์อนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี. กรุงเทพฯ กองวางแผน โครงการ ททท. (2540 ก). สรุปนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2548). วาระแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2553 จาก <http://www.2tat.or.th/masterplan/draft1.html>.
- จรัญ จันทลักขณา. (2551) คัมภีร์การวิจัยและการเผยแพร่สู่นานาชาติ. กรุงเทพฯ : นิติธรรมการพิมพ์. จิตศักดิ์ พุฒจรรยา. (ม.ป.ป.). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน , 2553, จาก http://khoneconet.wu.ac.th/program/tip_1.php
- จำเนียร จวงตระกูล (2550). การวิจัยเชิงคุณภาพ : เขียนข้อเสนอโครงการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ ปริญญาเอกอย่างไรให้ได้รับอนุมัติ กรุงเทพฯ : ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด ชมรมศิษย์เก่าบวรนิเวศ. (2552). รู้จัก 13 มรดกโลกแห่งใหม่. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน , 2553, จาก <http://www.bn84.com/main/index.php>
- ดาร์วิน วรจิตตานนท์. (2542) ศักยภาพองค์การชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาแก่งหินเพิง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดปราจีนบุรี. สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิตสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เดชา ไต้สูงเนิน. (2543). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชามนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ธิดา สาระยา และ น. ณ. ปากน้ำ. (2530). เมืองสุโขทัยนี้ดี. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ,

- นิคม วงศ์นันตา. (2548) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ . วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- นิออน ศรีสมยง . (2547). ความร่วมมือของภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน . กรุงเทพมหานคร : โครงการสานสัมพันธ์เครือข่ายชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา . (2542). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน . พิมพ์ครั้งที่ 1. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549).การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2538) วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- พิสิฐู เจริญวงศ์. (2537) การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ สารกรมศิลปากร. (เมษายน – มิถุนายน)
- รศิกา อังกูรและคณะ. (2549). รายงานผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www2.tat.or.th/tat/e-journal>.
- รุ่งทิพ ว่องปฏิการ. (2547). การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยว [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2553 จาก: <http://www.stou.ac.th/tourism/Achieve>
- จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2547). หลักการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว
- ลำยอง ปลั่งกลาง และ วันทนา เนาว์วัน. (2551) การศึกษาศักยภาพ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนไทย - มุสลิม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา . คณะวิทยาการศึกษ การ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- วสุ โปษยพันธ์ (ม.ป.ป) มรดกโลกทางวัฒนธรรม. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2553. จาก [http://vasuposh.blogspot.com/2009/world heritage..html](http://vasuposh.blogspot.com/2009/world%20heritage..html)

- วันชัย อัครทิวทอง (2549) ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านวังคำแคน อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ.
รายงานการศึกษาอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- วิวัฒน์ชัย บุญยศศักดิ์. (2532) ศักยภาพสำคัญอย่างไรต่อการท่องเที่ยว. จุลสารการ
ท่องเที่ยว 8 (เมษายน – มิถุนายน)
- ศรัณย์ เลิศรักษมมงคล. (2540). การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จุลสารการท่องเที่ยวปีที่ 16
เล่มที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2540.
- ศรีไพร พริงเพราะ. (2547). การพัฒนาการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้าน สังคมเศรษฐกิจ และ
วัฒนธรรมของชุมชน: บูรณาการการจัดการแสดงของช้างในบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม
จ.สุรินทร์. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศูนย์ข้อมูลเมืองมรดกโลก กระทรวงวัฒนธรรม (ม.ป.ป.). แหล่งมรดกโลกในประเทศไทย . สืบค้นเมื่อ
21 มกราคม 2554 จาก http://www.thaiwhic.go.th/heritage_culture2.aspx
- ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย . (2552). รายงานฉบับ
สมบูรณ์โครงการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน . สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน , 2553 , จาก
<http://www.tu.ac.th/org/socadm/actppr>
- สมาภรณ์ คงเจริญกาย. (2548). พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวที่มีผลต่อการ
ท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- สันติ ชูดิษฐา. (2535). โครงการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ปี 2530 – 2534. กรุงเทพฯ.
- สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์. (2549). การบริหารท่องเที่ยวภูเก็ต. กรุงเทพมหานคร : นวัตกรรม
สุดาพร วรพล. (2540). การจัดการการท่องเที่ยวและมรดกวัฒนธรรมของชาติ. จุลสารการท่องเที่ยว 2.
สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. (2544). โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนา
อุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่
9 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร. (2548) คู่มือการดูแลรักษาโบราณสถาน สำหรับการมีส่วนร่วมของ
ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมพันธ์ จำกัด.

- สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร. (2546). นำชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ : สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร
- อุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย. (2543) นนทบุรี: ธารบัวแก้ว
- อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร (ม.ป.ป.) สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2553,
จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/>
- อุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย (ม.ป.ป.) สืบค้นเมื่อ 7 มกราคม 2554, จาก
<http://www.thaiforestbooking.com>
- Bovee, Courtland L. and others. (1993). *Management*. New York : Mc Graw – Hill.
- Creswell, J.W. 1998. *Research Design : Qualitative and Quantitative Approaches*. California :Sage.
- Gee, C.Y.; Choy, D.J.L. and Makens, J.C. (1984). *The Travel Industry*. 2nd ed. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Inskeep, E. (1991). *Tourism Planning : An Integrated and Sustainable Development Approach*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Kaiser, C. (1978). *Tourism Planning and Development*. Boston : CBI.
- Lundberg, D.E. (1985). *The Tourism Business*. 5th ed. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis (2nd ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods (2nd ed.)*. Newbury Park, CA: Sage.
- Unesco World Heritage Centre. (1992 – 2011). *Connection Concerning The Protection of The World Cultural and Natural Heritage*. Retrieve June 10, 2010, from website: <http://whc.unesco.org/en/conventiontext>
- Weirich, Heinz & Koontz, Harold (1993). *Management : a global perspective*, New York : McGraw-Hill

Wikibooks. (2007).การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน, 2553, จาก
<http://th.wikibooks.org/wiki>

World Tourism Organization. (1993a).International Tourism: A Global Perspective. Madrid:
World Tourism Organization.

World Tourism Organization. (1993b). Tourism to the Year 2000: Qualitative Aspects
Affecting Global Tourism Growth – A Discussion Paper. Madrid: World Tourism
Organization.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ประมวลภาพการเก็บข้อมูล

ภาพการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ณ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

จังหวัดสุโขทัย

ภาพการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ณ ศาลาว่าการจังหวัดสุโขทัย

ภาพการเก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์ ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ภาพสิ่งอำนวยความสะดวก ณ แหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก

ภาพการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ หน่วยงานราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ณ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

จังหวัดกำแพงเพชร

ภาพการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ณ ศาลาว่าการจังหวัดกำแพงเพชร

ภาพการเก็บข้อมูลผู้ประกอบการท่องเที่ยว จังหวัดกำแพงเพชร

ภาพการเก็บข้อมูลการท่องเที่ยวและการกีฬา จังหวัดกำแพงเพชร

ภาพบรรยากาศอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ภาคผนวก ข.

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่องศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกของประเทศไทย กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อนำข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่ได้ท่องเที่ยว ณ เมืองมรดกโลกของประเทศไทย เพื่อนำไปประกอบการทำวิจัยในหัวข้อเรื่องการบริหารจัดการศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร

ตอนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว

คำชี้แจง : กรุณากรอกเครื่องหมาย (/) หน้าคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านเพียงข้อเดียว หรือ

เติมข้อความที่เหมาะสมลงในช่องว่าง

1.เพศ () ชาย () หญิง

2.อายุ

() ต่ำกว่า 15 ปี () 15-20 ปี () 21-25 ปี

() 26-30 ปี () 31-35 ปี () 36-40 ปี

() 41-45 ปี () 45 ปีขึ้นไป

3.ศาสนา

() พุทธ () คริสต์ () อิสลาม อื่น ๆ.....

4.การศึกษา

() อนุปริญญาหรือต่ำกว่า () ปริญญาตรี

() ปริญญาโท () ปริญญาเอก

() อื่นๆ (โปรดระบุ)

5.อาชีพ

() นักเรียน/นักศึกษา () ข้าราชการ

() ประกอบธุรกิจส่วนตัว () พนักงานบริษัทเอกชน

() พนักงานของรัฐ () รับจ้าง

() เกษตรกร อื่น ๆ.....

6.รายได้ต่อเดือน

() ต่ำกว่า 5,000 บาท () 5,000 – 10,000 บาท

() 10,001 – 15,000 บาท () 15,001 – 20,000 บาท

() 20,001 – 25,000 บาท () มากกว่า 25,000 บาท

ตอนที่ 2: แบบแผนการท่องเที่ยว

คำชี้แจง : กรุณากรอกเครื่องหมาย (/) หน้าคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน หรือเติมข้อความที่เหมาะสมลงในช่องว่าง

1. ท่านเคยท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมาก่อนหรือไม่

- เคย ไม่เคย (ข้ามไปตอบข้อ 3)

2. กรณีที่เคยไป ท่านไปเที่ยวที่ใด

- ในประเทศ ต่างประเทศ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3. จำนวนครั้งที่เคยไปโดยรวม

- 1-2 ครั้ง 2-3 ครั้ง 3-4 ครั้ง มากกว่า 4 ครั้ง

4. จุดประสงค์ของท่านในการท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ เพื่อหาความรู้	☐ เพื่อเผยแพร่ให้ผู้อื่นมาชม
☐ เพื่อความเพลิดเพลิน	☐ เพื่อเป็นแรงบันดาลใจหรือเป็นข้อมูลในการทำงาน
☐ มาทัศนศึกษา / ดูงาน	☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)

5. ท่านเดินทางไปกับบุคคลใด

☐ บริษัทนำเที่ยว	☐ เดินทางไปเองครอบครัว/ญาติพี่น้อง
☐ เดินทางไปเองกับเพื่อน	☐ เดินทางไปกับคณะของสถานศึกษา
☐ ไปกับคณะทัวร์ที่บริษัทจัดให้	☐ อื่น ๆ

6. ท่านทราบข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้จากสื่อใด

☐ ทางโทรทัศน์	☐ ทางสื่อสิ่งพิมพ์
☐ ทางสื่อวิทยุ	☐ ทาง INTERNET
☐ ญาติพี่น้องหรือเพื่อนเป็นคนบอก	☐ อื่น ๆ

7. ท่านประทับใจสถานที่ใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 : ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อศักยภาพจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกของประเทศไทย

กรณี อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร

คำชี้แจง : กรุณากรอกเครื่องหมาย (/) หน้าคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียงข้อเดียว

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับการประเมิน				
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	พอใช้	ควรปรับปรุง
ด้านการจัดพื้นที่ในแหล่งมรดกโลก						
1	สภาพแวดล้อมโดยรอบมีความร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบ เหมาะสมกับความเป็นภูมิทัศน์ของอุทยานประวัติศาสตร์					
2	ตำแหน่งพื้นที่จอดรถเหมาะสม และมีพื้นที่ในการจอดเพียงพอ					
3	เส้นทางคมนาคมในการเข้าถึงแหล่งมีความสะดวก					
4	มีบริการรถสาธารณะในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและเพียงพอ					
5	มีบริการสาธารณะด้านสุขอนามัยในแหล่งท่องเที่ยวที่สะอาดและเพียงพอต่อการให้บริการ - ถังขยะ - ห้องน้ำ					
ด้านการป้องกัน ปกป้องรักษา						
6	โบราณสถานได้รับการอนุรักษ์ รักษาสภาพได้อย่างเหมาะสม					
7	แหล่งท่องเที่ยวมีการรักษาความปลอดภัยอย่างเหมาะสมโดยจัดเวลาในการเปิด - ปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม					
8	แหล่งท่องเที่ยวมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เพียงพอ					
9	นักท่องเที่ยวมีความปลอดภัยในการเยี่ยมชม และใช้สถานที่					

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับการประเมิน				
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	พอใช้	ควรปรับปรุง
ด้านการมีส่วนร่วม						
10	แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นมาให้บริการอย่างเพียงพอและมีศักยภาพ					
11	เจ้าหน้าที่ในแหล่งท่องเที่ยวให้บริการ แนะนำ ตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดีและมีมารยาท					
12	คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการ และต้อนรับนักท่องเที่ยว					
13	มีกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวโดยคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม					
14	คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม					
ด้านการบริหารเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว						
14	แหล่งท่องเที่ยวมีแผ่นพับ หรือ เอกสารเผยแพร่ที่มีความชัดเจน					
15	มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ					
16	แหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าชม <ul style="list-style-type: none"> - รถราง - จักรยาน - หูฟังข้อมูล - วีดิทัศน์ - ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว - แผนที่ที่ตั้งจุดโบราณสถานในแหล่งท่องเที่ยว 					
17	รัฐบาลมีนโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม					
18	แหล่งท่องเที่ยวได้รับการดูแลจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอ					

กรณี อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา

คำชี้แจง : กรุณากรอกเครื่องหมาย (/) หน้าคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียงข้อเดียว

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับการประเมิน				
		ดีมาก	ดี	ปาน กลาง	พอใช้	ควร ปรับปรุง
	ด้านการจัดพื้นที่ในแหล่งมรดกโลก					
1	สภาพแวดล้อมโดยรอบมีความร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบ เหมาะสมกับความ เป็นภูมิทัศน์ของอุทยานประวัติศาสตร์					
2	ตำแหน่งพื้นที่จอดรถเหมาะสม และมีพื้นที่ในการจอดเพียงพอ					
3	เส้นทางคมนาคมในการเข้าถึงแหล่งมีความสะดวก					
4	มีบริการรถสาธารณะในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อย่างเหมาะสม และ เพียงพอ					
5	มีบริการสาธารณะด้านสุขอนามัยในแหล่งท่องเที่ยวที่สะอาดและเพียงพอต่อ การให้บริการ - ถังขยะ - ห้องน้ำ					
	ด้านการป้องกัน ปกป้องรักษา					
6	โบราณสถานได้รับการอนุรักษ์ รักษาสภาพได้อย่างเหมาะสม					
7	แหล่งท่องเที่ยวมีการรักษาความปลอดภัยอย่างเหมาะสมโดยจัดเวลาในการ เปิด-ปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม					
8	แหล่งท่องเที่ยวมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เพียงพอ					
9	นักท่องเที่ยวมีความปลอดภัยในการเยี่ยมชม และใช้สถานที่					

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับการประเมิน				
		ดีมาก	ดี	ปาน กลาง	พอใช้	ควร ปรับปรุง
	ด้านการมีส่วนร่วม					
10	แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นมาให้บริการอย่างเพียงพอ และมี ศักยภาพ					
11	เจ้าหน้าที่ในแหล่งท่องเที่ยวให้บริการ แนะนำ ตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี และมีมารยาท					
12	คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการ และต้อนรับนักท่องเที่ยว					
13	มีกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวโดยคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม					
14	คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม					
	ด้านการบริหารเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว					
14	แหล่งท่องเที่ยวมีแผนพับ หรือ เอกสารเผยแพร่ที่มีความชัดเจน					
15	มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ					
16	แหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าชม <ul style="list-style-type: none"> - รถราง - จักรยาน - หูฟังข้อมูล - ห้องวีดิทัศน์ - ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว - แผนผังที่ตั้งจุดโบราณสถานในแหล่งท่องเที่ยว 					

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับการประเมิน				
		ดีมาก	ดี	ปาน กลาง	พอใช้	ควร ปรับปรุง
17	รัฐบาลมีนโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม					
18	แหล่งท่องเที่ยวได้รับการดูแลจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอ					

ตอนที่ 4 : ข้อมูลเพิ่มเติม

19. ท่านคิดว่าสิ่งสำคัญสำหรับท่านในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวควรมีการจัดการด้านใด (โปรดเรียงลำดับตามที่ท่านเห็นสำคัญ ที่สุดจาก 1- 4)

(.....) ด้านการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสม

(.....) ด้านการป้องกัน ปกป้องรักษาแหล่งท่องเที่ยว

(.....) ด้านการที่คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยว

(.....) ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

20. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกอย่างยั่งยืน

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถามนี้

คณะผู้วิจัย

ภาคผนวก ค.

ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกในการวิจัย

1. นายปฐม ระสีตานนท์
ตำแหน่ง: หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
หน่วยงาน: อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
2. นายวิศิษฐ์ สุกุลยืนยง
ตำแหน่ง: เจ้าจังหวัดกำแพงเพชร
หน่วยงาน: ที่ทำการปกครองจังหวัดกำแพงเพชร (กลุ่มงานปกครอง)
3. นางกุลดา พันธุ์เตี้ย
ตำแหน่ง: หัวหน้ากลุ่มบริหารทรัพยากรบุคคล
รักษาการตำแหน่งหัวหน้าสำนักงานจังหวัดกำแพงเพชร
หน่วยงาน: สำนักงานจังหวัดกำแพงเพชร
4. นายอำพล มะลิวัลย์
ตำแหน่ง: เจ้าหน้าที่กีฬาและนันทนาการ
หน่วยงาน: สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด
5. นายวิชา จันทรเชื้อ
ตำแหน่ง: รองปลัดเทศบาลอำเภอเมือง กำแพงเพชร
เจ้าของโรงแรม พีริสอร์ท
นายกสมาคมสหพันธ์ท่องเที่ยวภาคเหนือ
หน่วยงาน: เทศบาลอำเภอเมือง กำแพงเพชร
6. นายวิทยา ผิวผ่อง
ตำแหน่ง: ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
7. นายกเทศมนตรีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกในการวิจัย

8. ปลัดเทศบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
9. รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
10. หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย
11. ตัวแทนหัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
12. ผู้แทนจากบริษัทบางกอกแอร์เวย์ (สนามบินสุโขทัย)
13. ตัวแทนผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย

ภาคผนวก ง.

ตารางประมวลผลข้อมูล
การวิจัย

Frequency Table

เพศ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ชาย	93	41.3	41.3	41.3
หญิง	132	58.7	58.7	100.0
Total	225	100.0	100.0	

อายุ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ต่ำกว่า 15 ปี	12	5.3	5.3	5.3
15 - 20 ปี	9	4.0	4.0	9.3
21 - 25 ปี	35	15.6	15.6	24.9
26 - 30 ปี	26	11.6	11.6	36.4
31 - 35 ปี	30	13.3	13.3	49.8
36 - 40 ปี	25	11.1	11.1	60.9
41 - 45 ปี	34	15.1	15.1	76.0
45 ปีขึ้นไป	54	24.0	24.0	100.0
Total	225	100.0	100.0	

ศาสนา

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid พุทธ	212	94.2	94.2	94.2
คริสต์	9	4.0	4.0	98.2
อิสลาม	3	1.3	1.3	99.6
อื่นๆ	1	.4	.4	100.0
Total	225	100.0	100.0	

ศาสนาอื่น ๆ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	225	100.0	100.0	100.0

การศึกษา

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid อนุปริญญาตรี หรือต่ำกว่า	51	22.7	22.7	22.7
ปริญญาตรี	141	62.7	62.7	85.3
ปริญญาโท	18	8.0	8.0	93.3
อื่นๆ	15	6.7	6.7	100.0
Total	225	100.0	100.0	

ระดับการศึกษาอื่นๆ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	212	94.2	94.2	94.2
ป.3	1	.4	.4	94.7
ป.6	2	.9	.9	95.6
ประถม	2	.9	.9	96.4
ปวช.	1	.4	.4	96.9
ม.3	2	.9	.9	97.8
ม.5	1	.4	.4	98.2
มัธยม	2	.9	.9	99.1
มัธยมต้น	1	.4	.4	99.6
ศึกษา อยู่	1	.4	.4	100.0
Total	225	100.0	100.0	

อาชีพ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	นักเรียน/ นักศึกษา	29	12.9	12.9	12.9
	ข้าราชการ	14	6.2	6.2	19.1
	ประกอบธุรกิจ ส่วนตัว	34	15.1	15.1	34.2
	พนักงาน บริษัทเอกชน	113	50.2	50.2	84.4
	พนักงานของ รัฐ	5	2.2	2.2	86.7
	รับจ้าง	16	7.1	7.1	93.8
	อื่น ๆ	14	6.2	6.2	100.0
	Total	225	100.0	100.0	

อาชีพอื่นๆ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid		214	95.1	95.1	95.1
	ธุรกิจส่วนตัว	1	.4	.4	95.6
	ข้าราชการ บำนาญ	1	.4	.4	96.0
	ค้าขาย	1	.4	.4	96.4
	แม่บ้าน	6	2.7	2.7	99.1
	รัฐวิสาหกิจ	2	.9	.9	100.0
	Total	225	100.0	100.0	

รายได้ต่อเดือน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ต่ำกว่า 5,000 บาท	24	10.7	10.7	10.7
	5,000 - 10,000 บาท	28	12.4	12.4	23.1
	10,001 - 15,000 บาท	35	15.6	15.6	38.7
	15,001 - 20,000 บาท	42	18.7	18.7	57.3
	20,001 - 25,000 บาท	33	14.7	14.7	72.0
	มากกว่า 25,000 บาท	63	28.0	28.0	100.0
	Total	225	100.0	100.0	

ท่านเคยท่องเที่ยวมรดกโลกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมาก่อนหรือไม่

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	เคย	206	91.6	91.6	91.6
	ไม่เคย	19	8.4	8.4	100.0
Total		225	100.0	100.0	

กรณีที่เคยไปทานไปเที่ยวที่ใด

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ในประเทศ	141	62.7	68.4	68.4
	ต่างประเทศ	4	1.8	1.9	70.4
	ทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ	61	27.1	29.6	100.0
	Total	206	91.6	100.0	
Missing	9	19	8.4		
Total		225	100.0		

จำนวนครั้งที่เคยไปโดยรวม

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1-2 ครั้ง	51	22.7	24.8	24.8
	2-3 ครั้ง	53	23.6	25.7	50.5
	3-4 ครั้ง	32	14.2	15.5	66.0
	มากกว่า 4 ครั้ง	70	31.1	34.0	100.0
	Total	206	91.6	100.0	
Missing	9	19	8.4		
Total		225	100.0		

จุดประสงค์ท่องเที่ยวเพื่อหาความรู้

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ไม่ใช้	94	41.8	41.8	41.8
	ใช่	131	58.2	58.2	100.0
	Total	225	100.0	100.0	

จุดประสงค์เผยแพร่ให้ผู้อื่นมาชม

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ไม่ใช้	194	86.2	86.2	86.2
	ใช่	31	13.8	13.8	100.0
	Total	225	100.0	100.0	

จุดประสงค์เพื่อความเพลิดเพลิน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ไม่ใช้	79	35.1	35.1	35.1
	ใช่	146	64.9	64.9	100.0
	Total	225	100.0	100.0	

จุดประสงค์เพื่อเป็นแรงบันดาลใจหรือเป็นข้อมูลในการทำงาน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ไม่ใช่	207	92.0	92.0	92.0
	ใช่	18	8.0	8.0	100.0
	Total	225	100.0	100.0	

จุดประสงค์เพื่อมาทัศนศึกษา/ดูงาน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ไม่ใช่	139	61.8	61.8	61.8
	ใช่	86	38.2	38.2	100.0
	Total	225	100.0	100.0	

จุดประสงค์อื่นๆ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ไม่ใช่	218	96.9	96.9	96.9
	ใช่	7	3.1	3.1	100.0
	Total	225	100.0	100.0	

จุดประสงค์อื่น ๆ คือ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	218	96.9	96.9	96.9
ความทรงจำและ ความประทับใจ	1	.4	.4	97.3
ทำงาน	1	.4	.4	97.8
เกี่ยวกับออฟฟิศ	1	.4	.4	98.2
เพื่อความสามัคคี ของครอบครัว	1	.4	.4	98.7
เพราะอยากรู้ ประวัติศาสตร์ที่ เป็นมา	1	.4	.4	99.1
ชอบ	1	.4	.4	99.6
อยากรู้ที่มาที่เคย เรียนเคยรับรู้	1	.4	.4	100.0
Total	225	100.0	100.0	

ท่านเดินทางไปกับบุคคลใด

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	บริษัทนาเที่ยว	84	37.3	37.3	37.3
	เดินทางไปเอง ครอบครัว/ญาติพี่น้อง	89	39.6	39.6	76.9
	เดินทางไปเองกับ เพื่อน	25	11.1	11.1	88.0
	เดินทางไปกับ คณะของ สถานศึกษา	7	3.1	3.1	91.1
	ไปกับคณะทัวร์ที่ บริษัทจัดให้	15	6.7	6.7	97.8
	อื่นๆ	5	2.2	2.2	100.0
	Total	225	100.0	100.0	

เดินทางไปกับบุคคลอื่น ๆ.....

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid		219	97.3	97.3	97.3
	คณะเพื่อน ร่วมงานและไป ทำบุญ	1	.4	.4	97.8
	ครอบครัวพาไป	2	.9	.9	98.7
	ททท	1	.4	.4	99.1
	ท่องเที่ยวเกี่ยวกับ ขสมก.	1	.4	.4	99.6
	เดินทางไปรับคน ขององค์กร	1	.4	.4	100.0
	Total	225	100.0	100.0	

ท่านทราบข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้จากสื่อใด

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ทางโทรทัศน์	94	41.8	41.8	41.8
	ทางสื่อสิ่งพิมพ์	42	18.7	18.7	60.4
	ทางสื่อวิทยุ	2	.9	.9	61.3
	ทาง INTERNET	30	13.3	13.3	74.7
	ญาติพี่น้องหรือเพื่อนเป็นคนบอก	36	16.0	16.0	90.7
	อื่นๆ	21	9.3	9.3	100.0
	Total		225	100.0	100.0

ทราบข้อมูลจากสื่ออื่นๆ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	210	93.3	93.3	93.3
จากองค์กร	1	.4	.4	93.8
ประชาสัมพันธ์ ท่องเที่ยว	1	.4	.4	94.2
งานท่องเที่ยวที่ ศูนย์สิริกิตต์	1	.4	.4	94.7
ทำงานต่างๆใน โบชัวร์	2	.9	.9	95.6
หนังสือเดินทาง	1	.4	.4	96.0
ศูนย์ประชุมสิริ กิตต์	2	.9	.9	96.9
บริษัท	2	.9	.9	97.8
บริษัทจัดให้	1	.4	.4	98.2
บริษัทจัดสัมมนา	2	.9	.9	99.1
บริษัททัวร์	2	.9	.9	100.0
Total	225	100.0	100.0	

ท่านประทับใจสถานที่ใดมากที่สุดเพราะเหตุใด

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	129	57.3	57.3	57.3
กำแพงเมืองจีน	1	.4	.4	57.8
กำแพงเมืองจีน,พาเที่ยว	1	.4	.4	58.2
จ.พระนครศรีอยุธยา	1	.4	.4	58.7
จ.อยุธยาบ้านเกิดมีโบราณสถานและวัดมากมาย	1	.4	.4	59.1
จังหวัดเชียงราย	1	.4	.4	59.6
ดอยสุเทพ	1	.4	.4	60.0
ประทับใจทุกสถานที่	2	.9	.9	60.9
ประทับใจที่สุดที่จ.อยุธยา เพราะโบราณสถานเยอะ	1	.4	.4	61.3
ประทับใจสถานที่โดยเฉพาะพระธาตุดอยสุเทพ บรรยากาศตอนเช้าสุดยอด และห้วยน้ำดัง	1	.4	.4	61.8
ประวัติศาสตร์สุโขทัย ประวัติศาสตร์อยุธยา เพราะมีเอกลักษณ์ของแต่ละแห่ง	1	.4	.4	62.2
ปราสาทพิมาย เพราะมีความเก่าแก่และมีแหล่งความรู้มากมาย	1	.4	.4	62.7
ทุกที่ที่เคยไป	1	.4	.4	63.1
ทะเลใน สวยดี เพราะสวยดี	1	.4	.4	63.6
ทะเลอันดามัน	1	.4	.4	64.0
ทุกที่	1	.4	.4	64.4
ทุกสถานที่	2	.9	.9	65.3
ที่สุโขทัย ที่เชียงใหม่	1	.4	.4	65.8
พระธาตุดอยสุเทพ	1	.4	.4	66.2
พระนครศรีอยุธยาเพราะเป็นเมืองหลวงเก่าของเรา	1	.4	.4	66.7

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
พระมหาเจดีย์ชัยมงคล,พระธาตุนาดล, ประสาธหินพิมาย,ป่าหินงาม	1	.4	.4	67.1
พระมหาเจดีย์ชัยมงคล,พระมหาธาตุแก่นนคร ,ป่าหินงาม(สุดแผ่นดิน)	1	.4	.4	67.6
พระธาตุนาดน และพระมหาเจดีย์มหาชัย มงคลเพราะมีความสุขและมีความ ต้อนรับที่ดี	1	.4	.4	68.0
พระราชวังเวชายน สวยงาม	1	.4	.4	68.4
นครปฐม พระราชวังสนามจันทร์ อุทยาน ประวัติศาสตร์สุโขทัย กำแพงเพชร	1	.4	.4	68.9
นครวัด นครธม (เขมร)ยิ่งใหญ่และความ พยายามในการสร้าง	1	.4	.4	69.3
นครวัด.เขาใหญ่.อยุธยา	1	.4	.4	69.8
นครศรีอยุธยา ศึกษาหาความรู้	1	.4	.4	70.2
น้ำตกที่กำแพงเพชร	1	.4	.4	70.7
น้ำตกเอราวัณ,เจดีย์สามองค์,เกาะสมุย,สะพาน ข้ามแม่น้ำแคว,ชะอำ	1	.4	.4	71.1
ใกล้ที่สุดคงอยุธยาที่สามารถขับรถไปเข้า- เย็นแล้ว อยุธยาก็มีความน่าสนใจไม่น้อย ถ้ามี ให้การได้ไปที่อื่นบ้านก็จะดี	1	.4	.4	71.6
เกาะช้าง	1	.4	.4	72.0
ไปอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ประทับใจสถาปัตยกรรมในเขตอุทยาน เพราะ มีความอลังการได้ดูอารยธรรมสมัยก่อน ทำ ให้เกิดจินตนาการและความประทับใจ	1	.4	.4	72.4
เขาพนมรุ้ง	1	.4	.4	72.9
เขาพระวิหาร	2	.9	.9	73.8
เขาพระวิหาร โบราณสถานที่ดูสวยงาม แม่ เคยไปตั้งแต่เรายังไม่เกิด+ถ่ายภาพ+เล่า เรื่องให้ลูกฟัง	1	.4	.4	74.2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
เขาใหญ่ธรรมชาติสวยดี สุโขทัยสวยมาก อยุธยาไม่เคยไป	1	.4	.4	74.7
แพะเมืองผี ผาสวยดาว พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำ ทวี	1	.4	.4	75.1
มรดกโลกบ้านเชียง เพราะเป็นจังหวัดบ้าน เกิด อยากให้คนมาเที่ยวเยอะๆ	1	.4	.4	75.6
เมืองเก่าศรีเทพ	1	.4	.4	76.0
เมืองโบราณ อยุธยา	1	.4	.4	76.4
เมืองโบราณอยุธยา ศิลปะโบราณของไทย	1	.4	.4	76.9
ไม่ประทับใจ เพราะไม่มีอะไรหน้าตื่นเด่น	1	.4	.4	77.3
ไม่เคยไปเที่ยวมรดกโลกทางประวัติศาสตร์ เลย	1	.4	.4	77.8
ไหว้พระ 9วัดจ.อยุธยา	1	.4	.4	78.2
โบราณสถานที่อยุธยา เนื่องจากไปบ่อยที่สุด มีความสุขงามมาก	1	.4	.4	78.7
ลาว ศิลปะเก่าแก่วัดต่างๆสวยมาก	1	.4	.4	79.1
วัดนิเวศธรรมประวัติ จ.อยุธยา	1	.4	.4	79.6
วัดเจติยชัยมงคล ที่สวยงามมาก	1	.4	.4	80.0
วัดในอยุธยา เพราะทำให้รู้สึกสงบดี	1	.4	.4	80.4
หลวงพระบาง เพราะสถาปัตยกรรมสวยงาม สาบ บรรยากาศดี	1	.4	.4	80.9
ศรีสัชชนาลัย เพราะดูดี มีความขลัง เจียบดี	1	.4	.4	81.3
ศรีสัชชนาลัย สุโขทัย กำแพงเพชร สงบ เหมือนเมืองเก่า	1	.4	.4	81.8
สุโขทัย	1	.4	.4	82.2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
สุโขทัย แต่จริงๆแล้วเคยชอบอยุธยาแต่นับวัน ทำไม่มันไม่ค่อยจะมีระเบียบวินัย แม่ค้า มากมายจัง ไม่ค่อยสะอาด นอกจากวัดบางที่ บางวัด	1	.4	.4	82.7
สุโขทัย อยุธยา	2	.9	.9	83.6
สุโขทัยเพราะแสดงถึงประวัติคนไทยมา ยาวนาน	1	.4	.4	84.0
อยุธยา	6	2.7	2.7	86.7
อยุธยา นครปฐม	1	.4	.4	87.1
อยุธยา 2 ที่ไม่เคยไป	1	.4	.4	87.6
อยุธยา เพราะ มีสถานที่ที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์มากมาย	1	.4	.4	88.0
อยุธยา เพราะ สามารถเที่ยวได้ภายในวัน เดียว	1	.4	.4	88.4
อยุธยา เพราะทำให้เราทราบถึงประวัติศาสตร์ ในสมัยอดีต	1	.4	.4	88.9
อยุธยา เพราะเป็นรากเหง้าของคนไทย	1	.4	.4	89.3
อยุธยา เพราะมีความสวยงามและได้เรียนรู้ เรื่องราวน่าสนใจ	1	.4	.4	89.8
อยุธยา อเพราะเดินทางสะดวก ใช้เวลาไม่นาน	1	.4	.4	90.2
อยุธยาเดินทางสะดวก	1	.4	.4	90.7
อยุธยาเพราะทำให้ทราบเรื่องราว ประวัติศาสตร์ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น	1	.4	.4	91.1
อยุธยาเพราะเดินทางใกล้	1	.4	.4	91.6
อยุธยาและอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ	1	.4	.4	92.0
อุทยานศรีสัชชนาลัย อากาศดี	1	.4	.4	92.4
อุทยานประวัติศาสตร์ อยุธยา	1	.4	.4	92.9
อุทยานประวัติศาสตร์ที่อยุธยา ,สุโขทัย, เหล็กน้ำพี้	1	.4	.4	93.3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ทำให้ทราบประวัติศาสตร์ของประเทศไทย	1	.4	.4	93.8
อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย	1	.4	.4	94.2
อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย	1	.4	.4	94.7
อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย (ศรีสัชนาลัย) และกำแพงเพชร โดยที่ขึ้นชอบคือมีการดูแลที่ค่อนข้างจะเข้มงวดและชาวบ้านให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์	1	.4	.4	95.1
อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย เพราะกว้างใหญ่พระพุทธรูปงาม	1	.4	.4	95.6
อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย เพราะที่ทรงงามและไถ่อดอธิบายความสำคัญของสถานที่ สถานที่กว้างขวาง	1	.4	.4	96.0
อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา,บ้านเชียงจ.อุดรธานี	1	.4	.4	96.4
อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยาเพราะเป็นสถานที่ที่เป็นอดีตที่สวยงาม	1	.4	.4	96.9
อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยาเพราะเป็นเมืองเก่า	1	.4	.4	97.3
อุทยานมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา เพราะประทับใจในสถานที่ต่างๆ ของพระนครศรีอยุธยา	1	.4	.4	97.8
อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยเพราะเป็นสถานที่ที่สวยงามมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์	1	.4	.4	98.2
ปอน้ำครึ่งเพราะระหว่างทางวิวสวย	1	.4	.4	98.7
บ้านชีฝาย	1	.4	.4	99.1
บ้านวงศ์บุรี ประทับใจ	1	.4	.4	99.6
บางปะอินเพราะสงบร่มรื่น	1	.4	.4	100.0
Total	225	100.0	100.0	

ภาคผนวก จ.

ตารางสรุปจากการสอบถามนักท่องเที่ยว

ความคิดเห็นของนักท่งเที่ยวที่มีต่อการจัดการแหล่งฯ

1. ข้อมูลทั่วไปของนักท่งเที่ยว

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักท่งเที่ยวชาวไทย

เพศ	(N = 226) จำนวน	ร้อยละ
ชาย	93	41.15
หญิง	133	58.85
อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	24	10.61
21 – 30 ปี	60	26.54
31 – 40 ปี	55	24.43
41 ปีขึ้นไป	87	38.49

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวชาวไทย (ต่อ)

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
อนุปริญญาหรือต่ำกว่า	49	21.68
ปริญญาตรี	136	60.17
สูงกว่าปริญญาตรี	18	7.96
อื่นๆ	13	5.75
อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
นักเรียน - นักศึกษา	29	12.83
ข้าราชการ	15	8.84
ธุรกิจส่วนตัว	34	15.04
พนักงานบริษัทเอกชน	113	50.00
รับจ้าง	16	7.07
อื่นๆ	14	6.19
รายได้	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000 บาท	23	10.17
5,000 - 15,000 บาท	62	27.43
15,000 - 25,000 บาท	78	34.51
มากกว่า 25,000 บาทขึ้นไป	63	27.87

2.แบบแผนการใช้ชีวิตในการท่องเที่ยว

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาเที่ยวในแหล่งมรดกโลก

การท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก	จำนวน	ร้อยละ
เคยมา	196	86.7
ไม่เคย	30	13.3
รวม	226	100.0

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของแหล่งมรดกโลกที่นักท่องเที่ยวเคยไป

แหล่งมรดกโลกที่เคยไป	จำนวน	ร้อยละ
ในประเทศ	134	68.4
ต่างประเทศ	4	2.0
ทั้งในและต่างประเทศ	58	29.6
รวม	196	100.0

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยวจำแนกตามจำนวนครั้งในการเดินทางชมโบราณสถาน

จำนวนครั้งในการเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
1 - 2 ครั้ง	67	29.64
3 - 4 ครั้ง	88	38.94
มากกว่า 4 ครั้ง	71	31.42
รวม	226	100.0

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยว จำแนกตามจุดประสงค์ในการท่องเที่ยว

จุดประสงค์ในการเดินทางมายังแหล่งมรดกโลก	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับโบราณสถาน	132	25.00
สัมผัสของจริงเพื่อเผยแพร่	31	5.87
เพื่อความเพลิดเพลิน	146	27.65
เพื่อการพักผ่อน และอื่นๆ	219	41.47
รวม	528	100.0

หมายเหตุ ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยวจำแนกตามลักษณะการเดินทาง

จุดประสงค์ในการเดินทางมายังแหล่งมรดกโลก	จำนวน	ร้อยละ
บริษัทนำเที่ยว	84	37.2
เดินทางส่วนตัวกับครอบครัว	90	39.8
เดินทางส่วนตัวกับเพื่อน	25	11.1
เดินทางกับสถานศึกษา	12	5.3
คณะนำเที่ยวที่ทำงาน	15	6.6
รวม	226	100.0

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของแหล่งข้อมูลที่นักท่องเที่ยวรับรู้

จุดประสงค์ในการเดินทางมายังแหล่งมรดกโลก	จำนวน	ร้อยละ
โทรทัศน์	94	41.59
สิ่งตีพิมพ์	48	21.24
วิทยุ	2	0.88
อินเทอร์เน็ต	30	13.27
ญาติและเพื่อนฝูง	37	16.37
อื่นๆ	15	6.64
รวม	226	100.0

3.ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการจัดการแหล่งฯ

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนศักยภาพการจัดการแหล่ง ภูมิศึกษา อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร

ศักยภาพการจัดการแหล่ง	X	SD	แปลความ	อันดับ
การจัดการพื้นที่	3.39	0.92	ปานกลาง	2
การปกป้องรักษา	3.49	0.86	มาก	1
การจัดการให้มีส่วนร่วม	3.32	0.92	ปานกลาง	3
การจัดการเพื่อพัฒนาแหล่ง	3.26	0.99	ปานกลาง	4
รวม	3.37	0.92	ปานกลาง	

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนศักยภาพการจัดการแหล่ง ภูมิศึกษา อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

ศักยภาพการจัดการแหล่ง	X	SD	แปลความ	อันดับ
การจัดการพื้นที่	3.33	0.90	ปานกลาง	2
การปกป้องรักษา	3.46	1.23	มาก	1
การจัดการให้มีส่วนร่วม	3.30	1.80	ปานกลาง	3
การจัดการเพื่อพัฒนาแหล่ง	3.17	1.02	ปานกลาง	4
รวม	3.32	1.46	ปานกลาง	

1)การจัดการพื้นที่

ตารางที่ 10 ศักยภาพการจัดการแหล่งด้านการจัดการพื้นที่

การจัดการพื้นที่	อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร				อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา			
	X	SD	แปล ความ	อันดับ	X	SD	แปลความ	อันดับ
สภาพแวดล้อมบริเวณ	3.66	0.81	มาก	1	3.64	0.89	มาก	1
ตำแหน่งพื้นที่จอดรถ	3.45	0.86	มาก	3	3.38	0.90	ปานกลาง	2
เส้นทางคมนาคม	3.50	0.88	มาก	2	3.64	0.74	มาก	1
บริการรถสาธารณะ	3.32	0.95	ปานกลาง	4	3.37	0.87	ปานกลาง	3
บริการด้านถังขยะ	3.22	1.01	ปานกลาง	5	3.04	1.01	ปานกลาง	4
บริการด้านห้องน้ำ	3.19	1.00	ปานกลาง	6	2.93	1.01	ปานกลาง	5
รวม	3.39	0.92	ปานกลาง		3.33	0.9	ปานกลาง	

2.)ด้านการปกป้องรักษา

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการแหล่งด้านการปกป้องรักษา

การจัดการด้านการปกป้องรักษา	อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร				อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา			
	X	SD	แปลความ	อันดับ	X	SD	แปลความ	อันดับ
การอนุรักษ์สภาพแหล่ง	3.55	0.90	มาก	2	3.50	0.88	มาก	2
การจัดเวลาเปิด – ปิด	3.59	0.79	มาก	1	3.26	0.92	ปานกลาง	3
การจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย	3.39	0.88	ปานกลาง	4	3.59	2.22	มาก	1
ความเชื่อมั่นในระบบความปลอดภัย	3.43	0.85	มาก	3	3.50	0.89	มาก	2
รวม	3.49	0.86			3.46	1.23		

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนของการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ

การมีส่วนร่วม	อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร				อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา			
	X	SD	แปล ความ	อันดับ	X	SD	แปลความ	อันดับ
การมีมัคคุเทศก์ ท้องถิ่น	3.32	0.92	ปานกลาง	2	3.35	0.96	ปานกลาง	2
การบริการของ เจ้าหน้าที่	3.43	0.92	มาก	1	3.45	0.87	มาก	1
การจัดกิจกรรมโดยมี คนท้องถิ่นเข้าร่วม	3.31	0.93	ปานกลาง	3	3.23	0.91	ปานกลาง	4
การบริการ และการ ต้อนรับของคนใน ท้องถิ่น	3.29	0.96	ปานกลาง	4	3.15	0.89	ปานกลาง	5
การมีส่วนร่วมในการ บริการอาหารและ เครื่องดื่ม	3.27	0.89	ปานกลาง	5	3.32	2.29	ปานกลาง	3
รวม	3.32	0.92	ปานกลาง		3.30	1.8	ปานกลาง	

4.)ด้านการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนการจัดการเพื่อพัฒนาแหล่งในประเด็นต่างๆ

การจัดการแหล่งเพื่อการ การพัฒนา	อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร				อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา			
	X	SD	แปล ความ	อันดับ	X	SD	แปล ความ	อันดับ
การจัดการเอกสารเพื่อเผยแพร่	3.50	0.93	มาก	1	3.44	0.98	มาก	1
การบริการด้านการ ประชาสัมพันธ์	3.34	0.92	ปาน กลาง	5	3.37	0.94	ปาน กลาง	3
การจัดบริการรถราง	3.31	1.02	ปาน กลาง	6	3.23	1.06	ปาน กลาง	5
การจัดบริการรถจักรยาน	3.37	1.01	ปาน กลาง	4	3.02	1.04	ปาน กลาง	8
การให้บริการหุ้ฟงข้อมูล	2.84	1.07	ปาน กลาง	10	2.79	1.09	ปาน กลาง	10
การให้บริการวีดิทัศน์	3.17	1.05	ปาน กลาง	7	2.96	1.07	ปาน กลาง	9
การให้บริการศูนย์ข้อมูล	3.42	0.94	มาก	3	3.31	0.93	ปาน กลาง	4
การบริการแผนผังของแหล่ง	3.47	0.87	มาก	2	3.39	0.89	ปาน กลาง	2
การพัฒนาตามนโยบายรัฐ	3.12	1.06	ปาน กลาง	8	3.13	1.10	ปาน กลาง	6
การดูแลจากหน่วยงานภาครัฐ	3.08	1.08	ปาน กลาง	9	3.08	1.12	ปาน กลาง	7
รวม	3.26	0.99	ปาน กลาง		3.17	1.02	ปาน กลาง	

4.การจัดลำดับความสำคัญของการจัดการแหล่ง 4 ด้าน

ตารางที่13 จำนวนและร้อยละของการจัดการแหล่ง 4 ด้าน

การจัดการแหล่ง	อันดับ 1 (%)	อันดับ 2 (%)	อันดับ 3 (%)	อันดับ 4 (%)	รวม (%)
ด้านการจัดการพื้นที่	51 (22.56%)	69 (30.53%)	63 (27.87%)	43 (19.26%)	226 (100%)
ด้านการปกป้องรักษา	89 (39.38%)	54 (23.89%)	56 (24.78%)	27 (11.95%)	226 (100%)
ด้านการมีส่วนร่วม	32 (14.16%)	38 (16.81%)	60 (26.55%)	98 (42.25%)	226 (100%)
ด้านการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว	57 (25.22%)	65 (28.76%)	45 (19.91%)	59 (26.11%)	226 (100%)

ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนความสำคัญของการจัดการด้านต่างๆ

การจัดการแหล่ง	X	แปล ความ	อันดับ
การจัดการพื้นที่	2.57	ปานกลาง	2
การปกป้องรักษา	2.91	มาก	1
การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น	2.07	ปานกลาง	4
การจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว	2.53	ปานกลาง	3

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2547) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพ.ศ.2504 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พร้อมด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์สมพันธ์.
- กรมศิลปากร. (2533) ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการอนุรักษ์อนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี. กรุงเทพฯ กองวางแผน โครงการ ททท. (2540 ก). สรุปนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2548). วาระแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2553 จาก <http://www.2tat.or.th/masterplan/draft1.html>.
- จรัญ จันทลักขณา. (2551) คัมภีร์การวิจัยและการเผยแพร่สู่นานาชาติ. กรุงเทพฯ : นิติธรรมการพิมพ์. จิตศักดิ์ พุฒจรรยา. (ม.ป.ป.). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน , 2553, จาก http://khoneconet.wu.ac.th/program/tip_1.php
- จำเนียร จวงตระกูล (2550). การวิจัยเชิงคุณภาพ : เขียนข้อเสนอโครงการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ ปริญญาเอกอย่างไรให้ได้รับอนุมัติ กรุงเทพฯ : ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด ชมรมศิษย์เก่าบวรนิเวศ. (2552). รู้จัก 13 มรดกโลกแห่งใหม่. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน , 2553, จาก <http://www.bn84.com/main/index.php>
- ดาร์วิน วรจิตตานนท์. (2542) ศักยภาพองค์กรชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาแก่งหินเพิง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดปราจีนบุรี. สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิตสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เดชา ไต้สูงเนิน. (2543). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชามนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ธิดา สาระยา และ น. ณ. ปากน้ำ. (2530). เมืองสุโขทัยนี้ดี. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ,

- นิคม วงศ์นันตา. (2548) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ . วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- นิออน ศรีสมยง . (2547). ความร่วมมือของภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน . กรุงเทพมหานคร : โครงการ สานสัมพันธ์เครือข่ายชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและการกีฬา.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา . (2542). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน . พิมพ์ครั้งที่ 1. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549).การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2538) วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- พิสิฐู เจริญวงศ์. (2537) การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ สารกรมศิลปากร. (เมษายน – มิถุนายน)
- รสิกา อังกูรและคณะ. (2549). รายงานผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www2.tat.or.th/tat/e-journal>.
- รุ่งทิพ ว่องปฏิการ. (2547). การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยว [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2553 จาก: <http://www.stou.ac.th/tourism/> Achieve
- จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2547). หลักการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว
- ลำยอง ปลั่งกลาง และ วันทนา เนาว์วัน. (2551) การศึกษาศักยภาพ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนไทย - มุสลิม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา . คณะวิทยาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- วสุ โปษยพันธ์ (ม.ป.ป) มรดกโลกทางวัฒนธรรม. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2553. จาก [http://vasuposh.blogspot.com/2009/world heritage..html](http://vasuposh.blogspot.com/2009/world%20heritage..html)

- วันชัย อัครทิวทอง (2549) ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านวังคำแคน อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ.
รายงานการศึกษาอิสระปริญญาบริหาร ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- วิวัฒน์ชัย บุญยศศักดิ์. (2532) ศักยภาพสำคัญอย่างไรต่อการท่องเที่ยว. จุลสารการ
ท่องเที่ยว 8 (เมษายน – มิถุนายน)
- ศรัณย์ เลิศรักษมมงคล. (2540). การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จุลสารการท่องเที่ยวปีที่ 16
เล่มที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2540.
- ศรีไพร พริงเพราะ. (2547). การพัฒนาการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้าน สังคมเศรษฐกิจ และ
วัฒนธรรมของชุมชน: บูรณาการการจัดการแสดงของช้างในบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม
จ.สุรินทร์. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศูนย์ข้อมูลเมืองมรดกโลก กระทรวงวัฒนธรรม (ม.ป.ป.). แหล่งมรดกโลกในประเทศไทย . สืบค้นเมื่อ
21 มกราคม 2554 จาก http://www.thaiwhic.go.th/heritage_culture2.aspx
- ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย. (2552). รายงานฉบับ
สมบูรณ์โครงการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน . สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน , 2553 , จาก
<http://www.tu.ac.th/org/socadm/actppr>
- สมาภรณ์ คงเจริญกาย. (2548). พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวที่มีผลต่อการ
ท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- สันติ ชูดิษฐา. (2535). โครงการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ปี 2530 – 2534. กรุงเทพฯ.
- สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์. (2549). การบริหารท่องเที่ยวภูเก็ต. กรุงเทพมหานคร : นวัตกรรม
สุดาพร วรพล. (2540). การจัดการการท่องเที่ยวและมรดกวัฒนธรรมของชาติ. จุลสารการท่องเที่ยว 2.
สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. (2544). โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนา
อุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่
9 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร. (2548) คู่มือการดูแลรักษาโบราณสถาน สำหรับการมีส่วนร่วมของ
ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมพันธ์ จำกัด.

- สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร. (2546). นำชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ : สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร
- อุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย. (2543) นนทบุรี: ธารบัวแก้ว
- อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร (ม.ป.ป.) สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2553, จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/>
- อุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย (ม.ป.ป.) สืบค้นเมื่อ 7 มกราคม 2554, จาก <http://www.thaiforestbooking.com>
- Bovee, Courtland L. and others. (1993). *Management*. New York : Mc Graw – Hill.
- Creswell, J.W. 1998. *Research Design : Qualitative and Quantitative Approaches*. California :Sage.
- Gee, C.Y.; Choy, D.J.L. and Makens, J.C. (1984). *The Travel Industry*. 2nd ed. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Inskeep, E. (1991). *Tourism Planning : An Integrated and Sustainable Development Approach*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Kaiser, C. (1978). *Tourism Planning and Development*. Boston : CBI.
- Lundberg, D.E. (1985). *The Tourism Business*. 5th ed. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage.
- Unesco World Heritage Centre. (1992 – 2011). *Connection Concerning The Protection of The World Cultural and Natural Heritage*. Retrieve June 10, 2010, from website: <http://whc.unesco.org/en/conventiontext>
- Wehrich, Heinz & Koontz, Harold (1993). *Management : a global perspective*, New York : McGraw-Hill
- Wikibooks. (2007). *การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน, 2553, จาก <http://th.wikibooks.org/wiki>

World Tourism Organization. (1993a). International Tourism: A Global Perspective. Madrid:
World Tourism Organization.

World Tourism Organization. (1993b). Tourism to the Year 2000: Qualitative Aspects
Affecting Global Tourism Growth – A Discussion Paper. Madrid: World Tourism
Organization.